

Kasvun kikatusta leikin lumossa

Janakkalan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 1.8.2026

"Sen, minkä tuntee, jää mieleen. Se, mikä vain suoritetaan, unohtuu. Vaikka jokin asia on aikuisen mielestä miten onnistunutta tahansa, mutta lapsi ei pääse fiilikseen, ei hän siitä mitään muista tai opi. Mieti ja katso, miltä se lapsi näyttää. Mitä hän tuntee? Onko hän mukana? Mikä sen lapsen saa innostumaan ja sitoutumaan? Miten mä pystyn aikuisena tukemaan lapsen elämässä kokemuksia ja merkityksellisiä hetkiä, joista jää tunnejälkiä – ja joista syntyy sen myötä oppimiskokemuksia?"

Kasvattajan kommentti

Retkellä on kiva käydä, metsässä on kiva leikkiä. On kiva pyöräillä ja leikkiä yhdessä. Kodalla on kiva käydä ja kalastaa. Omat eväät on kivat. Kiipeillään isoille kiville ja hypitään paljon. Ja ollaan piilossa. Tutkitaan luontoa. Ötököitä ja tikka. Kesällä muurahaispesä. Kuunnellaan ääniä. Juostaan hippaleikkejä pihassa. Pelataan jalkapalloa.

Lasten ajatuksia ulkoilusta

Sisällysluettelo

1. Vasusta vauhtia varhaiskasvatukseen	5
Lapset arvostavat varhaiskasvatuksessa	7
Huoltajat arvostavat lapsensa varhaiskasvatuksessa... ..	8
Varhaiskasvatuksessa haluamme vaalia.....	9
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman prosessi	10
.....	11
Siipien suojassa saatellen.....	12
Siirtymäkäytännöt osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.....	12
2. Lapsi on oman elämänsä tähti	13
Varhaiskasvatus perustana elinikäiselle oppimiselle	15
Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	15
Varhaiskasvatuksen arvoperusta	15
Kiva, kun oot täällä	16
Lapsuuden itseisarvo	16
Yhdessäoloa kasvun maisemissa	17
Ihmisenä kasvaminen	17
Oikeus vaikuttaa elämäänsä	18
Lapsen oikeudet	18
"Ollaan kuin suuri perhe, johon on kiva kuulua"	20
Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus	20
Me ollaan perheitä kaikki	21
Perheiden monimuotoisuus	21
Turvallista huolenpitoa ja iloista oppimista	22
Terveellinen ja kestävä elämäntapa	22
Tavoitteen saavuttamiseen on monta karttaa.....	24
Oppimiskäsitys.....	24
Lapsi keskipisteessä, suu hymyssä.....	26
Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	26
Janakkalan varhaiskasvatuksen pedagogiset kärjet	28
Näe lapsi, näe oppiminen.....	29
Laaja-alainen osaaminen	29
"Mä osaan"	29
Ajattelu ja oppiminen	29
"Sydän tykyttää kovaa, kun on kaverin kanssa kivaa"	30
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	30
Sukat on sillä makkaralla	32
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.....	32
Faktaa vai fiktiota - tiedon valtateillä	34
Monilukutaito	34
Menolippu moneen- maailma auki yhdellä klikkauksella.....	35
Digitaalinen osaaminen	35
"Mullois yks juttu..."	36
Osallistuminen ja vaikuttaminen	36

3. Yhteisellä polulla eväitä elämään	40
Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	40
Onnistunut työpäivä on yhteinen seikkailu	43
Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	43
"Kun teemme yhdessä, opimme yhdessä"	44
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	44
"Meidän porukka kannustaa toisiaan"	44
Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	44
"Kato mua, eikun kato mua pitkään"	45
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	45
Pienten polkujen monet muodot	47
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	47
Hellässä huomassa luonnon keskellä	49
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	49
Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen	49
"Paikat, joissa on kiva oppia"	53
Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	53
Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	56
Toisiamme täydentäen, lasta kannatellen	56
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	56
Samassa joukkueessa lapsen parhaaksi	58
Yhteistyö eri tahojen kanssa	58
4. Kasvun kikatusta leikin lumoissa	59
Pedagogisen toiminnan viitekehys	59
Estradilla arvokas arki	60
Pedagoginen dokumentointi	60
Avoimin aistein, maailmaa maistellen	62
Monipuoliset työtavat	62
Saako muovailuvahaa viedä kotileikkiin?	63
Leikki kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen lähteenä	63
Oppimisen alueet	65
Kielellä kieputellen	65
Kielten rikas maailma	65
Luovuuden lumous	67
Ilmaisun monet muodot	67
Ilmiöitä ihmetellen	70
Minä ja meidän yhteisömme	70
Kasvan kokeillen	74
Tutkin ja toimin ympäristössäni	74
Liikkuen ja loikkien	77
Kasvan, liikun ja kehityn	77
5. Lentoon hentoon, siivin uljain	83
Siipien suojassa tukea antaen	83
Lapsen tuki	83

Osaavana ohjaamassa	84
Lapsen tuen jatkumo	84
6. Vaikuttavaa varhaiskasvatusta	88
Tiimityö ja pedagoginen vastuu	88
Pedagoginen suunnittelu, arviointi ja kehittäminen tiimissä.....	89
Varhaiskasvatuksen opettajan S-A-K-aika.....	90
Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.....	90

1. Vasusta vauhtia varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun^{1 2}.

Janakkalan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) pohjautuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2022. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma kuvaa kuntamme tapaa toteuttaa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelmamme on kuva- ja tarinapainotteinen, aidosti käytännönläheinen, visuaalisesti houkutteleva ja helppolukuinen teos, joka avaa pedagogiikan ytimet sekä henkilöstölle että huoltajille. Varhaiskasvatussuunnitelmassa painottuu yhteinen tekeminen ja osallisuus. Ydin rakentuu varhaiskasvatuksen arjen tarinoiden, kuvien, lasten, huoltajien ja henkilöstön kommenttien perustalle. Tavoitteenamme on elävä varhaiskasvatussuunnitelma, joka näyttää Janakkalan kunnan varhaiskasvatuksesta ja toteutuu arjessamme hyvinvoivan lapsen, perheen ja työyhteisön hyväksi.

Janakkalan varhaiskasvatussuunnitelma on varhaiskasvatuksen työtä velvoittava asiakirja. Paikallinen suunnitelma on strateginen ja pedagoginen työväline, joka tarkoittaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisältöjä ja sen mukaan varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään.

ME teimme tämän yhdessä. MINUN ääneni kuuluu tässä. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otimme painopisteeksi sen, kuinka toteutamme Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita Janakkalassa. Työssään varhaiskasvattaja käyttää sekä valtakunnallista että paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa, mitkä linkittyvät toisiinsa, mutta eivät kopioi toisiaan.

"Ei kaivata niinkään menetelmiä, vaan enemmänkin innostavia esimerkkejä ja arjen tarinoita siitä, miten asioita on tehty. Niistä ihmiset löytävät sekä uusia työn tekemisen tapoja että myös vinkkejä menetelmien käytöstä."

Kasvattajan kommentti

Varhaiskasvatussuunnitelmaa on rakennettu yhdessä lasten, huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Yhdessä tekeminen on lisännyt varhaiskasvatuksen yhteishenkeä. Huoltajien mielipiteitä ja ajatuksia varhaiskasvatuksesta on selvitetty sekä asiakaskyselyllä, että toimipaikoissa järjestetyillä vasutapaamisilla (2018), joiden kautta olemme saaneet paljon ajatuksia ja tarinoita varhaiskasvatussuunnitelman rakentamiseen. Lasten mielipiteitä ja näkemyksiä hyvästä varhaiskasvatuksesta on selvitetty erilaisten kyselyiden ja toiminnallisten tehtävien avulla. Henkilöstön osalta varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin on sisällytetty monipuolisesti koulutuksia, tapaamisia ja erilaisia työryhmiä, joihin on päässyt osallistumaan kattavasti koko henkilöstö. Lisäksi heillä on ollut mahdollisuus tuottaa varhaiskasvatussuunnitelmaan omia tarinoita ja ajatuksia varhaiskasvatuksen laadukkaasta ja värikästä arjesta. Kehittäminen, työtapojen tarkastelu ja lapsen hyvän arjen mahdollistaminen jatkuvat aktiivisena koko ajan.

Paikallisessa suunnitelmassa on huomioitu Janakkalan kunnan esiopetussuunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma, esi-, perus- ja lukio-opetuksen opiskeluhoitosuunnitelma 1.8.2025, Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset, Varhaiskasvatuksen ruokailusuositus, Opetushallituksen ylläpitämä opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuussivusto, Janakkalan

¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 7

² Varhaiskasvatustaki 3 §

kulttuurikasvatussuunnitelma, Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, Janakkalan kunnan toiminnallinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma sekä Varhaiskasvatuksen ja opetuksen TVT-strategia. Janakkalan varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä, ja se kattaa niin kunnallisen kuin yksityisenkin varhaiskasvatustoiminnan kaikkine toimintamuotoineen. Paikallisen suunnitelman laatimisessa ja päivittämisessä on huomioitu lasten, huoltajien ja henkilöstön osallisuus. Lisäksi on pyydetty kommentteja yhteistyötahoilta.

Varhaiskasvatuksen valvontaviranomaisia ovat kunnan järjestämän ja tuottaman varhaiskasvatuksen osalta Lupa- ja valvontavirasto³. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ilmoitusvelvollisuus huomatessaan epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, ja ilmoituksen vastaanottaneen varhaiskasvatuksen toimipaikan esihenkilön tulee viivytyksettä käynnistää tarvittavat toimet epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi⁴.

Janakkalan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on tehty vasutyöryhmän ja osallisuusverkoston toimesta vuonna 2017. Vasun päivitystyöryhmä on päivittänyt sitä vuosina 2018-2019, 2021-2022, 2024 ja 2026.

Janakkalan kunnan sivistyslautakunta on hyväksynyt tämän varhaiskasvatussuunnitelman 2.9.2026.

³ Varhaiskasvatuslaki 50,052 ja 53 §

⁴ Varhaiskasvatuslaki 57a ja 57b §

Lapset arvostavat varhaiskasvatuksessa...

"Tavallinen päivä on kiva päivä, saa nähdä mitä voi tehdä ja millaista se on. Kaikki hymyilevät ja ovat hyvänmielisiä. Lapsista tuntuu iloiselta, hyvältä, hurjan hauskalta, riemukkaalta ja rakastetulta. Sydän tykyttää kovaa, kun on hauskaa. Ihanin hoitopäivä olis sellainen, kun syödään. Jos oltais reissussa, siitä nään aina unta. Pelattais jotain peliä. Leikkiminen on kans kivaa. Kaverit olis rauhallisia ja antais synttärikortin ja toivois rakkautta. Ihanin hoitopäivä olis sellainen, että leikittäis autoilla ja junilla. Kaverit käyttäytyis hyvin. Ja aikuiset käyttäytyis hyvin."

"Sekin on kivaa, kun lapset saa opettaa aikuisia, vaikka tekemään lennokkia tai viheltää. Joku voi tykätä myös päiväunista. On mukava rakentaa legoilla, katsella kirjoja. Uuden oppiminen on mukavaa. Keinuminen ja puuhun kiipeäminen on kivaa. Kaverit on tärkeitä. Ruokapöydässä yksin istuminen ei oo kivaa. Ruoka ja välipala on hyvää. Kavereiden kanssa menee kivasti ja aikuistenkin kanssa ja ei ole tarvinnut komentoa. Hyvä ruoka, mutta useammin vois olla lettuja, nakkikeittoa ja makaronilaatikkoo ja lindströmin pihvejä. Kotoa on kiva lähteä päiväkotiin. On myös hauskaa lähteä kotiin. "

Huoltajat arvostavat lapsensa varhaiskasvatuksessa...

"Lapsi nauttii erityisesti, kun hyvä kaveri on päiväkodissa. Kaverit on kaikkein tärkeintä."

"Ystävyyden vaaliminen, tunteiden tunnistaminen ja säätely, myönteisyys ja kannustaminen, leikkien kautta oppiminen, omatoimisuus. Miten muiden kanssa käyttäytyään, ollaan ystävällisiä, osataan tulla toimeen kaikkien kanssa, puhumalla hoidetaan kinat ja erimielisyydet."

"Lapsi kertoo kotona mukavista aikuisista ja niiden kanssa tehdyistä jutuista. Joskus se voi olla pelkkä hymy tai hassu juttu, jonka aikuinen on kertonut."

"Haluan säilyttää lapsilähtöiset puuhastelut ja leikin kautta oppimisen, hyvän lämpimän tunnelman, jossa lapsi huomioidaan."

Varhaiskasvatuksessa haluamme vaalia...

Lapsen elämässä haluan vaalia...

- tunneilmaisua, turvallisuutta, lohtua, lämpöä, hellyyttä, kiireettömyyden tunnetta ja kaverisuhteita
- lapsen ja aikuisen lämmintä, avointa ja välitöntä suhdetta
- yksilöllisyyttä, aitoa iloa ja innostumista, lapsenmielisyyttä, hauskuutta, ainutkertaisia hetkiä arjessa, mielikuvitusta, tutkimisen ja löytämisen iloa, itseoppimista, omaa ajattelua, iloista mieltä, uteliaisuutta ja sosiaalisia taitoja
- oman äänen kuulluksi tulemistä, molemminpuolista kunnioitusta, itsemääräämisoikeutta, lapsen oikeuksia, leikkiä, laulua, iloa, oppimisen riemua, tiedon jyvää, luovuutta, spontaanisuutta ja omia toiveita
- oikeudenmukaisuutta, rehellisyyttä, avoimuutta, uteliaisuutta ja omaa kulttuuritaustaa
- mahdollisuutta kasvaa hyvinvoivaksi aikuiseksi

Lupa sinulle lapsi, että...

- reflektoin toimintaani sekä tarkastelen uusin silmin vanhoja opittuja tapoja ja tarpeettomia sääntöjä
- ohjaan sinua omaan ajatteluun ja nostan sinun ääntäsi kuuluville, annan sinun omille ajatuksillesi tilaa
- huomaan sinun kiinnostuksen kohteesi ja muutan toimintaa sinulle sopivaksi
- olen läsnä ja tartun sinusta kumpuavaan iloon
- huolehdin sinusta – olen luotettava, turvallinen, lämmin, kuunteleva ja läsnä oleva aikuinen, olen kiinnostunut sinulle tärkeistä asioista ja tarjoan sinulle monipuolisen oppimisympäristön
- tarjoan sinulle omalta osaltani positiivisia varhaiskasvatusmuistoja, joita voit muistella hyvillä mielin aikuisena
- teen parhaani, jotta sinä saat kasvaa turvassa ja rauhassa sekä kokeilla omia rajojasi ja taitojasi
- heittäydyn mukaan leikkeihin ja sitä kautta uuden oppimiseen
- pysähdyn, kuuntelen ja opettelen huomioimaan sinut aktiivisena toimijana
- huomaan hyvän jokaisessa lapsessa ja tuen sitä
- ajattelen asiat sinun näkökulmastasi ja kohtaan sinut arvostaen
- teen asioita kanssasi pitkin päivää yhdessä ja takaan sinulle paljon keskeytyksetöntä leikkiäikää
- heittäydyn juuri tähän hetkeen!

Millaista aikuista me lapset etsimme päiväkotiiin?

"Vahva, että se voi pysäyttää riidat. Nainen, koska yleensä hoitotädit on naisia. Mies, koska se näyttää kivemmalta ja vahvemmalta. Sen pitää osata laskea, että se osaa laskea meidät lapset ja että se osaa opettaa meitä. Sen pitää olla käynyt eskarin. Sen pitää olla käynyt myös koulun. Sen pitää osata matikkaa, suomea, englantia, ruotsia ja historiaa. Sen pitäisi opettaa meitä lapsia, että meistä tulee kunnollisia aikuisia. Sen pitää osata lukea meille kirjoja. Sen pitäisi olla jonkun lapsen vanhempi. Sen pitäisi osata tehdä hyvää ruokaa ja pullaa. Sen pitäisi osata tehdä lettejä lapsille ja sille sais tehdä lettejä. Sellanen, joka leikkii lasten kanssa. Sellanen, joka opettaa meille kirjaimia. Sellanen, joka antaa lapsille vuoroja. Kiltti lapsille. Hyvä aikuinen."

Lapsi piirsi kuvaa hyvästä aikuisesta, jolla oli kolme käsiparia: "Se osaa ratkaista kolme riitaa kerralla, kun sillä on niin paljon käsiä. Sillä on nyrkkeilyhanskat, että se on vahvempi."

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman prosessi

Perhe saa päätöksen varhaiskasvatuspaikasta

- Perhe ottaa paikan vastaan kirjallisesti
- Huoltajat ja varhaiskasvatusryhmän henkilöstö sopivat yhteisen ajan aloituskeskustelulle

Aloituskeskustelu

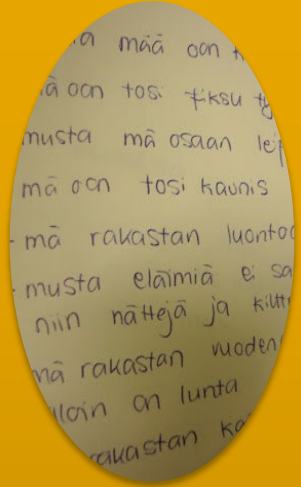
- Aloituskeskustelu käydään lapsen kotona tai varhaiskasvatustoimipaikassa.
- Aloituskeskustelussa huomioidaan lapsen ja perheen odotukset ja ajatukset varhaiskasvatukselle. Huoltajat ja lapsi kertovat kasvattajalle lapselle tärkeitä asioista, henkilöistä ja elämästä kotioiloissa. Keskustelussa käydään läpi huoltajien kasvatusperiaatteita ja toiveita yhteistyöstä.
- Perheeltä saatu tieto jaetaan lapsen tulevien kasvattajien kesken ennen varhaiskasvatuksen aloittamista

Tutustuminen varhaiskasvatusryhmään

- Lapsi tutustuu yhdessä huoltajan kanssa lapsiryhmään ja sen toimintaan
- Tutustumisjakson pituus määritellään huoltajien ja henkilöstön kesken
- Tutustumisen ajalta ennen varhaiskasvatuksen varsinaista aloitusta perhe ei maksa asiakasmaksua

Varhaiskasvatuksen aloitus

Varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelu (lapsen vasu)

- Ensimmäinen lapsen vasukeskustelu käydään 3 kk sisällä varhaiskasvatuksen aloituksesta
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on lapsuutta arvostava, lasta kannatteleva ja positiivinen kertomus hänen ainutlaatuisuudestaan. Suunnitelmaan kootaan, mitä tietoja ja taitoja lapsella jo on, mitä lapsi on juuri opettelemassa ja mitkä asiat häntä kiinnostavat.
- Lapsi on mukana suunnitelman tekemisessä. Lapsen osallisuus voidaan toteuttaa kuvien, videon, haastattelujen tai kysymysten muodossa joko jo ennen vasukeskustelua tai sen yhteydessä
- Kasvattajat ja huoltajat sopivat ja kirjaavat, miten lapsen oppimista ja kasvua tuetaan varhaiskasvatuksessa ja kotona. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja päivitetään vähintään kerran vuodessa

"Vasussa paneudutaan aidosti ja ajan kanssa omaan lapseen. Molempien osapuolien on pitänyt ennakolta miettiä eri asioita lapsesta, vahvuuksia yms. On ollut hienoa kuulla omasta lapsesta, miten arki hoidossa sujuu. Tähän asti ajatukset lapsesta ja kehityksestä on mennyt täysin yhteen varhaiskasvatuksen arvion kanssa." Huoltajan kommentti

"Vanhempaa on kuultu, mutta ammattilainen on tuonut omaa osaamistaan suunnitelmien laatimiseen. Omat kuvaukset lapsen taidoista ja toiminnasta vastaavat täysin varhaiskasvatushenkilöstön havaintojen kanssa. Mielestäni lomake antaa hyvän pohjan keskustelulle ja sitä kautta saadaan tavoitteita ja ratkaisuja sovittua." Huoltajan kommentti

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa jo aloituskeskusteluvaiheessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Monikulttuuristen lasten ja perheiden kanssa hyödynnetään Kielipeda-työvälinettä. Perheen ajatuksia ja toiveita kuullaan, heidän kysymyksiin vastataan ja yhteisesti sovitut asiat kirjataan aloituskeskustelulomakkeeseen. Aloituskeskustelussa käydään keskustelua myös lapsen terveydentilasta ja mahdollisesta lääkeshoidon tarpeesta. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan suunnitelma lääkeshoidon antamisesta, joka liitetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja päivitetään yhdessä huoltajien kanssa. Suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa voidaan sekä suunnitelmaa lääkeshoidolle että kieleen, kulttuuriin sekä katsomuksiin liittyviä asioita päivittää ja tarkentaa tarpeen mukaan niin perheen kuin varhaiskasvatuksen aloitteesta, mikäli tulee esiin uusia sovittavia asioita. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat siitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan myös lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen.

Päiväkodeissa varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien (=vasu) laadinnan, toteutuksen ja seurannan kokonaisuudesta:

- Lasten vasuihin valmistaudutaan tiimissä hyvin varhaiskasvatuksen opettajan johdolla
- Vasukeskustelun ytimet avataan tiimissä keskustelun jälkeen
- Sovitut toimenpiteet muodostavat tiimin konkreettiset toimintatavat.

Perhepäivähoidossa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnasta vastaa perhepäivähoitaja, joka saa työhönsä tukea konsultoivalta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta tai esihenkilöltä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatustlain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen.^{5 6}

Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai varhaiskasvatuksesta siirytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.⁷

Lapsi on kohdattu yksilönä ja hänen kaikki tarpeensa on huomioitu.

On yhdessä sovittu asioita ja ollaan saatu hyviä neuvoja myös kotiin. Olen tyytyväinen.

Sopiminen ja toteuttaminen on ollut vaivatonta. Ilmapiiri on ollut positiivinen ja kaikista asioista voidaan puhua suoraan.

⁵ Varhaiskasvatustlain (540/2018) 40-41 §

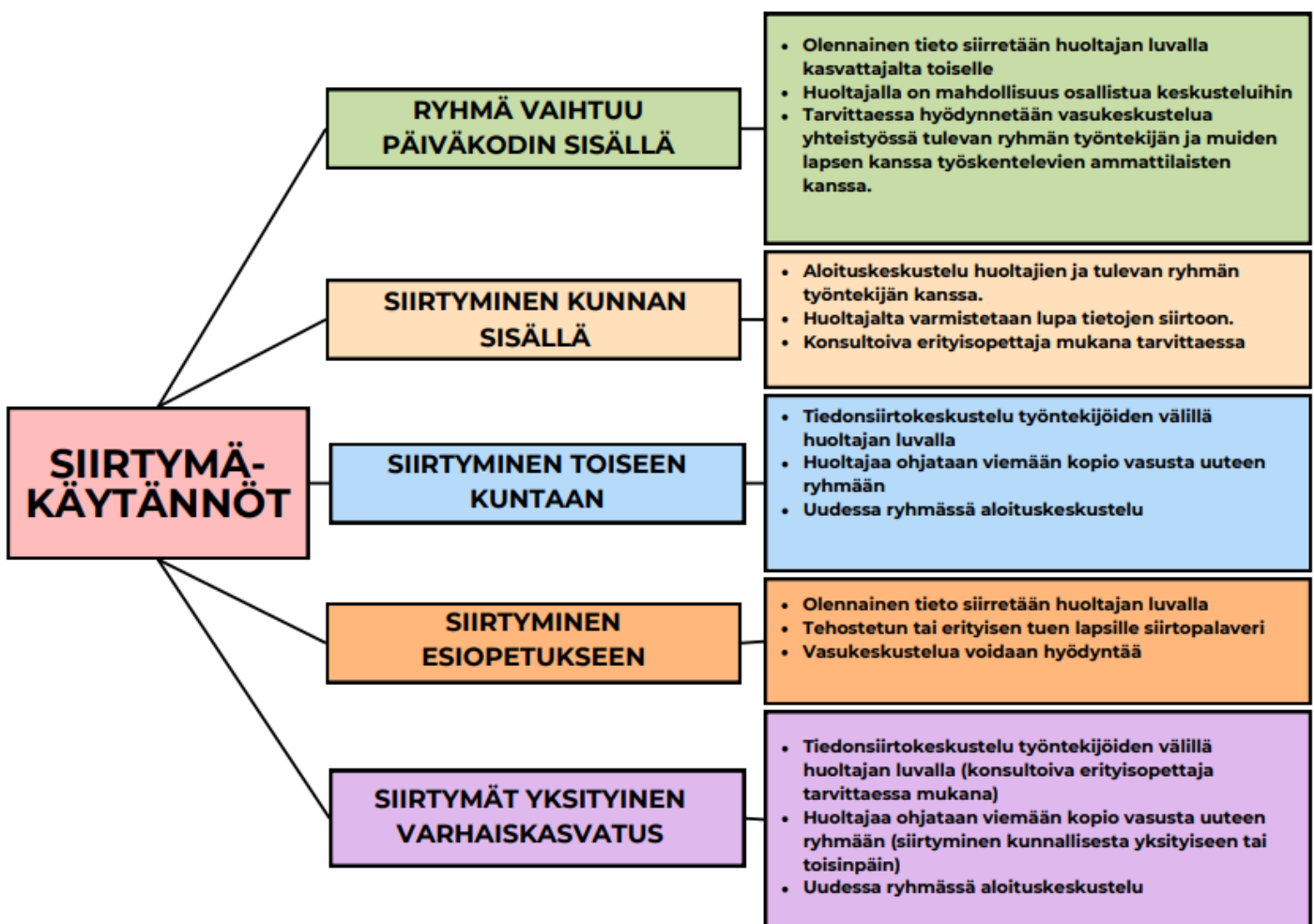
⁶ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 5

⁷ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 5

Siipien suojassa saatellen

Siirtymäkäytännöt osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedonsiirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa huoltajan kanssa tehdään yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä⁸ ⁹. Tiedonsiirto uuteen varhaiskasvatus- tai esiopetustoimipaikkaan on sen toimipaikan vastuulla, josta lapsi lähtee.

⁸ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 11

⁹ Varhaiskasvatustalaki (540/2018) 40–42 §

2. Lapsi on oman elämänsä tähti

Jokaisella lapsella on oikeus kunnioitukseen, arvostukseen omana itsenään, ainutlaatuisuuteen, sekä omaan kasvun rytmiin ja kehitykseen. Lapsi on aktiivinen tiedonrakentaja, osaaja ja toimija. Lapsi on utelias, ja hänen kysymyksensä ovat tärkeitä ja merkityksellisiä. Kasvattajan tehtävä on rohkaista lasta löytämään kaikki mahdollisuutensa. Arvojen perusta, moraalinen kehitys ja omantunnon herääminen kehittyvät vuorovaikutuksessa sellaisessa ilmapiirissä, jossa lapsi kokee itsensä hyväksytyksi ja arvokkaaksi. Jotta lapsi voisi arvostaa muita, tulee lapselle osoittaa, että hän on arvokas juuri sellaisena kuin on.

Varhaiskasvatustalaki

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on...

Edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia.

Tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista sekä koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset.

Varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö.

Turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä.

Antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa.

Tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä.

Kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen.

Varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen kaikkia toimintamuotoja (päiväkodit, perhepäivähoito, vuorohoito, avoin varhaiskasvatus ja yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus) ohjaavat valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä kunnan oma varhaiskasvatussuunnitelma. Henkilöstön osaamiseen ja sen kehittämiseen laaditaan vuosittain koulutussuunnitelma, joka tukee tavoitteellista ja jatkuvaa varhaiskasvatuksen kehittämistä. Janakkalan varhaiskasvatusta peilataan jatkuvasti ohjaavien suunnitelmien tavoitteisiin ja sisältöihin kaikissa toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmät ja henkilöstörakenne tulee muodostaa siten, että henkilöstön kelpoisuusvaatimukset sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku toteutuvat, jotta varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa¹⁰.

PÄIVÄKODEISSA varhaiskasvatusta toteutetaan kasvattajatiimeissä, joihin kuuluvat varhaiskasvatuksen opettajat, sosionomit ja lastenhoitajat.

PERHEPÄIVÄHOITO on ohjattua, suunnitelmallista ja tavoitteellista varhaiskasvatusta, joka tapahtuu perhepäivähoitajan omassa kodissa.

VUOROHOITOA järjestetään tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssä käynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoidolla tarkoitetaan arkisin klo 18.00 – 06.00 välistä aikaa sekä viikonloppua.

AVOIN VARHAISKASVATUS on suunnattu alle esiopetusikäisille lapsille ja heidän huoltajilleen. Avoin varhaiskasvatus tarjoaa lapsille ohjattua toimintaa vertaisryhmässä sekä huoltajille mahdollisuuden tavata samassa elämäntilanteessa olevia. Avoin varhaiskasvatus on ennaltaehkäisevää toimintaa, jonka tavoitteena on vahvistaa perheiden osallisuutta sekä edistää heidän hyvinvointiaan vertaistuen ja vanhemmuuden tukemisen avulla.

YKSITYISTEN PALVELUNTUOTTAJIEN JÄRJESTÄMÄ VARHAISKASVATUS

Kunnallisen palvelutuotannon lisäksi Janakkalassa toimii yksityisiä päiväkoteja ja perhepäivähoitajia. Yksityisessä varhaiskasvatuksessa on käytössä palveluseteli. Kunta ja Lupa- ja valvontavirasto ohjaa, neuvoo ja valvoo yksityistä varhaiskasvatusta.

KOTIHOIDONTUKI JA YKSITYISEN HOIDON TUKI

Perheillä on mahdollisuus järjestää lapsensa varhaiskasvatus lakisääteisellä kotihoidon tuella tai yksityisen hoidon tuella.

¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 34, 35 ja 38 §

Varhaiskasvatus perustana elinikäiselle oppimiselle

Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapsen kanssa. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Keskusteltaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.¹¹

Varhaiskasvatuksen arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina¹¹ ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen¹², varhaiskasvatustlain¹³ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti¹⁴. **Arvopohdinnan tulee olla jatkuvaa. Arvoista ei saa tulla itsestäänselvyyksiä ja arjessa näkymättömiä. Niiden tulee vaikuttaa jokapäiväisiin valintoihin ja ohjata käyttäytymistä.**

*Huoltajat
nostavat
tärkeinä arvoina...*

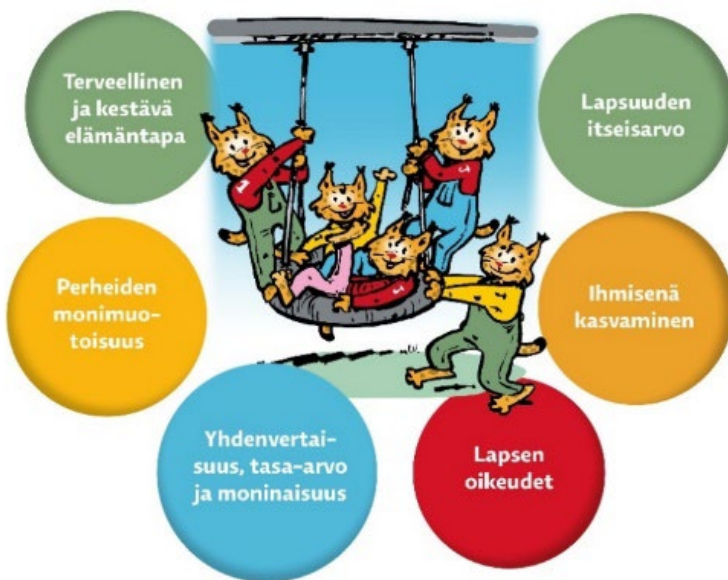
"Uskallus esittää omia ajatuksia ryhmässä, rohkeutta kohdata uusia, asioita ja tilanteita."

"Sosiaalisia taitoja, ryhmässä oloa, myös omien mielipiteiden julki tuomista, toisten kunnioittamista, erilaisuus on rikkaus!"

"Leikkimielisyyttä ja positiivista asennetta niin, että se jatkuisi koko elämän."

"Toivon, että lapseni oppisi varhaiskasvatuksessa suhtautumaan maailmaan avoimin mielin ja luottavaisesti."

Varhaiskasvatuksen arvot

¹¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 12

¹² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹³ Varhaiskasvatustlain (540/2018) 20 §

¹⁴ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2006

Kiva, kun oot täällä

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä¹⁵.

Varhaiskasvatuksessa lapsuus nähdään arvokkaana ja merkityksellisenä osana elämää. Lapsuuden itseisarvon tunnistaminen tarkoittaa, että lapsi nähdään aktiivisena toimijana osana yhteisönsä arkea. Käytännön kasvatustyössä lapsuuden itseisarvon vaaliminen vaatii kasvattajalta tahtoa olla läsnä siinä hetkessä, jota lapsi juuri sillä hetkellä elää. Aikuinen on mukana lapsen maailmassa ja antaa lapselle mahdollisuuksia itsenäiseen ajatteluun ja oivalluksiin. Lapsen tarpeisiin ja aloitteisiin vastataan ja hänelle viestitään, että hänen ajatuksensa ja toimintansa ovat merkityksellisiä.

"Aito kohtaaminen, syli ja läheisyys, kuinka tärkeää se on."

"Ryhmä oli energinen ja liikunnallinen. Ajattelin, että toiminta pitää suunnitella ja toteuttaa siten, että siinä huomioidaan vauhdikkaat lapset ja lähtökohtana oli toiminnallinen oppiminen. Pelasimme sählyä ja jalkapalloa, talvella luistelimme ja hiihdimme - jos intoa löytyi, kaksikin kertaa päivässä. Liikuntahallissa teimme tempuratoja, leikimme liikuntaleikkejä. Teimme retkiä metsiin ja lähiympäristöön. Huomioimalla lasten kiinnostuksen kohteet ja kuuntelemalla heidän toiveitaan sain heidän luottamuksensa. Liikuntaleikkien ja pallopelien avulla lapset oppivat sosiaalisia taitoja, toisten huomioon ottamista, sääntöjä, pettymyksen sietämistä. Sain ujutettua liikuntapainotteisiin, toiminnallisiin hetkiin kirjaimia, numeroita, musiikkia, käden taitoja jne. Lapset nauttivat ja oppivat enemmän kuin kynä-paperi-työskentelyssä pöydän ääressä."

Henkilöstön ajatuksia...

"Pienellä ryhmällä esim. metsäretkellä tosi hiljainenkin lapsi saattaa muuttua ihan täysin ja uskaltaa ilmaista itseään. Pienryhmässä toimimista tulisi vahvistaa, että lapsi tulee paremmin kuulluksi ja nähdyksi. Pienryhmätoimintaan liittyen pieni lapsi totesi: "Kiva, kun nyt ehtii puhua".

"Lapsuuden itseisarvon kunnioittaminen näkyy esimerkiksi lapsen toiminnan dokumentoinnissa. Kun lapsista otetaan kuvia heidän tehdessään erilaisia asioita ja katsellaan kuvia yhdessä lasten kanssa, laitetaan näkyville myös huoltajille, viestitään samalla, että sinun toimintasi päiväkodissa on merkityksellistä."

¹⁵ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 12

Yhdessäoloa kasvun maisemissa

Ihmisenä kasvamisen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Henkilöstön tehtävänä on aktiivisesti puuttua kiusaamiseen, rasismiin ja väkivaltaan. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi kokee varhaiskasvatuksessa olonsa turvallisesti, eikä tule ulossuljetuksi¹⁶. Janakkalan varhaiskasvatukseen on laadittu kiusaamisen ennalta ehkäisemisen materiaali.

Lapsilla on sisäistä voimaa ja tahtoa kasvamiseen. Lapsen luontaista innostusta ei tule latistaa. Lapset rakentavat maailmaansa ja samalla omia arvojaan yhdessä aikuisten kanssa. Lapsella on tärkeitä

Tarvitaan aikuisia, jotka...

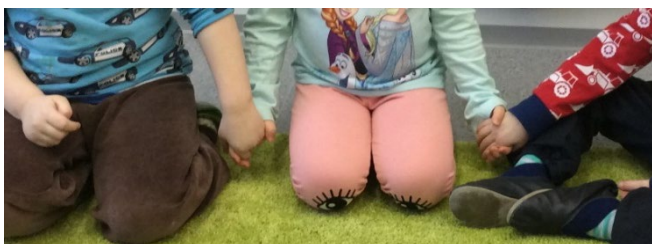
...ovat kiinnostuneita lapsista, näkevät heidät ja kuuntelevat heitä. Lapsi, jota kuunnellaan, oppii itsekkin kuuntelemaan toisia ihmisiä

...antavat lapselle sopivasti haasteita ja auttavat häntä ylittämään aikaisempia rajoja.

...osoittavat lämpöä, läheisyyttä, turvallisuutta, kuulluksi tulemistä, syliä, pysyvyyttä, yhdessäoloa, empatiaa ja huolenpitoa.

kysymyksiä, joita hän haluaa pohtia yhdessä muiden kanssa. Onnistumisen kokemukset, kokeilu ja erehdysten hyväksyminen ja niiden kautta oppiminen ovat osa ihmisenä kasvamisen prosessia. Niiden kautta harjaannutaan tekemään itsenäisiä valintoja ja valmiutta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapsen omien kokemusten kautta kehittyy kyky tuntea myötätuntoa ja ymmärtää toisten kokemuksia.

Aito vuorovaikutuksellinen ihmissuhde luo pohjan sellaiselle luottamukselle, joka sallii lapsen ilmaista koko tunnekirjonsa. Kun lapsi saa ilmaista tunteensa, hän tulee niistä tietoiseksi ja ajan kanssa oppii käsittelemään tunteitaan tilanteisiin sopivin keinoin. Lapsen omien kokemusten kautta kehittyy kyky tuntea myötätuntoa ja ymmärtää toisen ihmisen kokemuksia. Yksilöllisyyden itseisarvo edellyttää, että yhteisössä on olemassa yleispätevät yksilöstä riippumattomat eettiset arvot ja normit. Säännöt ja normit mahdollistavat, että lapsi voi toimia yksilönä ryhmässä. Vertaispalautteen saaminen on tärkeää. Puhe ohjaa ajattelua. Lapset oppivat ottamaan vastaan hyvää palautetta ja antamaan sitä itse.

Ryhmäytyminen, yhteisökasvatus ja ryhmässä oppiminen on varhaiskasvatuksemme erityinen tehtävä.

¹⁶ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 12

Oikeus vaikuttaa elämäänsä

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita¹⁷.

Joustavan ja hetkessä elävän ryhmittelyn avulla pienemmästä ryhmäkoosta voidaan ammentaa toimiva kokonaisuus, joka juuri siinä hetkessä ja kyseisten läsnä olevien lasten kohdalla vastaa pedagogisiin tavoitteisiin parhaalla mahdollisella tavalla. Joustavan ryhmittelyn tulisi läpäistä koko varhaiskasvatuspäivä. Joustava ryhmittely tukee lasten osallisuutta ja ystävyyssuhteita sekä mahdollistaa lapsen kuulemisen, aloitteisiin vastaamisen ja havainnoinnin.

Lapsella on oikeus...

...oppia leikkien, iloita oppimastaan sekä osallistua oppimisympäristön rakentamiseen ja toiminnan suunnitteluun.

...hyvään huolenpitoon.

...että hänet huomioidaan juuri sellaisena kuin on. Ja, että aikuiset huomaavat nimenomaan kaiken sen hyvän, mitä hänessä on.

...omiin käsityksiinsä ja mielipiteisiinsä.

...kasvaa ja kehittyä omaan tahtiinsa. Liian aikainen eteneminen vie lapsen mahdollisuuden itse oivaltaa.

...työrauhaan, omaan pohdiskeluun ja tietoon. Jotkut tarvitsevat enemmän saavuttaakseen saman verran.

...omiin tunteisiinsa. Autetaan lasta tunnistamaan ja arvioimaan erilaisia tunteita sekä ilmaisemaan niitä. Välittävässä ilmapiirissä lapsi voi kokea syvimmätkin tunteensa mielekkäiksi ja perustelluiksi.

"Turvallinen ja lämmin ilmapiiri edistää lapsen itseilmaisua ja oikeuksien toteutumista. Ryhmäämme on pyritty tietoisesti rakentamaan vahva kehumisen ja kannustamisen ilmapöytä. Kun kaksivuotias muutaman minuutin äheltämisen jälkeen saa itse kengän jalasta pois, asiasta iloitaan yhdessä kehuin, ylävitosin ja aplodein. Lapsia kannustetaan kannustamaan myös toisiaan."

¹⁷ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 12

Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin

"Havainnoimme lasta, mistä pitää ja mistä ei, huomioimme sanattoman viestinnän (ilmeet, eleet). Tarjoamme välineitä leikkeihin ja puuhiin, jotka ovat lapsille mieleisiä juuri nyt. Hyödynnämme tukiviittomia ja pyrimme tarjoamaan kaikille keinoja ilmaista itseään. Laskeudumme lapsen tasolle ja olemme läsnä ja ilmaisemme halua ymmärtää mitä lapsi yrittää sanoa."

"Joskus kyse on hyvin pienistä asioista. Jos lapsi on askarellut jotakin, saa hän itse päättää, jääkö askartelu päiväkodille vai viekö lapsi sen kotiin."

"Olen perhepäivähoitajana kysellyt lapsilta, mitä haluaisivat tehdä ja onko esim. toiveita ruuan suhteen. Tärkeää on tarttua hetkeen eli aikuinen ottaa lasten ideat ja hetkessä tulleet toiveet huomioon."

"Joustaminen, lapsen kuuleminen, lapsen mielenkiinnon kohteisiin ja aloitteisiin tarttuminen."

"Lasten oikeuksissa on kyse pienistä asioista, ennen kaikkea kuuntelusta, kunnioituksesta ja toisen asemaan asettumisesta, usein niin, että aikuinen asettuu lapsen asemaan. Joku on hitaampi ja verkkaisempi, ja hoputtamisen sijaan mun tehtävänä on antaa sen tehdä omassa tahdissaan. Tai turhien sääntöjen kyseenalaistaminen, kuka sen päättää, miksi maito annetaan vasta leivän kanssa, tai voiko leivän syödä ennen ruokaa – kuka sen määrittää, että se on tärkeää? Miksi lapsi ei voi itse opetella miettimään, missä järjestyksessä on paras ruokansa syödä?"

Lasten oikeuksien perusta on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, joka sitoo jokaista lasten kanssa toimivaa aikuista.

”Ollaan kuin suuri perhe, johon on kiva kuulua”

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Tasa-arvolla tarkoitetaan sukupuolten tasa-arvoa ja sen toteutumista. Yhdenvertaisuus tarkoittaa yhdenvertaisen kohtelun turvaamista sekä syrjinnän estämistä kaikenlaisilla perusteilla.¹⁵ Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, vammasta, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa¹⁸.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuuslait velvoittavat varhaiskasvatusta laatimaan toimipaikkakohtaiset suunnitelmat, jotka edistävät varhaiskasvatuksessa tehtävää tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyötä. Varhaiskasvatusta koskevat edistämismittarit tulivat voimaan 1.6.2023 alkaen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjien että palveluntuottajien osalta.

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on työkalu, joka tukee sukupuolten tasa-arvon sekä yhdenvertaisuuden edistämistä.¹⁹

Kuntamme varhaiskasvatuksessa moninaisuus nähdään rikkautena. Jokainen lapsi ja perhe kohdataan yksilöllisesti arvostaen riippumatta sukupuolesta, kielestä, kulttuurista, katsomuksesta, perhemuodosta tai yksilöllisistä tarpeista. Moninaisuus otetaan huomioon lapsiryhmän toimintakulttuurissa ja -ympäristössä niin, että jokainen lapsi pääsee loistamaan omana itsenään.

Yhdenvertaisuus tarkoittaa, että pedagogiikkaa ja oppimisympäristöjä muokataan jatkuvasti vastaamaan jokaisen lapsen tarpeita. Kasvattajat edistävät tasa-arvoa, purkavat ennakkoluuloja ja varmistavat, että jokainen lapsi kokee kuuluvansa yhteisöön ja saa tasavertaiset mahdollisuudet kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen. Jokainen päiväkotijoukko ja perhepäivähoitoryhmä on erilainen omine erityisine piirteineen, mutta toiminnan taustalla arvotietoisuus on sama.

Kasvattajien ajatuksia...

”Tasa-arvo ei tarkoita tasapäistämistä, vaan yksilöllistämistä. Kaikkien ei tarvitse tehdä samoja asioita.

”Sukupuolisensitiivisyys: Lapselle sallitaan häntä kiinnostava toiminta sukupuolesta riippumatta.”

”Moninaisuutta arvostavan ilmapiirin luomiseen kuuluu olennaisesti se, että lasten kanssa keskustellaan avoimesti ja ikäsoisista asioista, joihin he kiinnittävät huomiota ja jotka heitä ihmetyttävät. Ikään liittyvät eroavaisuudet askarruttavat lapsia. Jos nelivuotias ruokapöydässä ihmettelee, miksi yksivuotias saa syödä sormin, mutta hän ei saa, asia selitetään ja jutellaan lapsen kanssa niin, että lapsen on mahdollisuus ymmärtää.”

”Kannustamme jokaista lasta ja iloitamme heidän onnistumisista ja yrityksistä. Aikuisten innostuminen ja heittäytyminen tarttuvat lapsiin. Puhumme ja leikimme aktiivisesti lasten tasolla.”

”Hyödynnämme ja rohkaisemme jokaista työntekijää tuomaan esille omia vahvuuksiaan sekä osaamisalueitaan päiväkodin arjessa. Tavoitteena on turvallinen ja luotettava ilmapiiri sekä lapsille että aikuisille.”

”Tärkeää on kasvattajien aktiivinen itšereflektio. Olemme käyttäneet muun muassa tasa-arvoisen varhaiskasvatus -sivustolta ”Kartoita kehu” lomaketta.”

Kasvattajien kommentteja

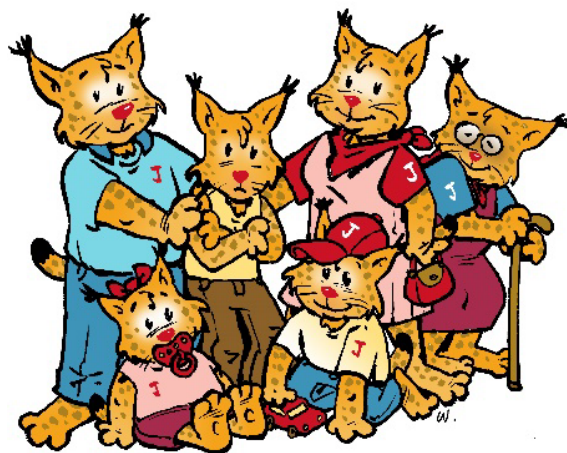
¹⁸ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022,12

¹⁹ Opetushallitus 2023, Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Me ollaan perheitä kaikki

Perheiden monimuotoisuus

Lapsi on osa perhettä, jossa on omat tapansa, kulttuurinsa ja arjen perustoiminnot. Keskustelun ja varhaiskasvatuksen toiminnan näkyväksi tekemisen kautta löydämme yhteisen ymmärryksen lapsen kasvun ja kehityksen tueksi. Perheiden kohtaamisessa kasvattajan oma suhtautuminen ja asenne on keskeisessä roolissa. Perheiden kunnioittamisen tulee ulottua keskinäisestä kohtaamisesta myös sen ulkopuolisiin keskusteluihin. Tulkin käyttö, kuvakommunikointi, valokuvat ja videointi ovat apuna yhteistyön rakentamisessa. Perheiden aidon kohtaamisen ja avoimen yhteistyön kautta rakennetaan pedagogiikkaa, joka tukee yksilöllisesti juuri heidän lapsensa hyvinvointia ja oppimista.

Tuemme yhteisöllisyyden kehittymistä mm. yhteisten perheiltojen, tapahtumien ja tempausten kautta. Tarjoamme huoltajille mahdollisuuksia päästä tutustumaan varhaiskasvatuksen arkeen.

Otamme huomioon perheiden moninaisuuden ja kohtaamme heidät yksilöllisesti. Yhteisöllisyys tukee sekä lasten että koko perheen hyvinvointia. Lapset oppivat ensin tuntemaan oman lähiympäristönsä, mutta vähitellen tiedostaminen laajenee ja lapselle kehittyy ymmärrys oman toimintansa merkityksestä osana yhteisöä ja yhteiskuntaa.

Kasvattajien ajatuksia...

"Huomioidaan perheen uskonnolliset ja katsomukselliset vakaumukset ja niihin liittyvät toiveet. Luotan kasvatusyhteistyöhön, avoimuuteen ja keskusteluun perheen kanssa."

"Päiväuniasioista ym. kuullaan perheen näkökulma ja pyritään huomioimaan se arjessa. Tärkeää on dialogisuus. Ollaan aidosti kiinnostuneita, miten arki sujuu."

"Omassa ryhmässäni on paljon lapsia, joiden äidinkieli on muu kuin suomi. Muutamien perussanojen opettelu perheen omalla kielellä helpottaa luottamuksen rakentamisessa ja kontaktin luomisessa. Muutamankin perussanan osaaminen on tapa osoittaa kiinnostusta ja kunnioitusta perheen omaa kieltä ja kulttuuria kohtaan."

Turvallista huolenpitoa ja iloista oppimista

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle²⁰.

Kestävä kehityksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua ympäristötietoiseksi, kestävä elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi, joka tekee ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäviä ratkaisuja. Ekologista kestävyttä ovat esimerkiksi lajittelu ja kierrätys, sähkön ja veden kulutuksen sekä muovin määrän tarkkailu. Sosiaalista kestävyttä ilmentävät vuorovaikutustaidot, tunteet, lasten vahvuksien tunnistaminen sekä lasten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen. Taloudellista kestävyttä edustavat muun muassa harkitut valinnat, kestävä kuluttaminen ja tavaroiden korjaaminen ennen uuden hankkimista. Kulttuuriseen kestävyteen kuuluu niin perinneleikit, retket kulttuurikohteisiin ja kokemusten jakaminen sekä moninaiset juhlaperinteet. Moninaiset kielet ja kulttuurit ovat osa toimintaa, jossa lapsia tuetaan oman kulttuuri-identiteetin kasvussa. Lasten kanssa keskustellaan jokaisen oikeuksista ja mitä ne käytännössä mahdollistavat kaikille luonnossa liikuessa.

Kestävä kehityksen tavoitteena on vahvistaa ja lisätä lapsen valmiuksia sekä halua toimia ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin puolesta. Tämä näyttyy arjessa esimerkiksi kavereista huolehtimisena, lähiympäristön tutkimisena ja kestävämpien arkikäytäntöjen oppimisena.

Tarjotaan lapsille kokemuksia erilaisista ympäristöistä ja vahvistetaan positiivista ja kunnioittavaa suhdetta rakennettuun ympäristöön sekä luontoon. Olennainen osa kestävä kehitystä on lasten osallisuuden vahvistaminen siten, että lapset pääsevät osallistumaan päätöksentekoon ja kestävä kehityksen työn toteuttamiseen. Kestävä kehityksen periaatteisiin sisältyvät myös yhteisöllisyyden vaaliminen sekä lapsen oikeus mahdollisimman pysyviin ihmissuhteisiin sekä olosuhteisiin varhaiskasvatuksessa.

Kasvattajan herkkyyden, asenteiden ja oma esimerkki kestävä kehityksen edistämisessä ovat merkityksellisiä asioita. Varhaiskasvatuksen kestävä kehitys vaatii koko kasvattajayhteisön yhteistä sitoutumista ja tavoitteellista toimintaa kestävä elämäntapaan kasvattamisessa.

"Ulkoilu ja luonnossa liikkuminen on merkittävä lapsen hyvinvoinnin edistäjä. Ulkoilemme paljon ja aikuiset osoittavat omalla esimerkillään, että ulkoilusta voi nauttia säällä kuin säällä, kun vain on sopivalla tavalla pukeutunut. Lähiympäristöön sijoittuvat puisto- ja metsäretket kuuluvat tiiviisti arkeemme. Metsä toimintaympäristönä arvosti myös kaksivuotias poika, joka kesken kävelymatkan metsän laittaa kulkiessamme hyppäsi pois pulkasta ja totesi: Minä menen mettään."

"Arjessa terveellisen ja kestävä elämäntavan perusasioita harjoitellaan lukuisia kertoja päivässä: käsien pesu, hygieniä, ruoantähteiden lajittelu, roskien keräminen pihalta ja luonnosta, jne. Lasten kanssa viedään kierrätysmateriaalit keräyspisteisiin ja käytetään askarteluissa myös kierrätys- ja luonnonmateriaaleja."

²⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 12

Turvallinen varhaiskasvatusympäristö tukee kasvua ja oppimista sekä lisää lasten ja henkilöstön hyvinvointia. Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus muodostavat kokonaisvaltaisen turvallisuuden.²¹

Fyysisen oppimisympäristön turvallisuuteen kuuluvat rakennukset ja lähiympäristö, missä on huolehdittu turvallisista ja ikätasoon sopivista tiloista ja välineistä. Psyykkistä turvallisuutta edistetään vahvistamalla muun muassa lasten tunne- ja kaveritaitoja. Lasten kanssa yhdessä opetellaan tunnistamaan ja säätämään tunteita. Kasvattajien lämmin ja sensitiivinen vuorovaikutus, toiminnan johdonmukaisuus sekä ennustettavuus luovat omalta osaltaan turvallisuutta. Sosiaaliseen turvallisuuteen kuuluvat osallisuus ja vuorovaikutus. Kasvattaja tukee lasten välistä vuorovaikutusta sekä kannattelee lapsen tunnetta vertaisryhmään kuulumisesta. Lapsilla on myös mahdollisuus vaikuttaa varhaiskasvatusympäristössä tapahtuviin ja omaan arkeensa liittyviin asioihin.

Pedagoginen turvallisuus muodostuu turvallisesta oppimisympäristöstä sekä siinä toimivista lapsista ja aikuisista. Kasvattajat huomioivat lapsille ominaiset tavat toimia sekä tunnistavat joka hetkessä tapahtuvan oppimisen kannustaen lapsia. Lisäksi pedagogiseen turvallisuuteen liittyy turvallisuuskasvatus, jossa käsitellään päivittäisten toimintojen yhteydessä turvallisuuteen kuuluvia teemoja lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden. Lapsia esimerkiksi tuetaan turvallisten valintojen tekemisessä ja ohjataan tunnistamaan vaaranpaikkoja eri tilanteissa. Turvallisuutta edistetään myös ehkäisemällä tapaturmia. Päiväkodeissa ja perhepäivähoitokodeissa on ajan tasalla olevat turvakansiot, joihin jokaisen työntekijän tulee huolellisesti perehtyä. Varhaiskasvatuksessa tehdään säännöllisesti poistumisharjoituksia ja sisälle suojautumisen harjoituksia lasten kanssa sekä keskustellaan lasten tasoisesti, miten vaaratilanteissa toimitaan.

Olemme tehneet lasten kanssa turvallisuuskävelyitä, joissa kierrämme yhdessä tutun reitin liikenteessä. Lapset huomioivat reitiltä vaaranpaikkoja, kuten syvät ojat tai tien ylitys, joista pysähdymme pohtimaan, miksi se on vaaran paikka. Lapset ovat myös kuvanneet näitä paikkoja, joissa täytyy olla tarkkana. Kertaamme samalla liikennesääntöjä ja liikennemerkejä. Kasvattajan kommentti

Varhaiskasvatuksen ruokakasvatuksen keskeisenä tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Ohjaus, kannustaminen ja aikuisten hyvä esimerkki vaikuttavat oleellisesti siihen, miten lapsi kehittyy monipuoliseksi ruokailijaksi. Lasten osallisuutta vahvistetaan ruokakasvatuksessa antamalla lapsen itse valita ja annostella ruokansa ikätasonsa mukaisesti henkilöstön kannustaessa häntä maistamaan. Lapselle annetaan mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ruoasta ja ruokailusta. Varataan riittävästi aikaa ruokailuhetkiin ja kiireettömälle keskustelulle, jotta ruokailutilanne on rauhallinen ja turvallinen sekä tunnelmaltaan myönteinen.²²

²¹ Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuusopas 2022

²² Terveyttä ja iloa ruoasta – varhaiskasvatuksen ruokailusuositus 2018, 29, 35, 68 ja 76

Tie makujen maailmaan käy positiivisuuden ja rohkaisun kautta. Lapset ovat mielellään mukana kattamassa pöytää ja kutsumassa kavereita ruokapöytään. Ruokailu on tärkeä yhteinen hetki, joka toistuu useita kertoja päivän aikana. Kasvattajien on tärkeä miettiä, miten ruokailussa tuetaan lapsen osallisuutta, omatoimisuustaitojen harjoittamista, itsetuntemuksen kehittymistä (mistä ruuasta pidän, mikä ei niin maistu, milloin maha on täynnä, jne.) ja miten ruokailutilanteisiin luodaan myönteinen ilmapiiri. Ruokailussa on oivat mahdollisuudet harjoitella kohteliaita ruokailutapoja ja keskustelukulttuuria. Kaikki aterian osat jaetaan lapsille kerralla ja lapsi voi itse valita, missä järjestyksessä syö ruuan. Kasvattajat ruokailevat samoissa pöydissä lasten kanssa ohjaten keskustelua ja ruokailuhetkeä. Ruokiin tutustutaan kaikilla aisteilla, ruokia ei eriarvoisteta ja ruuasta puhutaan kauniisti. Kasvattajien tehtävänä on luoda ratkaisuja, joiden avulla ruokailusta muodostuu kiireetön, miellyttävä hetki, jossa opitaan samalla terveitä elämäntapoja ja huomioidaan lasten erilaiset ruokailutahdit. Lapset huolehtivat astiat itse ruokakärryyn ikä- ja taitotaso huomioiden, kasvattaja auttaa tarvittaessa. Huoltajien kanssa keskustellaan lapsen ruokailutottumuksista ja -tavoista kotona. Kasvattajat huomioivat huoltajilta nousevat ajatukset lapsen ruokakasvatuksessa.

Neljävuotias lapsi tuli välipalapöytään ja sanoi minulle: "Nyt olet kyllä unohtanut." Kysyin että mitä olen unohtanut. "No sen terveyshedelmän." Kerroin että tänään meillä on hedelmäsalaattia. Hän tuumasi: "Jaa, no kai sen voi niinkin syödä..."

Tavoitteen saavuttamiseen on monta karttaa

Oppimiskäsitys

Lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää.²³

"Oppimisen paikat nousevat lapsista ja siitä elämästä, mitä he elävät. Eivät ne nouse silloin, kun aikuinen on ne ajatellut tai päiväjärjestykseen ne sijoittanut. Ne nousevat siitä elämästä, ja siihen pitää meidän osata tarttua. Kaikki arjen tilanteet tulee nähdä mahdollisuutena oppia ja kokea."

Kasvattajan kommentti

²³ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 13

Kasvattajan ABC

Oppimista tapahtuu joka hetki, päivittäisissä arjen tilanteissa kasvattajan ja ryhmän kannustamana.

Positiivisen kannustamisen kautta lapsen itsetunto kasvaa ja hän haluaa oppia lisää. Keskitytään vahvuuksiin – huomataan hyvä lapsessa!

Oppiminen perustuu toiminnallisuuteen, jossa lapsi pääsee ilmaisemaan itseään muun muassa leikkien, liikkuen ja tutkien.

Lapsi on osallinen omassa oppimisprosessissaan. Lapsen mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja kokemusmaailma ovat oppimisen ja toiminnan lähtökohta. Kasvattajan tehtävänä on ohjata lasta löytämään oma tapansa oppia.

"Ei ole yhtä mittaria, että kaikki opettelee saman asian, vaan voi opetella erilaisia asioita ja huomata, että jokainen osaa erilaisia taitoja: yksi osaa solmia kengännauhat, toinen osaa lukea."

"Minulla on perhepäivähoitoryhmässäni kaksi vuodenikäistä lasta. Talviliikunta ja liikkuminen ulkona on ollut haaste, kun ylös ei vielä osata nousta. Viime viikolla toinen heistä oppi nousemaan itse ylös. Kasvot loistivat ja hän keksi leikin tästä: heittäytyi lumeen ja nousi ylös. Tänäpäin myös toinen hoksasi, miten ylös nouseaan. Samalla tavalla hän heittäytyi lumeen ja nousi aina uudelleen. Onnistumisen riemu oli todella aitoa! Arjen helmi minulle."

Lapset ovat aktiivisia oman elämänsä rakentajia, jotka elävät vuorovaikutuksessa ympäristönsä ja siihen kuuluvien toisten lasten ja aikuisten kanssa. Varhaiskasvatuksessa korostuu erityisesti lasten oman vertaisryhmän merkitys oppimisessa. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset ihmiset. Muun muassa joustavalla ryhmittelyllä turvaamme edellä mainittujen asioiden toteutumisen.

Oppiminen on elinikäinen prosessi, jossa lapsi nähdään osallisena omassa oppimisprosessissaan. Lapsen oppimisessa leikin merkitys on keskeinen. Lapsen mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja kokemusmaailma ovat oppimisen lähtökohtia. Keskeistä on kasvattajan aito läsnäolo ja lapsen kuunteleminen. Positiivisen kannustamisen avulla autamme lapsia oppimaan uutta sekä onnistumaan uusissa tilanteissa. Näin lapsen itsetunto kasvaa ja hän haluaa oppia lisää.

"Tartu hetkeen. Se on ainoa, mikä meillä on tässä olemassa. Läsnäolo, nähdään hetken mahdollisuudet ja ihanuus."

Lapsi keskipisteessä, suu hymyssä

Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää²⁴.

Me näemme Janakkalassa nämä käsitteet seuraavasti:

Pedagogiikka on

- koko päivän pedagogiikkaa, jossa kasvattajalla on tieto varhaiskasvatuksen tavoitteista, mutta toiminta lähtee lapsista – tartutaan hetkiin ja nähdään oppimisen mahdollisuudet jokaisessa hetkessä
- varhaiskasvatusyhteisön yhteinen punainen lanka, jossa lapsen vahvuudet, osallisuus ja yksilöllinen huomioiminen nähdään tärkeänä osana lapsilähtöistä pedagogista toimintaa.
- suunniteltua ja tavoitteellista toimintaa ja oppimaan oppimista
- kasvatuksen, opetuksen ja hoidon yhdistämistä lapsen kasvua ja hyvinvointia tukevaksi toiminnaksi

Kasvatus on

- arvoihin perustuvaa lapsesta välittämistä, huolehtimista, tulevaisuuteen kasvattamista
- jatkuvaa vuorovaikutusta
- kannustavaa ohjausta
- lapsen ohjaamista toimimaan yhteiskunnan ja olemassa olevien yhteisön pelisääntöjen mukaan ja rakentamaan osaltaan yhteistä hyvinvointia
- turvaa ja tukea elämisen perustaitojen oppimisessa
- lapsen minäkuvan ja maailmankatsomuksen avartamista

²⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 13

Hoito on

- hoivaa ja huolenpitoa, huolehtimista lasten riittävästä levosta, päivittäisestä ulkoilusta, terveellisestä ja monipuolisesta ruuasta
- syli, hali, lämmin kohtaaminen, huumori
- lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemista

Opetus on

- läsnä joka hetki
- yhteistä uuden oivaltamista, yhdessä tekemistä, kokemuksellista oppimista ja tutkimista
- uusien tietojen ja taitojen tuomista lapsen tietoisuuteen
- suunniteltua, joustavaa, jäsenneltyä ja lapsilähtöistä toimintaa, jossa huomioidaan lasten erilaiset oppimistavat
- mahdollisuuksia lapsen itse tutkia asioita ja ilmiöitä sekä oppia niiden pohjalta ympäristön ja olemassaolon salaisuuksia
- lapsille luontaista uteliaisuutta huomioivaa

Janakkalassa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ohjaavat varhaiskasvatustilaki, valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. Jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Päiväkotiryhmissä ja perhepäivähoidossa laaditaan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma (=ryhmävasu), jossa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöt avataan konkreettisesti: mitä nämä tarkoittavat meidän ryhmässä.

"Ammatillisuus tarkoittaa, että osaa lukea tilanteita ja sijoittaa itsensä niihin."

Janakkalan varhaiskasvatuksen pedagogiset kärjet

Lapsen leikki lähtökohtana Kaiken toiminnan keskiössä on leikki. Leikki on keskeinen tekijä lapsen oppimisen ja kasvun, vuorovaikutussuhteiden, viihtymisen sekä hyvinvoinnin kannalta. Leikille varataan aikaa, tilaa ja sallivuutta sekä kasvattajan aktiivista huomiota ja arvostusta.

Lapsen osallisuus arjen rakentumisessa Toimintaan vaikuttavat lasten mielenkiinnon kohteet, aloitteet ja ideat. Varhaiskasvatuspäivien sisältö suunnitellaan yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

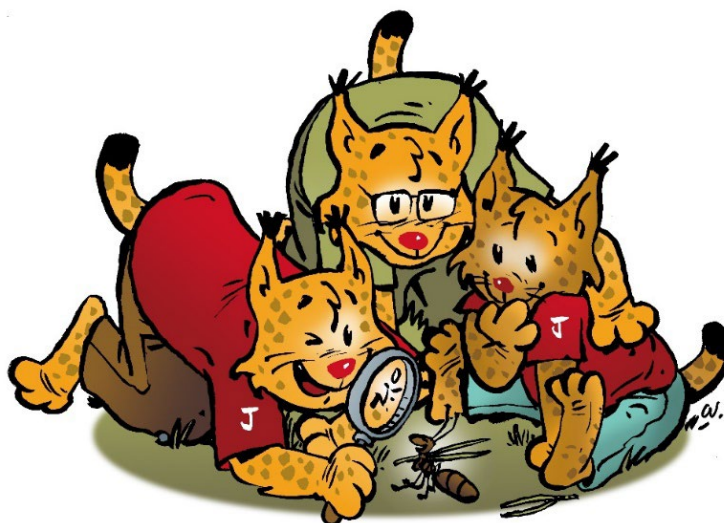
Oppimista tapahtuu joka hetki Jokainen hetki on merkityksellinen. Lapsi oppii, kokee ja kasvaa varhaiskasvatuspäivän kaikissa hetkissä. Kasvattajat tarttuvat arjen esille tuomiin tilanteisiin ja rakentavat yhdessä lasten kanssa yhteistä, merkityksellistä arkea.

Lapsen vahvuudet voimavarana Hyvinvoinnin ja positiivisen minäkuvan rakentumisen keskeinen tekijä on lapsen vahvuuksiin ja positiivisiin voimavaroihin keskittyminen.

Kuuntelua, kohtaamista ja kunnioitusta Nämä kolme K:tä luovat perustan niin kasvatukselle, kasvatusyhteistyölle huoltajien kanssa kuin henkilöstön keskinäiselle yhteistyöllekin.

Yhteinen suunnittelu, yhdessä tekeminen, yhdessä eläminen

Varhaiskasvatuksen arjessa eletään, opitaan ja koetaan yhdessä lasten kesken sekä lasten ja aikuisten kesken. Keskiössä on yhteinen, monipuolinen ja sitoutunut tekeminen, leikin maailmaan ja satujen seikkailuihin sukeltaminen. Lapsen ympärillä olevat aikuiset luovat yhdessä lapselle turvallisen ympäristön kasvaa ja kehittyä.

Näe lapsi, näe oppiminen

Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän²⁵.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen

"Tää on mun tekemä, mä oon tehnyt tämän." Lapsen kommentti

"Mä osaan"

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja²⁶.

Ajattelun ja oppimisen taitojen tukeminen vaatii ennen kaikkea kasvattajan herkkyyttä, tilan ja äänen antamista lapsille ja heidän pohdinnoilleen, ristiriitojen ja ongelmien ratkaisulle ja ajattelulle. Kasvattajan tulee opetella olemaan hiljaa, kuunnella ja valmiiden vastausten sijaan tukea lapsen pohdintoja ja ajatuksia.

Kannustus ja rohkaisu ovat keskeisen tärkeitä. Oppimisen tulee olla lapselle myönteinen kokemus.

"Tärkeänä pidän varhaiskasvatuksessa oman ajattelun kehittämistä, vaikuttamista omiin asioihin ja iloa uuden oppimiseen."

Huoltajan kommentti

Lasten kanssa oli käyty läpi missä olen hyvä ja mitä osaan hyvin. Lapset valitsivat omat osaamisensa, esim. ajaa pyörällä, leikkiä, askarella, juoda, nukkua, keinua jne. Niistä askareltiin itsetuntotähdet. Kuvassa mietitään vielä omia osaamisia.

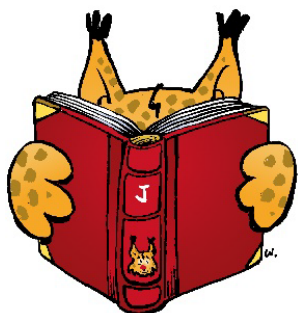

²⁵ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 14

²⁶ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 15

”Sydän tykyttää kovaa, kun on kaverin kanssa kivaa”

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan²⁷.

Hyvät tavat liittyvät päivittäisiin, toistuviin tilanteisiin ja tärkeisiin sanoihin, kuten kiitos, ole hyvä ja anteeksi. Lasten kanssa mietitään yhdessä, miten toiselle voi puhua ja miten voi pyytää apua kauniisti. Ristiriitatilanteissa mietimme, miten tulisi toimia, että kaikilla olisi hyvä olla. Kiusaamistilanteiden selvittämisessä kuullaan jokaisen näkökulmia, toisaalta myös pohditaan yhdessä, mikä on kiusaamista ja mikä ei ("jos toinen lapsi ei anna minulle leluaan, vaikka sen haluaisin, niin se ei ole kiusaamista").

Lapsia rohkaistaan yhteiseen toimintaan. Aikuinen huolehtii siitä, että jokainen lapsi tulee kuulluksi, huomioiduksi ja nähdyksi. **Luodaan ilmapiiri, jossa kaikilla on hyvä olla. Lapsille puhutaan ystävällisesti ja mennään lapsen tasolle.** Osoitetaan, että aikuinen on aidosti läsnä. Moni lapsi tarvitsee vuorovaikutustaitojen kehittämisessä kasvattajan mallintamista, sanoittamista ja lasten välillä siltana toimimista. Pienten lasten tunnetaitojen harjoittelussa tärkeää on tuettu leikki. Aikuinen voi olla mukana leikissä tai seurata lasten leikkiä ja olla tukena ohjaamassa vuorovaikutusta tarvittaessa.

Keskeisen tärkeitä vuorovaikutustaitojen oppimiseen ovat päivittäiset hetket, kuten ruokailut. Ruokapöytäkeskusteluissa lapset oppivat kuuntelemaan toisia lapsia ja tulevat itse kuulluksi. Kasvattajien tehtävänä on antaa ruokapöytäkeskusteluilla tilaa ja mahdollisuuksia.

Kasvattajan ABC

Aikuisten toiminta määrittää sen, että kokevatko lapset oman kasvuympäristönsä psykologisesti, sosiaalisesti ja fyysisesti turvalliseksi.

Lapsen kohtaaminen, kuunteleminen ja hänen kanssaan keskusteleminen ovat parasta positiivista palautetta; kiinnostuminen aidosti juuri hänen ajattelustaan, mielipiteistään ja tunteistaan.

Pysähdy arjessa pieniin onnistumisiin.

Kannustava ja ohjaava suhtautuminen asioihin auttaa toiveikkuuden säilymistä sekä mahdollistaa positiivisen ilmapiirin.

Kasvattajan oma malli on keskeinen vuorovaikutuksen oppimisessa. Kasvattajan kunnioitus lasta ja ryhmää kohtaan, huoltajia kohtaan, toisia päiväkodin aikuisia kohtaan – tapa puhua, katsoa – olla vuorovaikutuksessa yleensä toisen ihmisen kanssa, se näkyy ja tuntuu konkreettisena ilmapiirinä. Kiinnitä siihen aktiivisesti ja jatkuvasti huomiota.

²⁷ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 15

Matkalla maailman ympäri

"Matkalla maailman ympäri" -projektissa tutustuttiin ryhmässä olevien lasten kotimaihin. Lapset tekivät itselleen matkalaukun ja askartelivat asioita eri maista. Matkan aikana maisteltiin eri maiden ruokia. Eri maihin tutustuttiin liikkuen, tehden satuhahmoja ja saduttaen.

Lapset matkustivat maailman ympäri passit mukanaan. Eri maista tulevien lasten huoltajat tulivat päiväkotiin kertomaan perheen kotimaasta ja toivat mukanaan esineitä kotimaastaan. Passiin lapset keräsivät leimoja kaikista maista, joihin he olivat tutustuneet.

Tanssimatka maailman ympäri lähti lasten innostuksesta tanssiin ja musiikkiin. Ryhmässä oli lapsia useista eri maista ja päätettiin tutustua eri maiden musiikkiin ja tansseihin. Musiikista innostuneena ryhdyttiin rakentamaan soittimia. Suurin osa lapsista halusi rakentaa rummun. Keittiöstä haettiin isoja suolakurkkupurkkeja, joista askarrettiin rummut.

Kulttuurien kohtaaminen

Erilaiset kulttuurit ja kunkin oma tausta ovat tärkeitä lähtökohtia varhaiskasvatuksessa. Oman kulttuurin tukeminen vahvistaa lapsen identiteettiä. Arjen pieniä esimerkkejä, joissa kulttuurisen moninaisuuden rikkaus on arjessamme näkynyt:

- "Maahanmuuttajaperheen äiti kutsui lapsiryhmän kylään ja tarjosi maistiaisista heidän kulttuurinsa ruuista."
- "Lapset tuovat vuorollaan kirjan luettavaksi. Suomenruotsalainen lapsi toi ruotsinkielisen kirjan. Se luettiin niin, että aikuinen luki ja lapsi kertoi kavereilleen, mitä aikuinen oli lukenut. Hän myös auttoi aikuista vaikeiden sanojen ääntämisessä."
- "Ryhmässä on käytössä ranskalainen ja englantilainen lorupussi, jotka on tehty yhteistyössä perheiden kanssa."
- "Maahanmuuttajalapsen huoltaja tuli vierailulle lapsiryhmään ja luki satuja lapsille."
- "Unimusiikkina on käytetty musiikkia lasten eri kotimaista. Huoltajat ovat tuoneet levyjä kotoa."
- "Opettelemme ryhmässä arjen lauseita eri kielillä, kuten esimerkiksi: englantia, ruotsia, saksaa ja ranskaa. Lapset ovat innokkaita ja kiinnostuneita oppimaan uusia kieliä ja käyttävätkin ahkerasti eri kieliä arjen tilanteissa kuten ruokailussa, kotiin lähdettäessä sekä leikin lomassa oma-aloitteisesti."
- Jokaisessa Janakkalan varhaiskasvatuksen toimipaikassa on eteiskirjasto, joiden kirjavalikoimissa on myös eri kielisiä kirjoja. Eteiskirjastotoiminta on myös kulttuurista moninaisuutta vahvistavaa toimintaa.

Sukat on sillä makkaralla

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen²⁸.

Kasvattajina tuemme lasta pyytämään apua silloin, kun hän sitä tarvitsee. Tuemme omatoimisuutta mallintamalla, rohkaisemalla ja kannustamalla lasta toimimaan erilaisissa arjen tilanteissa. Olennaista on ajan antaminen ja kiireettömyys sekä joustava ryhmittely. Lapsia kannustetaan omatoimisuuteen ja annetaan mahdollisuuksia, tilaa ja aikaa tehdä ja opetella tekemään itse, oli sitten kyse pepun pyyhkimisestä, ruokailutilanteessa maidon kaatamisesta pukemisen ja riisumisen taitojen opetteluun. Päivän eri tilanteissa lapsille mahdollistetaan osallistuminen kaikkiin erilaisiin toimintoihin, kuten pöytien kattamiseen ja pyyhkimiseen, sängyn petaamiseen ja ympäristöstä ja omista tavaroista huolehtimiseen.

Lapsen turvataidot ovat osa itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja. Lasten turvataidot ovat valmiuksia suojella itseään väkivallan, häirinnän ja kiusaamisen tilanteissa.²⁹ Lasten kanssa turvallisuuteen liittyviä asioita opetellaan päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoisia uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti.³⁰

Lapsi tarvitsee toimintamalleja erilaisiin tilanteisiin, jotka perustuvat arvoihin ja neuvoihin. Lapsen tulee tietää, että on arvokas joka paikasta ja hänellä on oikeus suojata itseään. Omasta kehosta saa itse päättää, saa sanoa ei, lähteä pois ja kertoa luotettavalle aikuiselle. Turvataitoja tarvitaan niin kaverisuhteissa kuin leikki-tilanteissakin. Lapsen kannustaminen avoimeen vuorovaikutukseen on avainasemassa turvataitoja opeteltaessa. Turvataidot kehittyvät, kun lapsi oppii kunnioittamaan omaa ja toisten ihmisarvoa ja kehoa. Lapset oppivat luottamaan itseensä toimijoina, kun saavat mallin ja harjoitusta, siitä miten toimitaan ikävissä tilanteissa.³¹

Aikuisen tulee olla tietoinen lapsen yksityisyyden kehorauhan kunnioittamisesta. Lasta ei saa pakottaa läheisyyteen ilman lapsen lupaa esimerkiksi uneen silitettäessä. Hyvänä sääntönä toimii oman toiminnan sanoittaminen, perusteleminen sekä lapselta kysyminen ja lapsen olemuksen aistiminen herkästi jokaisessa tilanteessa.⁴⁶ Kehotunnekasvatus sisältää lapsen turvataito- ja seksuaalikasvatuksen. Se on lapsen tasoista

Lupa tehdä itse. Lupa auttaa kaveria. Lupa yrittää. Lupa onnistua.

Kasvattajan ABC

Mieti, kuinka paljon esim. pukemistilanteessa voit tukea omatoimisuutta ja oman toiminnan ohjausta – mieltä yhdessä lapsen kanssa, mitä otetaan lokerosta, mistä aloitetaan jne.?

Muista sanallisten ohjeiden lisäksi mallintaminen: ihan vaikkapa käsien pesu, saippuan ottaminen, käsien kuivaaminen.

Hyödynnä joustavaa ryhmittelyä kaikissa arjen tilanteissa. Pienemmän lapsiryhmän kanssa keskityt huomattavasti paremmin vuorovaikutukseen, pystyt paremmin havainnoimaan lasten toimintaa ja kiire jää pois tilanteista.

²⁸ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 25

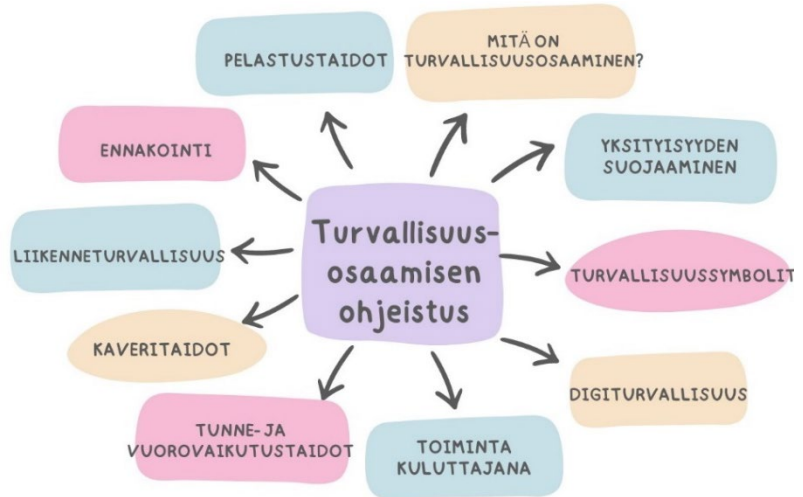
²⁹ Väestöliitto 2024, Turvataidot

³⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 51

³¹ Väestöliitto 2020, Kehotunnekasvatus

tietoa kehosta, tunteista ja kasvatuksesta.⁴⁸ Turvataitojen harjoittelussa avoimen, turvallisen ja sensitiivisen keskustelukulttuurin rakentaminen on avainasemassa.

Digiturvataitojen opettelu yhdessä lasten kanssa on tärkeää. Digiturvataidot liittyvät lasten parempiin oppimistuloksiin ja digitaalisesti aktiiviset lapset omaavat paremmat digitaidot. Lapsia on hyvä kannustaa käyttämään digitaalisia laitteita ja sovelluksia myönteisellä tavalla sekä ohjata lapsia sisältöihin, jotka edistävät lapsen luovuutta, oppimista ja yhteistyötä muiden kanssa. Lapsille on hyvä opettaa myös tietojen tarkistamisen taitoja, kriittistä ajattelua ja kykyä kyseenalaistaa verkkosisältöjä lasten ikä huomioiden. Lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten on hyvä pysyä myös itse ajan tasalla digitaalisen maailman muutoksista ja teknologian kehityksestä.³² Janakkalassa on laadittu turvallisuusosaamisen ohjeistus varhaiskasvatuksen ja opetuksen henkilöstölle.

Vastuuttaminen lapsen kanssa keskustellen: "missä luulet, että pystyt lepäämään, onnistuuko se kaverin vieressä ja jos olet luvannut, niin odotetaan, että se onnistuu". Mietin aiemmin, miksi aikuisten pitää päättää lasten paikat ruokapöydässä ja kokeiltiin, että lapset saavat kerran viikossa itse valita istumapaikkansa. Tästä tuli lasten keskuudessa odotettu ja suosittu päivä. Kun se sujui niin hyvin, ruokailut olivat rauhallisia ja lapset niin onnellisia, päätettiin, että lapset saavat päivittäin valita istumapaikkansa."

"Perhepäivähoidossa kaikki tapahtuu yhdessä hoitajan kanssa, laitetaan pyykkiä kuivumaan, viedään roskat pois, haravoidaan pihaa, mietitään ruokia, käydään usein kaupassa ja sinne kävellessä mietitään liikennemerkkejä, niiden sisältöjä, muotoja... Oppimisen ilo ei välttämättä synny pedagogisissa tuokioissa, vaan luontaisissa tilanteissa ja leikeissä."

"Huolehditään omista tavaroista, pedataan sängyt, vaihdetaan lakanoita ja pestään

leluja. Kodinomaiset työt, pienet avustustehtävät voi olla se hauskin juttu. Lapset voivat olla kaikessa mukana. Ruokakärryjen kuljetuskin on tärkeä tehtävä."

³² THL, Digiturvataitoja lapsille, 26

"Arjen taidot opitaan yhdessä päivän eri hetkissä esim. ruokaillessa, pukiessa ja peseytyessä. Liikkuessa lähialueilla opettelemme yhdessä turvallista kulkemista liikenteessä ja keskustelemme ympäristöstä. Lapset osallistuvat mahdollisimman paljon arjen askareisiin, vievät astiat pois ruokailun jälkeen, viemme yhdessä roskia ulos, lapset siivoavat leikkihuoneen leikkien jälkeen. Keskustelemme yhdessä esim. miksi on tärkeää syödä monipuolisesti ja pestä kädet ulkoilun ja vessassa käynnin jälkeen. Aikuisen malli on tärkeä."

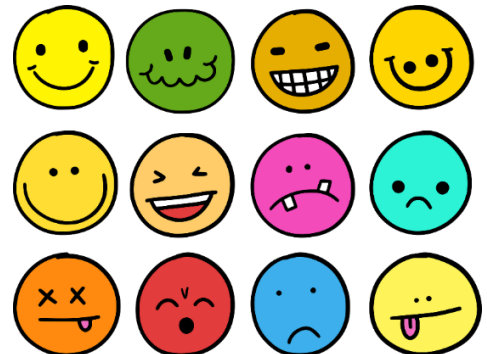
"Itsenäisyyden asteittainen lisääntyminen: esim. punttien laittaminen, harjoitellaan ja opetellaan yhdessä, autan kyllä jos et saa, mutta kokeile ensin. Pukemisiin ja riisumisiin yhdistetään se, mistä tulee vahvasti oppimisen kokemuksia, että nyt mä osaan. Pukemistilanteessa pohditaan yhdessä lasten kanssa, mitkä kengät laitetaan tai tarvitaanko kuravaatteita. Joskus on heitetty kaikki vaatteet kasaan eteisen lattialle, ja otettu leikkimielinen kisa siitä, kuka löytää ekana vaatteensa ja on valmis. Opetellaan tunnistamaan omia vaatteita, pitämään huolta omista vaatteista. Niin ikään tärkeää on antaa aikaa kääntää rauhassa haalarit ja pukea omaan tahtiinsa, opetella."

"Yli ryhmärajojen auttaminen, luontevaa toisesta huolehtimista. Isompi lapsi auttaa pienempää. Luonteva auttaminen ja yhteisössä eläminen. Kun pienemmät oppivat tekemään itse, kannustavat ja kehuvat isommat heitä, ja taas isommat saavat kehuja ja positiivista huomiota siitä, että auttavat."

Faktaa vai fiktiota - tiedon valtateillä

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.³³

"Miten dinosaurukset oikeesti on kuollu? Miten maapallo on oikeesti syntynyt? Ne on niitä arjen pohdintoja, joihin vastauksia voidaan etsiä tietokoneelta. Sieltä voi tarkistaa tietoa ja etsiä vastauksia."

"Kuvattiin tunnetilat lasten kanssa ja tehtiin tunnekortit, joissa on erilaisia ilmeitä."

³³ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 16

Menolippu moneen- maailma auki yhdellä klikkauksella

Digitaalinen osaaminen

Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.³⁴

Digitaalinen toiminta lapsiryhmissä on pedagogisesti suunniteltua, aktiivista tekemistä ja osa lasten arkea sekä kokopäiväpedagogiikkaa. Leikki on varhaiskasvatuksessa keskeinen toimintatapa, myös digitaalisissa ympäristöissä. Digitaalisten taitojen harjoittelu varhaiskasvatuksessa sisältää vuorovaikutusta, aikuisen läsnäoloa ja yhdessä tekemistä, ei vain laitteiden kanssa toimimista. Digitaalisten taitojen opettaminen tukee mm. lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitoja, oppimisen taitoja, vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa, silmän ja käden koordinaatiota, motorisia taitoja, osallisuutta, luovuutta ja itseilmaisua. Digitaalinen osaaminen ja mediakasvatus liittyvät vahvasti myös lasten digiturvataitoihin.

"Perhe oli ottanut lemmikiksi marsun. Päiväkodista pyydettiin vanhempia kuvaamaan marsua, jotta kaikki saisivat nähdä sen. Tai toisessa tapauksessa lapsi oli oppinut ajamaan pyörällä. Perhe otti kuvia ja lapsi oli onnellinen, että sai jakaa kuvat päiväkodissa kavereiden kanssa."

"Sen sijaan, että aikuinen kuvaisi ja kertoisi tapahtumista, tulisi enemmän lisätä lasten omaa kerrontaa ja lasten ottamien kuvien käyttöä. "

"Ei mediakasvatus ole missään nimessä pelkkää pelaamista. Kun erilaiset välineet ovat lasten käytettävissä, voi syntyä monenlaista luovaa."

Henkilöstön digipedagogista osaamista vahvistetaan erilaisilla täydennyskoulutuksilla esim. järjestämällä robotiikkailtoja, joissa henkilöstö jakaa osaamistaan ja hyviä käytäntöjä. Varhaiskasvatuksessa kehitetään digivastaavatoimintaa. Janakkalassa on laadittu digitaalisen toiminnan opas varhaiskasvatukseen.

Robotiikka- ja ohjelmointiosaamista tarvitaan tulevaisuudessa miltei jokaisella toimialalla ja niiden käyttö yleistyy niin arjessa kuin työelämässäkin. Näitä taitoja on hyvä alkaa kartuttamaan jo varhaislapsuudessa. Robotiikalla voidaan tarkoittaa tekoälyn fyysistä ulottuvuutta. Robotti voi olla laite, joka kykenee vaikuttamaan fyysiseen ympäristöönsä ja automatisoimaan prosesseja toiston avulla. Robotiikkaan kuuluu myös ohjelmistorobotiikka, jolla tarkoitetaan sovelluksia, jotka suorittavat automatisoidusti niille annettuja helppoja työtehtäviä. Ohjelmoinnilla tarkoitetaan prosessia, jossa jonkin ongelman ratkaisemiseksi luodaan ohjeen sellaisella merkintätavalla, eli ohjelmointikielillä, joka voidaan antaa tietokoneelle tehtäväksi. Robotiikkaan ja ohjelmointiin voidaan tutustua lasten

³⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 16

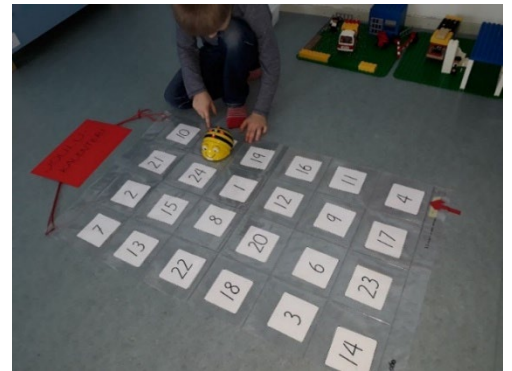
kanssa moniaistisesti oppien ja leikkien. On tärkeää myös pysähtyä aiheen äärellä heräävien tunteiden ja ajatusten ääreen.³⁵

Varhaiskasvatuksessa robotiikkaan tutustuminen alkaa leikkisillä kokeiluilla esim. ohjausleikeillä, noppaleikeillä ja erilaisilla rytmileikeillä. Robotiikassa lapset muun muassa ohjaavat kasvattajaa tai kaveria antamalla yksinkertaisia ohjeita "Kävele eteenpäin kolme askelta", ohjeistavat paria rakentamaan lego-paloista samanlaisen kuvion, piirtämään ohjeen mukaisesti tai ruutupaperin mallin mukaan sekä antavat kuvallisia ohjeita päivittäisiin arjen tilanteisiin (esim. pukeminen, siemenen istuttaminen, välipalan valmistaminen).

Robotiikassa voidaan myös suunnitella ja rakentaa oma robotti esim. kierrätysmateriaaleista. Tutustumme lisäksi Bee-Bot-robotteihin ja koodauksen alkeisiin erilaisten tehtävien avulla sekä ohjaamme Bee-Bottia kulkemaan matolla koodaamalla.

Ohjelmointiosaaminen on kaikille hyödyllinen taito, jossa ei ole kyse pelkästään koodaamisesta. Osaamiseen kuuluvat olennaisesti myös monipuoliset ajattelun taidot ja ymmärrys digitaalisesta, ohjelmoidusta maailmasta ja siinä toimimisesta sekä siitä, mitä kaikkea ohjelmoimalla voi saada aikaan.

Varhaiskasvatuksessa lasten kanssa tutustutaan teknologiseen ympäristöön ja harjoitellaan ohjelmoinnissa tarvittavia valmiuksia ja perustaitoja: havainnoidaan ja nimetään arjen teknologiaa ja laitteita sekä pohditaan niiden tarkoitusta ja toimintaa. Innostetaan ihmettelemään asioita sekä rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin vastauksia. Harjoitellaan loogisen ajattelun taitoja, kuten luokittelua ja vertailua. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia teknologiasta ja harjoittelevat ohjelmointiin liittyviä taitoja leikkien, pelaten ja yhdessä kokeillen sekä omia tuotoksia ideoimalla ja rakentelemalla.³⁶

"Mullois yks juttu..."

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. **Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.** Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat³⁷.

Lapsen näkökulman huomioiminen tapahtuu arjen vuorovaikutuksessa. Se perustuu luottamukseen lapsen kyvyistä sekä halusta vaikuttaa. Lapsen taito ja motivaatio vaikuttamiseen kasvaa, kun oman

³⁵ Peda.net, Digitaaliset ionit-malli, Linda Prepula ja Satu Korhonen, 2021

³⁶ Digitaalisen osaamisen kuvaukset, Ohjelmointiosaaminen

³⁷ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 16

toiminnan vaikutukset tehdään näkyväksi sekä osallisuus toiminnan eri vaiheissa varmistetaan. Samalla lapselle muodostuu käsitys itsestään pystyvänä toimijana, mikä vahvistaa itseluottamusta. Aktiiviseksi toimijaksi kasvanut lapsi osaa myös pyytää apua ja tarjota apua.

Ideointi ja suunnittelu tekevät lapsille näkyväksi toiminnan suunnitteluun vaikuttavia tekijöitä, kuten muiden ajatuksia ja aikaa.

Kasvattajan rooli mahdollistajana

"Oletko kysynyt lapselta, mitä se on mieltä? Mikä sua helpottaisi tässä tilanteessa? Luota lapseen."

"Projektit lähtevät liikkeelle lasten mielenkiinnon kohteista."

"Lastenkokoukset, joissa lapset saavat äänensä kuuluviin yhteisissä asioissa."

"Perjantaisin lapset rakentavat pihaan temppuradan. Viikon aikana he suunnittelevat, mitä perjantaina tehdään. Materiaalia kerätään luonnosta ja osa lapsista tuo kotoa tavaraa temppurataan. Sisältäkin voi ottaa tavaroita, harkinnan mukaan."

"Lapsi leikki usein saunassa käyntiä. Hän istui penkille ja otti sukat pois. Hänelle hankittiin ämpäri, yhdessä rakennettiin kiuas ja suihku. Leikkiin otettiin pyyhkeitä ja muukin lapset leikkivät innoissaan saunaa."

LAPSI OSALLISENA TOIMINNAN SUUNNITTELUSSA JA TOTEUTTAMISESSA

- Lapsi osallisena toimintaympäristön suunnittelussa ja rakentamisessa:
 - Toimintavälineet ovat lasten saatavilla. Liikunta-, taide- ja musiikkivälineitä kuuluu saada käyttää joka päivä.
 - Oppimisympäristöä muokataan yhdessä lasten kanssa lasten kiinnostuksen kohteiden perusteella.
 - Omat lelut, kirjat ja pelit rikastavat oppimisympäristöä ja niitä voi tuoda päivittäin. Pelisäännöt sovitaan yhdessä lasten ja huoltajien kanssa.
- Toiminta lähtee lasten mielenkiinnon kohteista:
 - Asioiden tutkiminen, tekeminen ja kokeileminen lähtee innostuksesta, ei pakon kautta.
 - Lapsella on oikeus olla myös osallistumatta.
 - Kaikkien ei tarvitse tehdä samoja asioita, ei samaan aikaan eikä ylipäättäänkään.
 - Lapsen aloitteet ja valinnat vaikuttavat toimintaan, sen alkamiseen, kulkuun ja etenemiseen
 - Lapsi saa valita erilaisia toimintoja. Kasvattajan tehtävänä on mahdollistaa monipuolinen oppimisympäristö, jossa on mahdollisuus tarttua monipuoliseen toimintaan ja innostaa lasta tarttumaan erilaiseen tekemiseen.
 - Lapsella on oikeus valita leikkinsä ja leikkikaverinsa.
 - Lasten kanssa toimitaan pienissä ryhmissä. Lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa ryhmien muodostamiseen ja itse toimintaan sekä paikkaan, missä toimitaan (esim. ulkoilu päiväkodin pihan sijaan metsässä).
 - Leikki on kaiken toiminnan ydin. Sille tulee olla aikaa, tilaa, sallivuutta. Leikin avulla voi oppia niin monta asiaa, leikin arvostaminen.
- Yhteisissä tilanteissa, esim. lepoaika, sovitaan ja äänestetään yhdessä, mitä kirjaa luetaan, mitä musiikkia kuunnellaan, jne.
- Toiminnan dokumentointi lasten kanssa.

LAPSELLA ON MAHDOLLISUUS VAIKUTTA ITSEÄÄN KOSKEVIIN ASIOIHIN

- Lapset saavat olla ohjaamassa erilaisia toimintoja, kuten esimerkiksi aamupiiriä.
- Lapsi voi yhdessä aikuisen kanssa pohtia vaatevalintoja (pukeutuminen lapsen yksilöllisen kylmän / lämpimän tunteen mukaisesti).
- Lapselle valinnanvapautta lepo -ja ruokailuhetkellä: miten päin nukkuu, millä nukkuu, minkä unikaverin kanssa nukkuu, ottaako ison vai pienen annoksen, haluaako ruoan lautaselle sekaisin vai perunat ja kastikkeen erilleen ja maistanko salaattia hennettä vai jotain muuta?

LAPSI OSALLISENA OMAN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMANSA LAATIMISESSA

- Lapsi on mukana vasukeskustelussa. Lapsen osallistuminen vasukeskusteluun sovitaan tilanteen mukaan (lapsi mukana osan aikaa / koko ajan).
- Vasukeskusteluun osallistumisen tukena voidaan käyttää erilaisia välineitä ja menetelmiä, esim. kuvat, haastattelut, kerro lempipaikkasi, lempikaverisi, jne.

KASVATTAJAN ROOLI

- Kasvattaja pohtii aktiivisesti sääntöjen ja sallivuuden suhdetta omassa toiminnassaan: turhat ja tarpeettomat kiellot ja rajoitukset pois.
- Kasvattaja menee lapsen lähelle, kun on asiaa eikä huuda kaukaa.
- Kasvattaja kannustaa ja kehuu.
- Kasvattaja ottaa lähelle ja lohduttaa, jos lapsella on paha mieli ja juttelee lapsen kanssa, mistä paha mieli johtuu. Lapsella on lupa olla pahalla mielellä.
- Kasvattaja on läsnä oleva ja sensitiivinen, osoittaa lapselle hellyyttä ja hoivaa, kuuntelee ja antaa mahdollisuuksia. Kasvattajan vuorovaikutus pieneen lapseen on positiivisen tunneilmaston luomista ja ylläpitämistä.
- Kasvattaja antaa lapselle aikaa: aikaa tehdä, oppia ja erehtyä.
- Kasvattaja luo kiireettömän ilmapiirin ja huomioi lapsen temperamentin. Hitaankin lapsen kuuluu saada toimia rauhassa ilman jatkuvaa hoputtamista.
- Kasvattaja antaa lapselle mahdollisuuden olla myös tekemättä mitään.

"On tärkeää pohtia ja kyseenalaistaakin varhaiskasvatuksessa usein tiukassakin istuvia sääntöjä kieltoja ja rajoituksia. Meillä kiellettiin tällainen autoleikki isossa liukumäessä; autot hajoavat ja autot voivat osua toisiinsa. Kokemuksen mukaan autot kuitenkin kestävät melko hyvin, ja rikkiäisistä voi tehdä romuralliautoja. Lapset ovat tosi taitavia väistämään - ei osunut kertaakaan."

3. Yhteiseltä polulta eväitä elämään

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Lapsella on kolmenlaisia opettajia: toiset lapset, aikuiset, ja ympäristö.

Lapsi tarvitsee aikuisia, jotka näkevät ja kuulevat silmillä, sielulla ja sydämellä. Lapsen hyvä elämä rakentuu vuorovaikutuksessa välittävien aikuisten kanssa. Lapset tarvitsevat myös toisia lapsia ja kokemuksen yhdessä oppimisesta nähdäkseen maailman laajemmin. Kun lapset oppivat työskentelemään yhdessä, he oppivat rakentamaan siltoja muurien sijaan. Varhaiskasvatuksen fyysinen ympäristö on monipuolinen ja innostava, ja se kannustaa lapsia uteliaisuuteen, tutkimiseen ja vuoropuheluun. Piha-alueiden lisäksi hyödynnetään läheisiä puistoja, metsiä ja muita ympäristöjä. Tartutaan ympäristön tarjoamiin oppimistilanteisiin ja lasten havaintoihin. *"Metsään mennessä ei koskaan voi tietää mitä uutta ja kiinnostavaa saattaa löytää."*

Varhaiskasvatus toimintakulttuureineen on vahvasti sidoksissa ympäröivään maailmaan. Yhteiskunnan muuttuessa myös kasvattajien on tarkasteltava työtään ja toimintatapojaan ja annettava itselleen mahdollisuus muutokseen.

Inklusiiviset periaatteet

Varhaiskasvatuksessa henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille. Aikuisen läsnäolo ja sensitiivisyys sekä jokaisen arjen hetken ja tilanteen pedagogisen merkityksen huomioiminen ovat hyvän varhaiskasvatuksen kulmakiviä. Lapsille kaikki kohtaamiset ovat merkityksellisiä. Yksilöllinen huomioiminen on tärkeää erityisesti varhaiskasvatuspäivän alkaessa ja loppuessa. Jokaiselle lapselle ja aikuiselle tulee tulla tunne, että juuri minua on odotettu. Kasvattajan on tärkeää ylläpitää positiivisuutta ja iloa.

"Emme etsi esteitä, vaan löydämme mahdollisuuksia."

"Inklusio on sitä, että kaikki ovat tasa-arvoisia ja ollaan kaikki yhdessä. Toimintaa eriytetään yksilöllisesti. Inklusiossa opitaan toisilta."

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa³⁸.

Janakkalan varhaiskasvatuksessa johtaminen rakentuu jaetun johtamisen mallille. Jaettu johtajuus näyttäytyy kaikkien vastuuna, arvojen ja tavoitteiden yhteisenä pohdintana. Varhaiskasvatuksen johtotiimissä keskustellaan, sovitaan ja päätetään yhdessä varhaiskasvatuksen asioista. Tiiminsä pedagogisena johtajana kukin varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii, että varhaiskasvatussuunnitelman mukainen pedagogiikka toteutuu lapsiryhmässä.

Kaiken johtamisen ytimessä on lapsen hyvinvointi. Hyvinvoiva henkilöstö on lasten hyvinvoinnin yksi edellytys ja varhaiskasvatuksen esihenkilöillä on tärkeä rooli henkilöstön kuulemisessa, resurssien turvaamisessa ja työhyvinvoinnin ylläpidossa. Jokaisella tiimillä on säännölliset tiimipalaverit, jotka toteutetaan mahdollisuuksien mukaan viikoittain. Varhaiskasvatuspäällikkö ja/tai konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja (kveo) osallistuu toimipaikkakohtaisiin varhaiskasvatuksen opettajien pedatiimeihin toimintavuoden aikana sovitusti. Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstölle järjestetään pedagogisia palaveriteita. Jokaisen tiimin kanssa käydään vähintään joka toinen vuosi tiimikehityskeskustelu, jossa arvioidaan tiimin pedagogista toimintaa. Jaetun pedagogisen johtamisen rakenteisiin kuuluvat myös varhaiskasvatuspäällikön, päiväkodin johtajan / perhepäivähoidon esihenkilön ja konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palaverit tarpeen mukaan.

Päiväkodin johtaja kävelee päiväkodin käytävällä, vastaan tulee 6-vuotias poika, joka pysähtyy johtajan eteen ja kysyy: "Oletko sä missään töissä?" Ennen kuin johtaja ehtii hämmästykseltään vastata pojalle mitään, poika naurahtaa ja sanoo: "Heh, heh, et taida olla."

³⁸ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 19

Johtamisella rakennetaan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria:

Selkeä pedagoginen suunta

- Johtaja sanoittaa ja linjaa esim. mitä inklusiivinen varhaiskasvatus tarkoittaa juuri meidän toimipaikassa
- Syy-seuraus -suhde näkyy pedagogisissa perusteluissa esim. miksi jokin käytäntö on tärkeä lapsen näkökulmasta

Aikaa, rakenteita ja resursseja pedagogiselle työlle

- Suunnittelu- ja arviointiaika on oikeasti varattu ja toteutuu
- Tiimeillä on työrauha toteuttaa pedagogisia ratkaisuja

Systemaattinen arviointi ja kehittäminen

- Arviointi ei koostu vain lomakkeista, vaan havainnoinnista, keskusteluista ja lapsilta saadusta palautteesta
- Kehittäminen on jatkuvaa ja systemaattista, ei satunnaista

Osaamisen johtaminen

- Henkilöstön osaamista kartoitetaan ja hyödynnetään suunnitelmallisesti esim. kehityskeskustelut
- Pedagogista osaamista vahvistetaan suunnitelmallisesti ja mahdollistetaan esim. täydennyskoulutuksiin osallistuminen

Inklusion johtaminen

- Inklusio ei ole mielipide tai valinta, vaan pedagogisesti johdettu toimintaperiaate
- Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia
- Johtaja varmistaa edellytykset sille, että tuki toteutuu oikea-aikaisesti

Aikuiset olisivat ystävällisiä. Aikuiset hymyilevät. Aikuiset ovat mukana leikeissä. Aikuiset antavat ohjeita, opettaa ja neuvoa. Aikuiset on kilttejä ja hauskoja, ne voi vähän jaksuttaa, hassutella ja hölmöillä. Aikuiset ei suutu. Aikuinen lohduttaa ja ottaa syliin jos sattuu. Aikuiset puuttuu riitoihin ja osaa pitää kuria. Aikuiset on hyviä opettamaan lapsia. **Aikuiset nauraa.** Aikuiset lukee mukavasti sadun ja nukuttaa ihanasti, laulaa unilaulun ja silittää, kun mennään nukkumaan. (Lasten kommentteja)

Kasvattajalle pohdittavaksi

Mitä huoneeseen tulee sinun mukanasasi?

Minkä lisäarvon sinä tuot lasten ja aikuisten yhteisöön? Entä työyhteisöön?

Millaisena aikuisena lapset sinut myöhemmin muistavat?

Millaisia lapsuusmuistoja sinä rakennat?

"Haluan säilyttää motivoituneet, työstään tykkäävät, innostuneet ja lapsista aidosti välittävät aikuiset. He viettävät lapseni kanssa monta tuntia päivässä, useampana päivänä viikosta. Haluan, että lapsellani on parhaat mahdolliset aikuiset ympärillään silloin kun minä/toinen vanhempi ei siinä ole."

Huoltajan kommentti

5-vuotias sanoi minulle: "Hei, sähän oot kuin aarrearkku." Kysyin kuinka niin. "No kun sä aina keksit meille jotain kivaa."

Perhepäivähoitajan kommentti

Onnistunut työpäivä on yhteinen seikkailu

Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja inklusiivisista periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista³⁹.

"Jokaisella tiimillä ja jokaisella työntekijällä täytyy olla mahdollisuus hyödyntää kaikkien vahvuuksia. Joustavuus ja luovuus täytyy päästää kukkimaan, eikä sitoa liian tiukoilla raameilla."

Kasvattajan kommentti

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

³⁹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 19

”Kun teemme yhdessä, opimme yhdessä”

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Lapsilla, huoltajilla ja kasvattajilla on Janakkalassa mahdollisuus vaikuttaa lapsiryhmien toimintaan ja oppimisympäristöihin. Kiinnitämme aktiivisesti huomiota siihen, että jokaisella on mahdollisuus ilmaista näkemyksiään ja valmiudet osallistua toimintaan. Positiivisen palautteen ja yhteisen keskustelun avulla opettelemme ottamaan toiset huomioon sekä arvostamaan moninaisuutta.

Inklusiivinen ja laadukas toimintakulttuuri vaatii jokaiselta työntekijältä:

- sensitiivisyyttä
- tietoisuutta omasta toiminnasta ja vaikutuksesta
- rohkeutta ja heittäytymistä mm. leikkiin, lauluun, soittoon, lukemiseen, askarteluun, puutöihin, liikkumiseen lasten kanssa
- valmiutta opetella uusia taitoja ja uskaltaa kokeilla itselle ei-niin-vahvoja asioita
- vuorovaikutusosaamista
- tietoista, reflektovaa työtettä
- halua toimia yhteisin pelisäännöin ja halua sitoutua yhteisiin tavoitteisiin
- lasten edun asettamista kaiken toiminnan keskiöön
- lapsen ja huoltajan kohtaamista arvostavasti ja yksilöllisesti
- pedagogista osaamista ja sen jatkuvaa kehittämistä
- joustavuutta ja muuntautumiskykyä

Ilman näitä yksittäisen työntekijän tekoja toimintakulttuuri ei muutu tai näyttäytyä yhtenäisenä.

”Meidän porukka kannustaa toisiaan”

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Lapsilla on valtava mielikuvitus, loistavia ideoita ja ennakkoluulottomuutta, jota haluamme kasvattajina nostaa esille ja hyödyntää monipuolisesti yhteisen toiminnan ideoinnissa. Yhdessä oppiminen ja leikin ilo ovat tärkeitä teemoja varhaiskasvatuksen arjessa.

Leikissä on turvallista kokeilla erilaisia rooleja, erehtyä ja tehdä uusia asioita. Yhdessä voidaan rakentaa leikeille mitä huikeimmat mahdollisuudet, tehdä leikkivälineitä (käsinnukkeja, keppihevosiä, taikataikinasta ruokia, pahvilaatikoista autoja ja majoja) ja miettiä sopivia leikkiympäristöjä. Media ja kulttuuri rikastavat leikkiä ja niistä lapset saavat aiheita, rooleja, nimiä ja tehtäviä leikkeihinsä. Luonnossa ja ulkona pihapiirissä on mahdollista leikkiä vauhdikkaita leikkejä turvallisesti sekä hyödyntää erilaisia luonnonmateriaaleja. Ulkoleikeissä on saatavilla monipuolisia leikkivälineitä vuodenajan mukaan ympäri vuoden.

Henkilöstö toimii sukupuolisensitiivisesti ja kannustaa lapsia monipuolisiin leikkivalintoihin. Leikki luo erilaisia vuorovaikutustilanteita, jotka ovat tärkeitä muun muassa kielen kehityksessä ja yhteisten sääntöjen oppimisessa. Lapset saavat itse osallistua leikin suunnitteluun ja toteuttaa omia ideoitaan. Oppimisympäristöt joustavat leikin mukana ja ulkona alkanut leikki saattaa jatkua sisälläkin.

Keskustelemme lasten ja huoltajien kanssa lasten leikeistä kotona. Päiväkotiin ja perhepäivähoitoon voi tuoda omia leluja, jolloin kotona alkanut kiva leikki saa jatkua myös varhaiskasvatuksessa. Lapsi saa samalla jakaa iloisia hetkiä ja kokemuksia muiden kanssa. Näin harjoittelemme myös oman lelun lainaamista kaverille ja luvan pyytämistä.

"Hauskinta on majojen rakennus."

"Leikki on lasten työtä. Jos on jotain isompaa rakennettu, sitä ei tarvitse heti siivota. Leikki voi minun puolestani jatkua useita päiviä."
Laitoshuoltajan kommentti

"Haluaisin säilyttää aikuisten leikkimisen lasten kanssa, ohjata leikkien ja leikin välityksellä, viedä leikkiä tarvittaessa eteenpäin, esim. kotileikistä voi tulla moniulotteisempi, jos aikuinen hetkeksi pysähtyy asian äärelle." Huoltajan kommentti

"Kasvattajana innostan ja kannustan lapsia leikkimään mallintamalla, osallistumalla leikkiin, opettamalla erilaisia leikkejä, luomalla lasten kanssa yhteisiä sääntöjä. Luovuudella, ilolla ja heittäytymisellä leikissä mukana."
Kasvattajan kommentti

"Jokaisen kasvattajan tulee pohtia, mikä on oma rooli leikissä ja leikin ohjaamisessa, rikastamisessa ja eteenpäin viemisessä? Leikin teemat voivat jatkua myös muissa lapselle ominaisissa tavoissa toimia, jolloin päästään kokonaisvaltaiseen oppimiseen ja eheyttämiseen." Kasvattajan kommentti

"Kato mua, eikun kato mua pitkään"

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta⁴⁰.

Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti

"Osallisuus vaatii aidosti toisen kohtaamista ilman alkuasetelmia, ilman että oletan toisen puolesta, mitä hän tarvitsee, mitä hän ajattelee ja mitä hän haluaa. Ilman oletuksia, aitoa dialogisuutta, aitoa kuulemistä. Mä olen kiinnostunut susta. Kerro, mikä sulle olisi parasta."

Kasvattajan kommentti

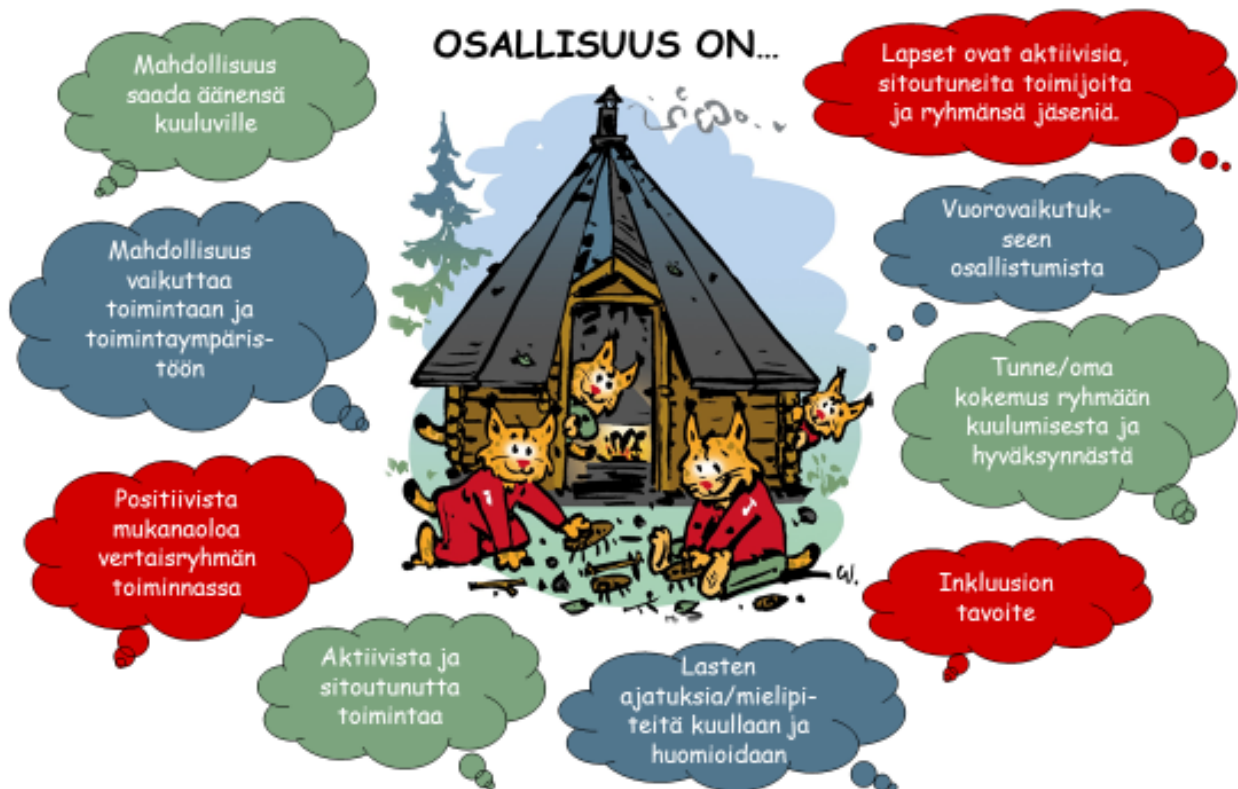
⁴⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 20

välittyvät lapsille. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä ⁴¹.

Osallisuuden kulmakiviä ovat havainnointi, kuuntelu, aito kasvattajan läsnäolo, kohtaaminen, aktiivinen sensitiivinen vuorovaikutus sekä tarttuminen lasten mielenkiinnon kohteisiin ja hetkien tarjoamiin mahdollisuuksiin. Suunnittelemme ja muokkaamme toimintaa yhdessä lasten kanssa lasten kiinnostuksen kohteiden ja vahvuuksien pohjalta.

Laadimme yhteisesti säännöt ja mietimme arjen eri tilanteissa yhdessä lasten ja kasvattajien kesken niitä sopimuksia ja pelisääntöjä, joiden avulla meillä jokaisella on mahdollisimman hyvä olla. Yhteisöllisyyden vahvistamisen kautta lapsiryhmän yhteishenki vahvistuu.

"Prosessi nähdään kokonaisuutena: tartutaan lapsen ideaan ja annetaan sen viedä painollaan, ja tarkastellaan sitä jälkikäteen vasun sisältöjen kautta. Unohdetaan tarkka etukäteen suunnittelu, eikä arvioida sitä tuotosta vaan koko prosessia. Kun prosessi dokumentoidaan aidosti alusta loppuun asti, siitä tulee vahingossakin pedagogista dokumentointia." Kasvattajan kommentti

⁴¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 20

Osallisuus pieninä arjen konkreettisina asioina...

Jokaisella on lähtökohtaisesti tarve vaikuttaa omaa itseään koskeviin asioihin ja kuulua yhteisöön.

Pienten polkujen monet muodot

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä ⁴².

Janakkalan kunnan varhaiskasvatukseen on laadittu kieli- ja kulttuuritietoisuuden opetuksen vahvistamiseksi Kieku-opas (2026). Janakkalan kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin³⁷. Päävastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä on ensisijaisesti perheellä itsellään. Huoltajia kannustetaan tukemaan lapsen äidinkieltä ja tuomaan myös varhaiskasvatukseen aineksia perheen omasta

⁴² Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 20

kulttuurista. Vuorovaikutuksen apuna huoltajien ja henkilöstön välillä käytetään muun muassa KieliPedan perhelomaketta (2A) ja tulkkausta. Tulkkausohje löytyy sekä Intrasta, että Kieku-oppaasta. Lapsen kielitaidon seuranta ja suunnitelma kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tässä hyödynnetään KieliPedan suomen kielen taitotasojen lomakkeita (3–3.4).

Hyvä kielellinen oppimisympäristö perustuu positiiviseen ilmapiiriin ja lämpimään lasta arvostavaan vuorovaikutukseen. Oppimisympäristön ja ilmapiirin luominen ovat aikuisen vastuulla. Positiivinen ja kannustava ilmapiiri, jossa lapsi kokee olonsa tervetulleeksi ja turvallisiksi, tukee lapsen oppimista. Janakkalan Kieku-opetuksen lähtökohtana ovat lapsilähtöisyys, toiminnallisuus, leikin avulla harjoittelu ja kielen rakenteiden jäsentäminen. (Kieku-opas.)

Miten Janakkalassa huomioidaan kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus?

- Vuorovaikutukseen rohkaiseminen
- Toimiminen lapsiryhmän täysivaltaisena jäsenenä
- Itsetunnon ja kulttuuri-identiteetin tukeminen
- Oman äidinkielen merkityksen tukeminen
- Suomalaiseen kulttuuriin tutustuminen

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa ja kehittää lasten suomen kielen taitoa, siten että lapsi pystyy toimimaan suomenkielisessä ympäristössä ja olemaan lapsiryhmässä aktiivinen toimija. Lapsen äidinkielen,

kulttuurin ja identiteetin kunnioittaminen mahdollistaa lapsen terveen itsetunnon kehittymisen. Janakkalan varhaiskasvatuksessa tuetaan monikielisten lasten kielitaidon ja identiteetin sekä itsetunnon kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus.

Perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä lähtökohtana on se, että perheiden kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta on aina yksilöllinen. Erityisesti siksi jokaisen perheen yksilöllinen kohtaaminen ja keskustelu on tärkeää.

Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään Janakkalan kulttuuripolkua (=kulttuurikasvatussuunnitelma).

Janakkalan varhaiskasvatukseen on laadittu erillinen Katsomuskasvatuksen käsikirja, jossa tuodaan esiin moninaiset kielet, kulttuurit ja katsomukset.

On rikkaus kasvaa osana kielellisesti, kulttuurisesti ja katsomuksellisesti moninaista yhteisöä. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus läpäisevät kaiken varhaiskasvatuksessa tapahtuvan toiminnan.

Hellässä huomassa luonnon keskellä

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

"Turvallisuuden tunne syntyy siitä, miten aikuinen kohtaa lapsen. Kaikki lapset ovat kaikkien aikuisten lapsia, olemme yhteisö. Psykkinen turvallisuus luo raamit fyysiselle turvallisuudelle. Tämän hetken jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa psykkinen turvallisuuden merkitys korostuu. Fyysinen turvallisuus on helpompaa konkreettisesti huolehtia ja mitata, sekä korjata puutteet. Psykkiseen turvallisuuteen panostaminen tarvitsee enemmän työntekijän tietoista tunnistamista ja panostusta." Kasvattajan kommentti

Oppimisympäristö rakentuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä. Lisäksi oppimisympäristöön kuuluvat monipuoliset lähiympäristön ja yhteistyökumppaneiden tarjoamat toimintaympäristöt. Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö, jota rakennetaan, arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa.

Turvallinen ilmapiiri syntyy lapsen aidosta kohtaamisesta sekä kasvattajan sensitiivisestä ja kiireettömästä läsnäolosta. Lapset tarvitsevat kasvattajan emotionaalista hoivaa, syliä, aikuisen turvaa ja läheisyyttä. Lapsi saa lohdutusta, kun hän sitä tarvitsee.

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä.⁴³ Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa.⁴⁴

"Seinällä on ystävyyden malja. Kun huomataan spontaani ystävyyden teko, esim. isompi auttaa pienelle kenkiä jalkaan, niin aikuinen kehuu lasta ja pyytää, että käypä laittamassa tauluun sydän. Kun taulu on sydämiä täynnä, järjestetään isot juhlat ja syödään vaikka jäätelöä. Se innostaa lapsia, halutaan tehdä lisää ystävällisiä tekoja."

Kasvattajan kommentti

"On helpompaa kasvattaa ehjiä lapsia kuin korjata rikkiäisiä aikuisia." (Fredric Douglass)

⁴³ Varhaiskasvatustilaki (540/2018) 10 §

⁴⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 21

"Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen näkyy lapsissa. Lapset puhuvat tunteista ja tilanteista enemmän, osaavat verrata oikeita tilanteita esimerkkeihin ja opastavat toisiaan. Lapset oppivat omien tunteiden nimeämisestä ja niiden ilmaisua. Lisäksi lapset oppivat, miten toimia toisten kanssa sekä oppivat huomioimaan toisiaan. Näin vertaissuhteet vahvistuvat ja lapsilla on enemmän positiivisia kokemuksia."

"Lapset käyttävät termejä itsesäätely ja auttavaisuus erilaisissa tilanteissa luontevasti. Esimerkiksi: "Minulla on hyvä tämä auttavaisuus." tai painetaan otsasta itsesäätelynapia, kun tulee haastava tilanne."

"Pienin Askelin-materiaalin käyttö pienryhmissä on kehittänyt lasten keskittymistä ja saa lapset ottamaan toiset huomioon."

"Piki-materiaali on auttanut ryhmäytymisessä ja tunteiden sanoittamisessa. Lapset ovat rohkeammin tutustuneet uusiin kavereihin ja saaneet sitä kautta uusia, tärkeitä ystäviä. Lapset ovat ymmärtäneet, miltä kiusaaminen tuntuu kiusatusta ja ryhmästä. Lasten kanssa on helpompi puhua tilanteista, kun voidaan muistella Piki-kirjan tilanteita."

"Lapsella on oikeus myös omiin ristiriitoihinsa. Aikuinen toimii puolueettomana sovittelijana, eikä arvioi tilannetta omista lähtökohdistaan, vaan luottaa lasten kykyyn löytää ratkaisuja. Aikuisen vastuulla on huolehtia siitä, että ratkaisu ei loukkaa, nolaa tai ole hyvien tapojen vastainen. Näin annetaan lapselle tilaa omaan ajatteluun ja puheen tuottamiseen."

Kasvattajien kommentteja

Tunnetaitojen oppiminen on tärkeää arjen vuorovaikutustilanteissa. Erilaisten tunteiden tunnistaminen, nimeäminen ja ilmaisu ovat tärkeitä lapsen itsetunnon ja minäkuvan kehittymiselle. Tietoisuus tunteista ennustaa hyviä sosiaalisia taitoja, sosiaalista pätevyyttä ja muiden lasten hyväksyntää. Tärkeää on miettiä myös toisten ihmisten tunteita, jolloin opetellaan empatiakykyä. Joskus tunteiden sanoittaminen voi olla lapselle vaikeaa ja siihen hän tarvitsee aikuisen tukea. On tärkeää, että lapsi harjoittelee ilmaisemaan omia tunne- ja olotilojaan aikuisen kannustamana ja ohjaamana; lapsi saa valmiuksia ja keinoja toimia erilaisissa tilanteissa ja tätä kautta oppii tunnistamaan itsessään erilaisia tunne- ja olotiloja sekä säätelämään niitä. Itsesäätely kehittyä ja vahvistuu, kun lapsi saa riittävästi toistoja ja onnistumisia sekä kokee turvallisuutta omien tunteiden hallinnassa.

Kiusaamista ei sallita. Lapsia tuetaan ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa. Aikuinen pysähtyy tilanteisiin ja kuuntelee jokaista osapuolta. Lasten kanssa harjoitellaan sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ja tunnetaitoja. Janakkalassa näiden taitojen harjoitteluun on käytössä erilaisia materiaaleja (esim. Tunteet hukassa, Pomenia, Fanni, Stop-kiusaamiselle, Pienin Askelin, Huomaa hyvä, Molli ja Piki). Janakkalan varhaiskasvatukseen on laadittu henkilöstön työn tueksi kiusaamisen ennaltaehkäisemisen materiaali.

Tunnetaitojen avaimet:

- Aikuisen ja lapsen välinen lämmin suhde
- Aikuinen osallistuu lasten leikkiin
- Tunteiden sanoittaminen ja hyväksyminen
- Vertaissuhteiden tukeminen
- Yhteiset harjoittelut esimerkiksi draaman avulla
- Positiivinen ja kannustava ilmapiiri
- Hyvä me-henki

Aikuisen sanoittamisella on keskeinen tehtävä sosiaalis-emotionaalisten taitojen harjoittelussa. Tärkeää on niin ikään sanoittaa lapselle, että kaikki tuntevat joskus suuttumusta ja suuttumus on ihan yhtä tärkeä tunne kuin ilokin. Kun lapsen tunteita sanoitetaan osana arkea, hän oppii tunnistamaan tunteen ennen pitkää itsenäisesti. Päiväkotitai perhepäivähoitoryhmä on keskeinen kasvuympäristö, jossa varhaiset vertaissuhteet muodostuvat ja jossa tulisi tukea niiden tasapainoista ja myönteistä kehittymistä. Aikuinen saa paljon menessään mukaan lasten tunnemaailmaan – mutta se vaatii oikeaa asennetta.

"Luonto tukee tunnekasvatusta. Rauhoittuminen on helpompaa luonnon keskellä."

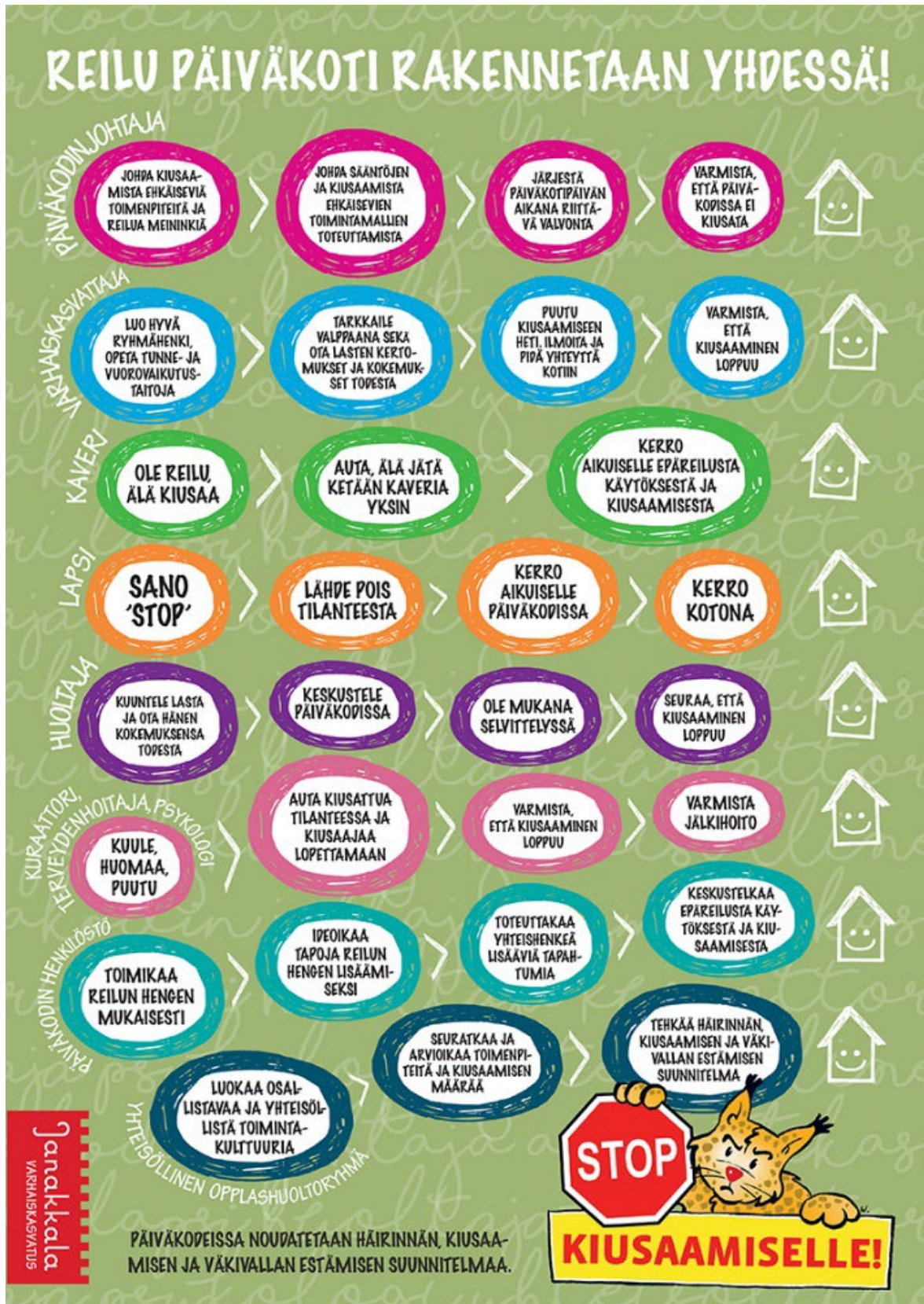

"Kiva, kun oppii tunteita."

"Mä en tiennyt, että mun sisällä asuu tunteita."

riidellään ja sitten sovitaan
välillä hölmöillään, sitten komennetaan
me ei riidellä ja leikitään yhdessä
kun saa leikkiä kavereiden kanssa
kaikilla on hyvä olla
kaikki otetaan leikkiin mukaan
kaverit auttaa
kaverit on päiväkodissa
kiva saada uusiakin kavereita
kaverit on reippaita

STOP kiusaamiselle -julisteet ovat jokaisessa Janakkalan lapsiryhmässä ja niiden periaatteita käydään arjessa läpi lasten kanssa.

”Paikat, joissa on kiva oppia”

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen,

Kasvattajan ABC

Herättele ja ylläpidä lapsen mielenkiintoa uudistamalla oppimisympäristöä (uudet lelut, välineet ja materiaalit, kierrätys ryhmien kesken).

Kuvita monipuoliset toimintamahdollisuudet, jotta lapset näkevät tekemisen mahdollisuudet. Kuvittaminen tukee itseohjautuvuutta ja omatoimisuutta (esim. kuvallinen ohje wc-käynnistä ja käsienpesusta).

Huolehdi, että välineet ja materiaalit ovat lasten saatavilla tai huolehdi, että lapset tietävät, mitä missäkin on ja osaavat käyttää ja hyödyntää välineitä omatoimisesti.

Mahdollista ja rakenna yhdessä lasten kanssa leikkiympäristöjä, jotka motivoivat yhteiseen tekemiseen ja vuorovaikutukseen.

Muista piha-alueiden ja lähiympäristön hyödyntäminen osana oppimisympäristöä.

Lapsilla on mahdollisuus rikastaa oppimisympäristöä tuomalla omia leluja, pelejä ja kirjoja päivittäin.

leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja

lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä. Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan⁴⁵.

Varhaiskasvatuksen fyysinen oppimisympäristö koostuu monipuolisesti erilaisista sisä- ja ulkotiloista. Oppimisympäristöinä hyödynnetään varhaiskasvatuksen lähiympäristöjä. Kaikki ympäristöt, joissa lasten kanssa liikutaan, ovat oppimisympäristöjä ja aikuisen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuus oppia erilaisissa ympäristöissä. Luonto on oppimisympäristönä monipuolinen ja se tarjoaa virikkeitä kaikille aisteille. Katsellaan, kuunnellaan ympäristön ääniä, haistellaan erilaisia tuoksuja, tunnustellaan erilaisia pintoja ja maistellaan luonnon antimia. Luonnossa stressitaso laskee ja metsässä aistii enemmän, mutta lempeämmin. Ympäristö houkuttelee tutkimaan, ihmettelemään ja käyttämään mielikuvista.

”Oppimisympäristön jatkuva muokkaus ryhmän tarpeiden ja lasten kiinnostuksen kohteiden mukaan. Oppimisympäristön muokkaus ei ole huoneen tavaroiden siirtelyä, vaan ennen kaikkea sitä, miten oppimismahdollisuuksia on tarjolla lapsille. Oppimisympäristön laaja-alainen hahmottaminen, käytetään kaikki niin rakennetun kuin luonnon ympäristönkin mahdollisuudet, keskiössä myös henkinen ympäristö.”
Kasvattajan kommentti

”Kaikkea mitä voi oppia sisällä voi oppia myös ulkona.”

⁴⁵ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 21

“Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta.

”Toimintaympäristön rakentamisen ytimessä on houkuttelevuus: kuinka ympäristö houkuttelee lapsia monipuolisesti erilaisiin leikkeihin, tutkimiseen, liikkumiseen, taiteelliseen ilmaisuun, musisointiin, kokeilemiseen ja ympäristöstä innostumiseen? Oppimisympäristön kehittämisessä avain on luovuus ja tilojen monipuolinen käyttö. Sallivuudella, mielikuvituksella ja rohkealla soveltamisella pienetkin tilat muuntuvat moninlaisiin toimintoihin. Tilojen käyttö suunnitellaan niin, että leikki ja muu toiminta voidaan eriyttää pienempiin ryhmiin ja lapsilla on rauha toimia.

Lasten liikkumista ja toimintaa ei tulisi rajoittaa turhilla kielloilla.

Oppimisympäristön rakentaminen ei ole kertaluontoinen toimenpide, vaan jatkuva prosessi, jota työstedään yhdessä lasten kanssa kulloistenkin mielenkiinnon kohteiden, ideoiden ja tarpeiden mukaisesti. Hyvä varhaiskasvatusympäristö vahvistaa lapsen luonnollisen liikkumisen halua, herättää lapsessa halun oppia uusia asioita ja innostaa kehittämään omia taitojaan. Varhaiskasvatusympäristön tulee olla esteetön, turvallinen, riittävän haasteellinen sekä liikkumaan ja leikkimään motivoiva. Liikkuva lapsi tarvitsee tilaa. Sisätilat ovat pienellä mielikuvituksella muunneltavissa siten, että mahdollistetaan vauhdikas liikkuminen, leikki ja pelaaminen. Varhaiskasvatusympäristössä tulee esille myös lapsen taiteellinen ilmaisu ja osaaminen. Ympäristön esteettisyys on jo sellaisenaan lapselle taide-elämys. Kiinnostava, innostava ja houkutteleva ympäristö on helposti muunneltavissa ja vaihtuu aika ajoin. Toimintaa rikastutetaan vierailemalla esimerkiksi taidenäyttelyissä, kirjastossa, lähiympäristön nähtävyyksissä ja paikallisissa tapahtumissa sekä kutsumalla mahdollisuuksien mukaan vierailevia taitelijoita esiintymään lapsille.

Kasvattaja oppimisympäristönä

- Positiivinen palaute, kehu ja kannustus, peukutus ja rohkaisu
- Vahvuuksien korostaminen
- Aktiivinen, lämmin vuorovaikutus
- Katsekontakti, syli, hali, lämpö, kohtaaminen, aito läsnäolo
- Kiinnostus lapsen maailmaa ja ajatuksia kohtaan
- Innostaminen, heittäytyminen
- Ennakointi
- Moninaiset kommunikaatiokeinot (myös tukiviittomat, kuvat, nopea piirtäminen tarvittaessa)
- Kasvattaja mahdollistajana: innostaa ja houkuttelee kokeilemaan erilaisia tapoja toimia, tarjoaa monipuolisesti mahdollisuuksia leikkiin, liikkumiseen, itseilmaisuun ja tutkimiseen.
- Antaa tilaa, tukee lasten omaa ajattelua, sallii yrittämisen ja erehtymisen.

Lähiympäristö ja luonto ovat oleellinen osa tutkimisen ympäristöä. Liikumme ja leikimme erilaisissa maastoissa monenlaisessa säässä.

**Joustava
varhaiskasvatusympäristö
mahdollistaa kaikkien
aistien ja koko kehon
käytön tutkimisen,
kokeilemisen ja
oivalluksen välineinä.**

Lapsi on luontaisesti utelias ja kokeilunhaluinen ja tutustuu jo pienestä pitäen ympäröivään maailmaan aistiensa avulla. Lapsella on kyky ihmetellä uusia asioita. Ihmettelystä ja uteliaisuudesta seuraa halu tutkia ja kokeilla. Kyselevä ihmettely johtaa erilaisten tiedonhankintamenetelmien etsimiseen, ongelmanratkaisuun, oivaltamisen ja päättelyn kautta oppimiseen. Luonnossa ja lähiympäristössä on mahdollista löytää aiheita ja teemoja kokonaisvaltaiseen oppimiseen.

Saavutettavuus ja esteettömyys toimintakulttuurissa

Fyysinen esteettömyys

tarkoittaa, että ympäristö on suunniteltu niin, että kaikki lapset voivat käyttää sitä, esim.

- kulkureitit, ovet ja tilat ovat helposti käytettäviä
- kalusteet, materiaalit ja lelut ovat lasten ulottuvilla
- tilat ovat selkeitä, turvallisia ja hahmotettavia
- leikki- ja toimintaympäristöä voidaan muokata lapsen tarpeiden mukaan
- äänimaailma ja valaistus tukee kaikkien lasten osallistumista

Jokainen lapsi pystyy liikkumaan ja toimimaan omatoimisesti sekä turvallisesti.

Pedagoginen saavutettavuus

tarkoittaa, että oppiminen, toiminta ja leikki ovat kaikkien lasten saavutettavissa, mm.

- selkeät, eri tavoin esitetyt ohjeet (kuvat, sanat, esimerkki)
- toiminnan eriyttäminen, jotta kaikki voivat osallistua
- vaihtoehtoiset työskentelytavat (kuvat, konkreettiset esineet, toiminnallisuus)
- riittävä ennakointi ja visuaalinen tuki
- kielellinen saavutettavuus: lapsen kieli ja kommunikointikeinot huomioidaan

Jokainen lapsi pystyy ymmärtämään, mitä tehdään ja osallistumaan omalla tavallaan.

Sosiaalinen saavutettavuus

tarkoittaa, että jokainen lapsi tuntee olevansa **hyväksytty ryhmän jäsen, esim.**

- kiusaamista tai ulossulkemista ei suvaita
- henkilöstö varmistaa, että kaikki pääsevät leikkeihin mukaan
- lapsen vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita tuetaan
- vuorovaikutus on sensitiivistä ja kunnioittavaa
- lapsi saa tulla näkyväksi omana itsenään

Lapsi kokee kuuluvansa ryhmään ja olevansa arvokas.

Kulttuurinen ja kielellinen saavutettavuus

tarkoittaa, että erilaiset kielet, kulttuurit ja identiteetit näkyvät ja ovat arvostettuja esim.

- lapsen kieli- ja kulttuuritausta huomioidaan osana arkea
- materiaaleja ja kuvia valitaan moninaisesti
- varhaiskasvatuksen kieli on selkeää ja ymmärrettävää
- perheiden kanssa asioidaan heidän tarvitsemillaan tavoilla
- toimintaa suunnitellaan niin, että kaikki perheet voivat osallistua

Lapset ja perheet näkevät, että heidän taustansa on arvokas.

Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Toisiamme täydentäen, lasta kannatellen

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa hän tuo mukanaan koko aiemman elämäkokemuksensa, joista merkittävimpiä ovat vuorovaikutussuhteet. Huoltajien ja kasvattajien välinen säännöllinen ja avoin yhteistyö luo pohjan lapsen mielekkäille ja turvallisille päiville varhaiskasvatuksessa.

Huoltajilla on Janakkalassa monipuoliset mahdollisuudet saada tietoa, osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Ennen varhaiskasvatuksen aloitusta käymme mieluiten lapsen kotona aloituskeskustelun, jonka ytimessä on tutustua lapseen ja perheeseen sekä kuulla perheen ajatuksia, toiveita ja odotuksia lapsen varhaiskasvatukselle. Keskinäinen tutustuminen helpottaa ja vahvistaa vankan vuorovaikutussuhteen ja yhteistyön luomista varhaiskasvatuksen ja perheiden välille. Näitä ovat mm. uusien perheiden tutustumisillat tai -päivät ja yksilölliset tutustumiset. Toivotamme huoltajat tervetulleiksi tutustumaan yhdessä lapsen kanssa lapsen varhaiskasvatuspaikkaan - hetkeksi, päiväksi, viikoksi tai pidemmäksi jaksoksi.

Jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatustilain mukaisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä huoltajien kanssa. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja suunnitelmaa täsmennetään säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on oppia tuntemaan lasta paremmin ja löytää tapoja tukea lapsen hyvinvointia varhaiskasvatuksessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma toimii työvälineenä, joka ohjaa kasvattajien pedagogista toimintaa ja kannattelee lapsen kasvua ja kehitystä. Suunnitelman arviointia tukevat huoltajien vierailut lapsen varhaiskasvatusryhmässä eli vasuvierailut. Vierailujen tarkoituksena on, että huoltajat pääsevät seuraamaan ryhmän arkitointia ja havainnoimaan omaa lastaan ryhmässä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö tulee antoisammaksi, kun taustalla on yhteinen kokemus ja tieto lapsen toiminnasta ryhmässä.

Huoltajien osallisuus toteutuu myös vanhempainilloissa, toiminnallisissa perheilloissa, vanhempien verkostossa sekä asiakaskyselyissä. Perheiden mielipiteet toiminnastamme ovat tärkeitä luodessamme avointa ja rehellistä yhteistyötä. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä tärkeimpiä ovat päivittäiset keskustelut, joissa lapsen ilot ja surut käydään läpi ja toiveet huomioidaan.

Kunnassa on käytössä sähköinen tiedostuskanava perheiden ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä. Päivittäiset viestit ja varhaiskasvatuksen tiedotteet sekä lasten hoitoaikavaraukset tapahtuvat sähköisesti. Lisäksi huoltajat pääsevät tutustumaan pedagogisen dokumentoinnin kautta lapsen arkeen kuvien ja tarinoiden muodossa. Lapset osallistuvat pedagogiseen dokumentointiin oman kerronnan ja kuvien avulla.

Huoltajien ajatuksia yhteistyöstä...

"Toivon päivittäisiä kuulumisia. Toisinaan on mukava kuulla hiukan enemmän, esim. onko lapsella kavereita, lapsen taidoista ja niiden kehitymisestä jne. Jos jotakin huolta lapseen liittyen herää, toivon, että asiasta kerrotaan heti vanhemmille."

"Olen saanut hyvin tietoa siitä, kuinka lasten päivät sujuvat. Koen myös, että henkilökunta on havainnoinut lastani oikein eli osasivat kuvailla lapsiani, heidän vahvuuksiaan ja mahdollisia haasteita/harjoiteltava asioita. Avoin keskustelu, tunne, että henkilökunta tuntee oman lapsen."

"Kuukausikirje on hyvä, jossa kerrotaan menneestä toiminnasta. Ennakkosuunnitelmien sijaan enemmän arvostamme menneen toiminnan dokumentointia."

"Vasuvierailulla näkee parhaiten lapsen arkea. Olen tykännyt vierailuista."

"Päivittäinen kohtaaminen aamuisin ja iltapäivisin on se kaikista arvokkain, sillä silloin saa tiedon lapsen päivästä heti ja siitä voi myös lapsen kanssa keskustella, kun lapsikin muistaa siitä jotain. Tietysti olisi ilahduttavaa kuulla aina jokin yksittäinen tilanne juuri omasta lapsesta, esim. mitä tehnyt tai leikkinyt, oppinut tai sanonut. Pienikin asia tai havainto riittää, ei tarvitse olla mitään ihmeellistä tai mullistavaa. Vältettäisiin lausahdusta ihan ok, ei mitään ihmeellistä."

"Ajattelen, että ytimessä on lämmينhenkisen yhteisön luominen, jossa mukana ovat lapset, vanhemmat ja henkilökunta."

Samassa joukkueessa lapsen parhaaksi

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Oma Hämeen perhekeskuksen palveluverkostossa toimivat kaikki kunnan lapsi- ja perhepalvelut (esim. konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat, lastenneuvola, puhe- ja toimintaterapia, perheneuvola, lapsiperheiden sosiaalityö, vammaispalvelut, maahanmuuttopalvelut). Perhekeskuksen toimintaperiaatteet ovat luottamus, osallisuus, ammattitaito ja yhteistyö. Perhekeskuksessa toimitaan perhelähtöisesti.

Janakkalan kulttuurikasvatussuunnitelmassa, Kulttuuripolussa, tutustutaan laajasti eri taiteenaloihin. Kulttuuripolku on osa Janakkalan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tavoitteena on luoda janakkalaisille lapsille ja nuorille erilaisista kulttuurielämyksistä polku, jonka varrella lapsi kasvaessaan tutustuu paikalliseen lähikulttuuriin, pääsee itse kokeilemaan erilaisia taiteen tekemisen ja ilmaisun tapoja sekä rohkenee ennakkoluulottomasti kokeilemaan uutta. Toimintaa koordinoi Janakkalan kunnan kulttuurituottaja.

Liikuntatoimen ja -palveluiden kanssa tehdään monipuolista yhteistyötä mm. koulutukset, kehittämishankkeet, tapahtumat, vierailut.

Janakkalan evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa on laadittu yhteistyösopimus paikallisten pelisääntöjen ja yhteistyön jatkuvuuden turvaamiseksi. Sopimus koskee koko kasvunkaarta varhaiskasvatuksesta kouluun ja oppilaitokseen.

4. Kasvun kikatusta leikin lumossa

Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessäideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia⁴⁶.

Pedagoginen johtajuus, osaamisen johtaminen, oppivan työyhteisön sekä inklusiivisen toimintakulttuurin kehittäminen nähdään varhaiskasvatuksen johtamisen tärkeinä tehtävinä. Janakkalan varhaiskasvatuksessa jatkuva suunnitelmallinen täydennyskoulutus ja osaamisen jakaminen luovat yhtenäistä toimintakulttuuria varhaiskasvatukseen. Ammatillisuuteen sisältyy myös työntekijän oman ammatillisuuden tietoinen reflektointi sekä kasvattajana toimimisen taustalla olevien arvojen ja eettisten periaatteiden tiedostaminen.

"Lapsi oppii joka hetki, aamusta iltaan, ei ole mitään tiettyä pedagogista toiminta-aikaa."

Kasvattajan kommentti

⁴⁶ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 25

Estradilla arvokas arki

Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on väline, joka tuo toiminnan monitahoisuuden ja lapsen oppimisen näkyväksi. Toiminnan sisältöjen etukäteissuunnittelun sijaan paino on pedagogisessa dokumentoinnissa, jonka kautta toteutunutta toimintaa voidaan verrata varhaiskasvatussuunnitelmaan ja arvioida, miten varhaiskasvatussuunnitelman eri osa-alueet ovat toteutuneet toiminnassa ja niin ikään saada suuntaviivoja sille, mihin tulisi jatkossa toimintaa suunnata.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta. Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. **Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti.** Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja

sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa.⁴⁷

Pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä

Lasta varten	Huoltajaa varten	Työntekijää ja tiimiä varten
•Lapsen kehityksen ja oppimisen näkyväksi tekeminen •Dokumentointi tuo lapsen historian ja oppimisen näkyväksi: voidaan muistella menneitä tapahtumia sekä oppimisen ja kasvun kaarta •Oppimisen arviointi --> lapsi näkee, miten hän on kehittynyt ja oppinut •Toiminnan näkyväksi tekeminen lapselle •Lapsen osallisuus dokumentointiin --> mahdollisuus tuoda omia ajatuksiaan ja näkemyksiään ilmi ja vaikuttaa toiminnan suunnitteluun •Prosessien yhteinen dokumentointi lasten ja aikuisten kesken --> mitä tapahtui, miten tästä eteenpäin, toiminnan yhteinen suunnittelu ja arviointi	•Varhaiskasvatuksessa tapahtuvan toiminnan näkyväksi tekeminen huoltajille •Lapsen kasvun ja oppimisen näkyväksi tekeminen •Mahdollistaa hoitopäivästä keskustelun dokumentoinnin kautta lapsen kanssa: "Kun laitetaan kuvia ja muuta dokumentaatiota eteenpäin perheille, se antaa mahdollisuuden lapselle ja huoltajalle keskustella ja muistella" •Mahdollistaa osallisuuden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen	•Lapsen, lapsen oppimisen, monipuolisen arjen näkyväksi tekeminen •Varhaiskasvatustoiminnan ja kasvattajan oman toiminnan näkyväksi tekeminen •Saatujen havaintojen pohjalta huomataan, miten toimintaa voisi muuttaa •Lapsesta lähtevän toiminnan vertaaminen vasuun: mitä tapahtui, mitä opittiin, mitä kaikkea prosessi piti sisällään, mihin täytyy jatkossa kiinnittää huomiota. •Oman toiminnan arviointi ja kehittäminen •Lapsen kasvun ja kehityksen havainnointi → pohjaa lasten vasuihin ja lapsen vasujen toteuttamiseen käytännössä •Dokumentointi on suunnitteluun, arvioinnin ja kehittämisen pohjana.

"Pedagogisen dokumentoinnin yhtenä tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan lasta, hänen mielenkiinnon kohteita ja vahvuuksia sekä lasta osana yhteisöä. Miten tärkeää on huoltajalle kuulla ja nähdä, että minun lapsi on tärkeä ja arvokas sellaisena kuin hän on. Lapsen ainutlaatuisuuden näkyväksi tekeminen. Kannustavat ja lapsen kehitystä myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä."

"Prosessi nähdään kokonaisuutena: tartutaan lapsen ideaan ja annetaan sen viedä painollaan, ja tarkastellaan sitä jälkikäteen vasun sisältöjen kautta. Unohdetaan tarkka etukäteen suunnittelu, eikä arvioida sitä tuotosta vaan koko prosessia. Kun prosessi dokumentoidaan aidosti alusta loppuun asti, siitä tulee vahingossakin pedagogista dokumentointia." Kasvattajan kommentti

"Alle kolmivuotiaiden kanssa olemme videoineet paljon lasten leikkejä ja katsoneet niitä yhdessä. Se on muuttanut myös lasten toimintaa, esim. että älä ota kädestä. Videolta näkee ihan eri tavalla asioita kuin suoraan katsoessa, kun katsottu toiseen kertaan ja myös lapsi voi tietyllä tavalla tarkastella itseään ulkopuolisena ja oppia omasta toiminnastaan." Kasvattajan kommentti

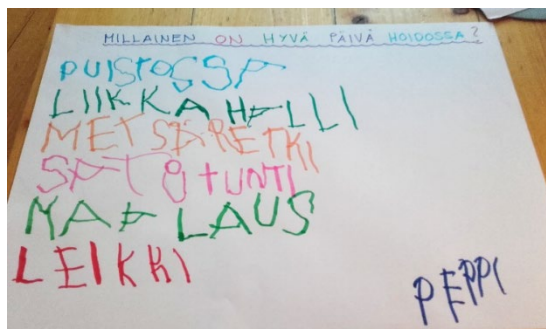
"Omaa työskentelyä videolta katsomista pitäisi tehdä enemmän, siitä huomaa oikeasti, miten toimii, ja voi muuttaa toimintaansa." Kasvattajan kommentti

⁴⁷ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 40

Avoimin aistein, maailmaa maistellen

Monipuoliset työtavat

Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.⁴⁸

Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen tuntemista.⁴⁹

"Toiminnan suunnittelu voidaan tehdä yhdessä lasten kanssa hetkeen tarttuen. Mulla pedagogina on se vastuu, että dokumentoin, havainnoin ja vertaan tehtyä toimintaa vasuun – toteutuuko meillä kaikki vasun asiat? Se suuntaa toimintaa eteenpäin. Kasvattajan tulee olla hereillä lasten vasujen suhteen ja nähdä ne tilanteet, joissa lapsen vasussa nousseita asioita voidaan luontaisesti harjoitella."

Kasvattajan kommentti

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan. **Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja.** Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.⁵⁰

"Metsäretkellä lapset alkoivat rummuttaa kaatunutta puuta kepeillä. Meillä oli mukava rytmittelyhetki." "Retkellä oli kova tuuli ja tutkimme tuulen suuntaa heittämällä lunta ilmaan."

Janakkalassa joustava ryhmittely on keskeinen varhaiskasvatuksen toteuttamisen työtapana. Joustavuus tukee lapsen yksilöllistä huomioimista ja lapsen ja kasvattajan välistä sekä lasten keskinäistä vuorovaikutusta, lapsen äänen kuulemistä ja osallisuutta arjen suunnittelussa ja arvioinnissa.

⁴⁸ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 26

⁴⁹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 26

⁵⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 26

Saako muovailuvahaa viedä kotileikkiin?

Leikki kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin⁵¹.

Pohdittavaa leikistä

Millainen oppimisympäristö on leikin näkökulmasta?

Miten lapselle tärkeät leikit saavat siirtyä kodeista varhaiskasvatukseen?

Millaisia sääntöjä leikeissä on? Kuka ne on luonut ja ketä varten?

Saako lapsi valita leikkikaverinsa ja leikkinsä?

Annetaanko myös äänekkäälle ja vauhdikkaalle leikille tilaa?

Mikä estää leikkejä? Miten leikille saadaan raivattua enemmän aikaa ja tilaa?

Millaisia rooleja kasvattajalla on leikissä?

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapselle iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita, jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä rakennetaan käsityksiä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset jäljittelevät, muuntavat ja luovat uutta havaintojensa perusteella. Leikin keskellä lapset mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Varhaiskasvatuksessa lasten mielikuvitus mahdollistaa erilaisten roolien ja ideoiden testaamisen turvallisessa ympäristössä. Leikin kautta lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita aiheita ja kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, erehtyä ja yrittää.⁵²

Kasvattajien tehtävänä on mahdollistaa ja turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Osallisuuden edistäminen merkitsee jokaiselle lapselle mahdollisuutta osallistua yhteiseen leikkiin omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Inklusion periaatteisiin liittyy kasvattajien kyky havainnoida ja tunnistaa jokaisen lapsen yksilölliset kiinnostuksen kohteet sekä ohjata lapsia leikeissä suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti olemalla läsnä ja lasten saatavilla heidän tarpeensa mukaan.

Leikissä yhdistyvät oppimista edistävät elementit. Lapsia kuunnellaan, innostetaan ja kannustetaan sekä omaehtoiseen että ohjattuun leikkiin. Pienemmissä ryhmissä toimiminen ja

kasvattajan läsnäolo rauhoittavat toimintaa, jolloin leikkiin ja vuorovaikutukseen voi keskittyä paremmin.

Pitkäkestoiselle leikille annetaan riittävästi aikaa, tiloja ja sallivuutta. Jos mahdollista, leikin voi jättää paikalleen ja jatkaa sitä myöhemmin. Tiloja hyödynnetään sekä muokataan aktiivisesti erilaisiin leikkeihin sopiviksi. Sekä leikkivälineet että kasvattajat ovat lasten saatavilla. Lasten ja kasvattajien yhteinen hassuttelu ja leikkiin heittäytyminen luovat positiivisen ympäristön, jossa luovuudella ja kekseliäisyydellä on tärkeä sija. Kasvattaja ohjaa tarvittaessa leikkiä eteenpäin ja antaa tarpeellisia vinkkejä ja leikkivälineitä lasten toiveista nouseviin aiheisiin. Kannustavassa, innostavassa ja monipuolisessa ympäristössä oppiminen on mielekästä ja turvallista. Kasvattaja on leikkitilanteessa

⁵¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 27

⁵² Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 27

läsnä ja tarvittaessa leikissä mukana. Havainnoimme ja dokumentoimme lasten leikkejä esim. valokuvaamalla ja videoimalla. Havainnoimalla lasten leikkiä lisäämme ymmärrystä lasten ajattelusta, mielenkiinnon kohteista, kokemuksista ja tunteista. Kertomalla omista lapsuuden leluista ja leikeistä opetamme lapsille leikin historiaa ja muistojen merkitystä.

Leikissä lapsi saa kehittää

- omaa ajattelua ja kieltä
- sanavarastoa
- itseilmaisutaitoja ja mielikuvitusta
- loogista päättelyä
- vuorovaikutustaitoja
- neuvottelutaitoja
- keskittymiskykyä
- tunteiden säätelyä ja pettymysten sietoa
- kaveritaitoja: vuorottelua ja jakamisen taitoja

Kasvattaja leikissä

- Kasvattaja antaa tilaa ja aikaa leikille.
- Kasvattaja muokkaa lasten leikkiympäristöä ja välineistöä yhdessä lasten kanssa.
- Lapsen omaa ajatusta leikin suhteen arvostetaan, mm. leikkien ja leikkikavereiden valintaa koskien.
- Kasvattaja antaa lapselle mahdollisuuksia leikkiin ja yhteistoimintaan muiden lasten kanssa.
- Kasvattaja huolehtii siitä, että kaikki lapset pääsevät mukaan leikkeihin. Lapsella on mahdollisuus leikkiä myös yksin, mutta kasvattaja huolehtii, ettei kukaan jää tahtomattaan yksin.
- Lasten mahdollisuuksia leikkiin ei rajoiteta turhilla säännöillä.
- Kasvattaja rikastuttaa lasten leikkiä tuomalla leikkiin uusia elementtejä.
- Kasvattaja ohjaa lasten leikkiä omalla esimerkillään leikkimällä yhdessä lasten kanssa.
- Kasvattaja opettaa lapsille sääntöleikkejä.
- Kasvattaja ohjaa lapsia ristiriitojen selvittelyssä. Ristiriitatilanteissa luodaan yhdessä leikkisääntöjä.
- Kasvattaja oppii itsekin leikissä uutta.

"Kasvattajan omassa päässä ongelma on, että tulee kaaos, kun yhdistellään monenlaisia leikkejä ja leikkivälineitä. Lapsilla on taipumus poimia leikkeihinsä elementtejä monista esineistä. Me emme näe sen lapsen leikin sisälle, ja silloin me rupeamme tarpeettomasti rajaamaan leikkejä ja leikkivälineiden käyttämistä; ei saa yhdistellä leluja, ei saa tuoda omia leluja ja niin edelleen. Mutta entäs jos voikin? Voiko muovailuvahaa viedä kotileikkiin?"

Kasvattajan kommentti

Miten arki tukee kielenkehitystä – pohdittavaa kasvattajalle:

- tukeeko arkemme luontaista keskustelua ja lapsen aloitteisiin ja asioihin tarttumista
- kasvattaja priorisoi keskustelun lapsen kanssa tärkeäksi ja antaa sille aikaa
- onko meillä tarkoituksenmukainen aika ja paikka pedagogiselle keskustelulle aikuisten kesken
- keskeytymätön/pitkäkestoinen toiminta (rauha myös kasvattajalle keksittyä lasten kanssa toimimiseen)
- kasvattajan sitoutuneisuus heittäytyä tilanteisiin
- aktiivinen vuorovaikutus lasten kanssa tilanteiden valvomisen sijaan
- ruokailu- ja perushoitotilanteet – kuuntelenko, kun lapsi kertoo, suonko tilaisuuksia keskustelulle?

Arjen pieniä tarinoita kielen kehityksen tukemisesta

"Ollaan ruokapöydässä, kun yksi lapsista keksii, että muusi alkaa samalla kirjaimella kuin minä. Sitten toinen keksii, että hänen nimensä alkaa samalla kirjaimella kuin lihapulla ja tätä jatketaan niin, että kaikille löytyy joku ruokalaji, joka alkaa samalla kirjaimella kuin oma etunimi."

"Pienten lasten kanssa tutustumme uusiin sanoihin kuvakirjojen avulla. Vaikeampia satuja isompien kanssa lukiessani kerron vaikeiden ja vieraiden sanojen merkityksiä. Murresanojen esiin tullessa keskustellaan lasten kanssa, mitä joku sana ja murre tarkoittaa ja miten se sana sanotaan eri murteilla."

"Hassuttelemme paljon. Leikittelemme sanoilla ja ollaan ihan höpönlöpön."

"Kontakti on vuorovaikutuksen ja kielen kehityksen alku. Pieni lapsi kokee tulleen huomatuksi, kun aikuinen ottaa katsekontaktin. Ilmeet, eleet, hymy antaa lapselle kokemuksen, että hän on tärkeä."

"Kävellessämme luonnossa keksin usein lyhyitä loruja ympäristön asioista. Usein lapset tulevat tähän mukaan keksimällä omia loruja"

Jokaisessa Janakkalan varhaiskasvatuksen toimipaikassa on eteiskirjasto, joiden kirjavalikoimat sekä toiminta on rakentunut tiiviissä yhteistyössä Janakkalan kirjaston kanssa. Eteiskirjastotoiminnalla pyritään vahvistamaan lasten ja perheiden lukemista, lukuiltoa ja kirjastossa käyntiä.

Eteiskirjastot mahdollistavat monipuolisen kirjallisuuden esilläolon sekä kirjallisuuskasvatuksen vahvistamisen toimipaikoissa. Kirjojen oheen suunnitellaan lapsiryhmissä laadukasta, pedagogista toimintaa, leikkejä sekä tavoitteellisia lukuiltoja. Eteiskirjastotoiminta on myös tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta vahvistavaa toimintaa: eteiskirjastoilla mahdollistetaan lukeminen, oppiminen, laajasti lastenkirjallisuuteen tutustuminen ja yhdessä lukemisen riemu niillekin lapsille sekä perheille, jotka eivät muutoin käy kirjastossa.

Eräänä kesäpäivänä prinsessa keinui hänen talonsa edessä. Sitten isä tuli huutaan, että lähdetäänkö uimaan? Ja prinsessa vastasi: Joo, minä käyn vaan pakkaamassa.

Ja prinsessa meni uimaan. Vesi oli vähän kylmää, koska viime yönä oli tuullut. Isä oli vain makaamassa rannalla.

Prinsessa lähti uimasta kotiin. Ja hän huomasi matkalla, että hänellä oli siivet.

Sitten hän muistikin, että se päivä oli koittanut, kun hän muuttui kuningattareksi. Ja sitten hän eli onnellisena elämänsä loppuun asti.

Sadutus on hyvä kerronnan opettelu- ja kielen kehityksen tukemisen menetelmä. Lisäksi se tukee lapsen kuulemistä ja lasten oman kulttuurin tuottamista.

Usein lapset tulevat tähän mukaan keksimällä omia loruja"

Luovuuden lumous

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle⁵⁴.

Lapsi hahmottaa maailmaa monella eri tavalla. Kasvattajan tehtävä on antaa kaikille lapsille mahdollisuus toimia lapselle mielenkiintoisalla tavalla; musiikin, tanssin, piirtämisen, draaman ja tarinoiden avulla. **Parhaimmillaan tekeminen on silloin, kun suunnittelu ja toteuttaminen lähtevät lapsesta itsestään spontaanisti** ja tuottaa monipuolisen prosessin, joka voi sisältää kaikkia taiteen muotoja eri tekniikoin toteutettuna.

"Draama toiminnan muotona yhdistää monia ilmaisun muotoja. Se voi sisältää lasten omia esityksiä omatekoisilla keppinukeilla, nukketatteria kenkälaatikkomaisemissa, sadutusta..."

Käsityöllinen ilmaisu

- Eri materiaaleihin tutustuminen
- Kokeillaan, tutkitaan, oivalletaan, opitaan
- Erilaiset käsityön tekniikat
- Valmistetaan erilaisia teoksia
- Kootaan taidenäyttely
- Paikallisiin käsityöperinteisiin tutustuminen
- Oma luovuus ja kädenjälki näkyviin

Sanallinen ilmaisu

- Kasvattajan selkeä, monipuolinen ja rikas kieli
- Lapsen kanssa keskustellaan ja häntä kuunnellaan
- Lapselle luetaan satuja, kertomuksia, runoja tai loruja
- Lasten omat tarinat ja sadutus
- Sanoilla hassuttelu

Kehollinen ilmaisu

- Draama, tanssi ja leikki
- Tunteiden ilmaisua liikkeellä ja eleillä musiikin säestyksellä tai ilman
- Itseilmaisu liikkuen vapaasti erityylisten musiikkien säestyksellä

Draamallinen ilmaisu

- Kasvattaja ilmaisee itseään sekä antaa lapsille mahdollisuuden ilmaista itseään draaman keinoin, yhdistäen monipuolisesti ja erilaisia ilmaisutapoja
- Keskittymis-, aisti-, kontakti-, liike-, rentoutumisharjoitukset
- Vapaa ja ohjattu roolileikki
- Improvisaatio
- Draamaleikit ja -harjoitukset
- Satujen tai omien tarinoiden muokkaaminen esityksiksi, yhteiset esitykset

⁵⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 30

Kuvallinen ilmaisu

- Piirtäminen
- Maalaaminen
- Muovailu, kuvanveisto, rakentelu
- Painotyöt, grafiikka
- Kollaasi, sekatekniikat
- Lumiveistokset

Musiikillinen ilmaisu

- Tunnelman kokeminen, kuuntelu
- Soittaminen: Rytmisoihtimet, melodiasoihtimet, kehosoihtimet, luonnosta löytyvät soittimet
- Soitinsadut, omat sävellykset
- Laulaminen: lorut, erilaiset laulut, omat laulut, laululeikit
- Kuuntelu: soitinsadut, konsertit, musiikkiliikunta, musiikkimaalaus
- Rytmiikka

Millä kaikella voi tehdä taidetta?

Missä kaikkialla voi tehdä taidetta?

"Roolileikit antavat lapselle mahdollisuuden heittäytyä erilaisiin rooleihin ja ilmaisun muotoihin."

Eri taiteen muodot, kuten musiikki, kuvallinen ilmaisu, tanssi, draama ja kirjallisuus tarjoavat lapselle tärkeitä kokemuksia. Lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle on merkityksellistä, että lapsi saa käyttää mielikuvitustaan ja ilmaista itseään monipuolisin keinoin. Lapsen arki sisältää paljon mahdollisuuksia taiteelliseen kokemukseen ja ilmaisuun. Lapset ilmaisevat itseään ja saavat taiteellisia kokemuksia leikkiessään, liikkuessaan ja tutkiessaan.

"Konsertit, joissa lasten kanssa ollaan käyty ovat innostanneet liikkumaan, tanssimaan, laulamaan ja tekemään musiikin tahdissa. Esiintyjät ovat innostaneet ja lapset ovat rohkaistuneet mukaan, kun lähellä on tuttu aikuinen tukena ja turvana."

Kasvattajan tehtävänä on mahdollistaa lasten monipuoliset kokemukset arjessa. Kasvattaja rohkaisee lasta käyttämään kaikkia aistejaan taiteen tekijänä ja kokijana. Lasten taiteellista ilmaisua arvostetaan esimerkiksi laittamalla lasten töitä esille.

Lapsille annetaan tarjolle monenlaisia materiaaleja ja mahdollisuuksia, joihin he saavat vapaasti tarttua. Lasten omille luoville ideoille ja taiteen tekemiselle annetaan aikaa ja tilaa. Ilmaisuun innostamisessa hyödynnetään lähiympäristön kulttuuritarjontaa, kuten kirjastoa, museoita ja erilaisia näyttelyitä.

"Lapset kertoivat sadutuksen keinoin jouluun liittyvän sadun. Tarinasta tuli niin hyvä, että se päätettiin tehdä näytelmäksi. Lapsille jaettiin roolit ja näytelmään tehtiin rekvisiittaa. Joulujuhlassa esitettiin näytelmä kertojan avustuksella."

Kasvattajan kommentti

Rentoutumista satuhieronnan ja musiikin avulla.

Kulttuuripolku varhaiskasvatuksessa

Katselen, kuuntelen, saan vaikuttaa – kulttuurin ilo kasvattaa.

Kulttuuripolku tuo taiteen, kulttuurin ja kulttuuriperinnön osaksi jokaisen lapsen arkea. Se tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kohdata ja tehdä taidetta, tutkia, ihmetellä ja ilmaista itseään. Kulttuuripolku vahvistaa osallisuutta, luovuutta, vuorovaikutusta ja itseilmaisua. Lapsi kohdataan aktiivisena toimijana, ja hänen ajatuksensa, kiinnostuksensa ja tapansa osallistua otetaan huomioon.

Valloittavaa varhaiskasvatusta

Päiväkodeissa vierailevat kulttuuriesitykset, taidetuokiot ja kulttuuriretket tuovat taiteen ja kulttuurin lähelle lasta. Lapsi saa kokea, leikkiä, liikkua ja ihmetellä yhdessä.

Voi katsella, kuulla, liikkua, luoda –taide voi meille iloa tuoda.

Aitoja arvoja

Jokainen lapsi saa tulla nähdyksi, kuulluksi ja arvostetuksi omana itsenään. Taide tarjoaa turvallisia tapoja ilmaista tunteita, ajatuksia ja mielikuvitusta. Erilaiset ihmiset, kielet ja kulttuurit rikastuttavat yhteistä kokemusta ja vahvistavat yhteisöllisyyttä.

Tulla kuulluksi, nähdyksi saa – oma ääni kuuluu ja vaikuttaa.

Sensitiivisiä seikkailuja

Musiikki, teatteri, tanssi, sirkus, elokuvat, tarinat ja kuvataide tarjoavat elämyksiä ja uusia näkökulmia. Lapsi saa tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja olla aktiivinen kokija, tekijä ja tulkitseja.

Tarina ja teatteri, musiikki ja maa – taide ja kulttuuri seikkailuun saa.

Uskallusta unelmoida

Taide antaa tilaa kuvitella, kokeilla ja luoda uutta. Kulttuuripolku rohkaisee lasta löytämään omia tapojaan ilmaista itseään ja kokeilemaan ilman suorituspainetta. Taide voi synnyttää iloa, oivalluksia ja uusia unelmia.

Kokeilen, luon ja oivallan, omaa polkua kulkea uskallan.

Kulttuuri kuuluu kaikille

Kulttuuripolun lähtökohtina ovat yhdenvertaisuus, osallisuus ja saavutettavuus. Jokaisella lapsella on oikeus kokea ja tehdä taidetta ja kulttuuria omista lähtökohdistaan riippumatta taustasta, kielestä, toimintakyvystä tai tuen tarpeesta.

Jokaiselle lapselle tarjotaan vuosittain maksuton mahdollisuus osallistua Kulttuuripolun esitykseen, työpajaan tai tapahtumaan. Osallistua voi omalla tavalla – katsella, kuunnella, liikkua, tehdä, kysyä, ihmetellä tai vaikuttaa.

Katselen, kuuntelen, saan vaikuttaa – kulttuurin ilo kasvattaa.

Yhteistyössä lasten kulttuurin hyväksi

Kulttuuripolkua toteutetaan yhteistyössä Janakkalan kulttuuritoimen, varhaiskasvatuksen, taiteilijoiden, kulttuurialan ammattilaisten ja kirjaston kanssa.

Janakkalan kulttuuritoimi koordinoi kokonaisuutta, kulttuurialan ammattilaiset tuovat siihen taiteellista osaamista ja elämyksiä, ja varhaiskasvatuksen kasvattajat liittävät kulttuurikokemukset lasten arkeen ja pedagogiseen toimintaan.

Yhdessä teemme taiteesta ja kulttuurista saavutettavaa, elämyksellistä ja yhdenvertaista – jokaiselle janakkalalaiselle lapselle.

Ilmiöitä ihmetellen

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään eettisen ajattelun, katsomusten lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista⁵⁵.

Oikean ja väärän erottamista ja oikeudenmukaisuutta pohditaan arjen keskusteluissa, ristiriitatilanteissa ja yhteisiä sääntöjä pohdittaessa. Sääntöjä käydään lasten kanssa yhdessä läpi siitä näkökulmasta, miksi näin toimitaan. Miksi on tärkeää, ettei ketään saa satuttaa? Miksi meillä on sääntö, ettei portista voi lähteä yksin ulos?

Eettinen ajattelu

Oikea ja väärä

Ystävyyden

Oikeudenmukaisuus

Pelko, suru ja ilo

Eettisen ajattelun tukemiseen sisältyy vahvana toisen kunnioittamisen ja ystävyyden pohtiminen. Näille pohdintoille ja keskusteluille otollisia tilanteita tulee lapsiryhmissä päivittäin. Olennoista onkin kasvattajan herkkyyden tarruttua tilanteeseen ja tapa lähteä viemään keskustelua eteenpäin niin, että lasten omat ajatukset ja pohdinnat esimerkiksi hyvästä kaveruudesta pääsevät esille. Keskustelun ja pohdintojen kautta syntyy myös oivalluksia, jotka mahdollistavat oppimisen.

"Sadut on lapsille hirveän tärkeitä, kun puhutaan tunteista ja toisten tunteiden huomioon ottamisesta. Saduissa niitä käsitellään ja se on pienille lapsille hirveän tärkeä väylä opetella ja päästä omien tunteiden käsittelyyn kiinni." Kasvattajan kommentti

Katsomuskasvatuksen avulla tuetaan lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä sekä edistetään

keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä erilaisia katsomuksia sekä moninaisuutta kohtaan.

Lapsen **katsomuksellinen identiteetti** kehittyy läpi elämän ympäristöstä ja elinpiiristä tehtyjen havaintojen avulla. **Katsomuskasvatuksen tavoitteena** on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan, tukea lapsen kulttuurisen ja katsomuksellisen identiteetin kehittymistä, tukea lapsen valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan moninaisuutta ja valmiuksia toimia siinä.⁵⁶

Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa **kuuluu kaikille, se on sitouttamatonta, tunnustuksetonta ja kaikille yhteistä**. Kuten varhaiskasvatuksen arvoperustassa, lähtökohdissa ja periaatteissa myös katsomuskasvatuksessa tärkeitä lähtökohtia ovat lapsen edun ensisijaisuus, mielipiteiden huomioon ottaminen sekä toimiva yhteistyö huoltajien kanssa. Lasta tulee kunnioittaa katsomuksellisenä ajattelijana ja aktiivisena toimijana. Lapselle tulee antaa kieli ja käsitteet katsomuksista keskustelemiseen ja tilaa ihmettelulle sekä kysymyksille.⁵⁷

⁵⁵ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 46

⁵⁶ OPH 2024, Katsomuskasvatus

⁵⁷ OPH 2024, Katsomuskasvatus

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta käsitellään mm. lapsen ja hänen perheensä oman historian, suomalaisuuden ja toisaalta moninaisten kulttuurien kautta. Lasten mielenkiintoa suunnataan historiaan, nykyhetkeen ja hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lasten kanssa tutustutaan lasten kasvu- ja lähiympäristöön sekä sen historiaan ja moninaisuuteen. Retkiä tehdään puistoihin, urheilukentille, metsään, kirjastoon ja katsomusyhteisöihin. Tämä auttaa lasta hahmottamaan mielikuvaa itsestään suhteessa ympäröivään maailmaan. Oma minä ja lapsen perhe ovat tärkeitä osa-alueita lapsen identiteetin vahvistamisessa.

Lasten kanssa käsitellään lasten ja perheiden historiaa ja luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin esimerkiksi perinnelaulujen ja -leikkien sekä kansantarinoiden kautta. Lasten kanssa tutustutaan esineisiin eri aikakausilta ja mietitään miltä ne voisivat näyttää ja toimia tulevaisuudessa. Valokuvien, karttojen ja videoiden avulla tutkitaan miltä lasten lähi- ja kasvuympäristöt ovat ennen näyttäneet. Lasten huoltajien ja isovanhempien kokemukset ovat tärkeä tiedonlähde ja heidät otetaan mukaan toimintaa esimerkiksi kyselyjen ja isovanhempien päivän kautta.

Lasten mielenkiinnonkohteiden huomioiminen ja heitä askarruttaviin kysymyksiin vastaaminen kiinnittää lasten huomion nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Kestävä kehitys ja kierrätys, aikakone ja tulevaisuuden huomioivat leikit ja rakentelut auttavat aikakäsitteiden menneisyys – nykyisyys – tulevaisuus käsittelyssä. Lähiympäristön muutosten ja vuodenaikojen seuranta ja havainnointi tuovat lähitulevaisuuden tutuksi.

Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus

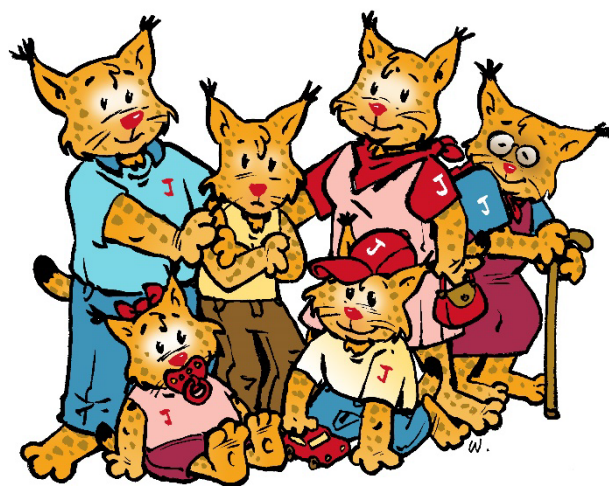
Mennyt aika: lasten henkilöhistoria, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt, ympäristöt, vanhat leikit ja laulut

Nykyhetki: lapsia pohdituttavat ajankohtaiset asiat, lähiyhteisön moninaisuus, ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus, erilaisuuden kunnioittaminen

Hyvän tulevaisuuden rakentaminen

Ryhmässäni on tyttö, jonka äiti on Thaimaasta. Lapsi kertoo usein itse thaimaalaisten tavoista, ruuasta ja kielestä. Muut lapset haluavat tietää enemmän ja kyselevät lisää. Joskus pohdimme, kuinka ennen elettiin, syötiin ja liikuttiin. Eläydymme mielikuvien avulla entisaikaan. Tässä hyödynnetään erilaisia juhlaperinteitä, suomalaisia sananlaskuja ja lauluja."

Kasvattajan kommentti

Radio soittaa keittiössä listahittejä, kun lapsi aloittaa aamunsa mainoksista tutuilla muroilla. Pian pieni päiväkotilainen heittää selkäänsä Titi-nalle -repu ja vetää jalkaansa uudenkarheat Ryhmä Hau -kumisaappaat lähteäkseen päiväkotiin. Päiväkodissa jutellaan kavereiden kanssa Pixar-animaatiosta, joka näkyi sunnuntaina televisiosta, ja esitellään kaverille syntymäpäivän lahjaa, uutta laulavaa Frozen Elsa -barbia tai Salama McQueen -autoa. Päivän aikana luetaan kirjoja ja etsitään värityskuvia internetistä, otetaan muutama erä leikkitaistelua ninjakilpikonnatyyliin, rakennetaan Star Wars -legoilla huikeat rakennelmat ja lauletaan hiekkalaatikolla Robinin uusinta hittiä. Päiväunille kömmittää Angry Birds -pehmon kanssa. Kotimatalla äidin kanssa kulkiessaan lapsi ohittaa kymmeniä kadunvarsimainoksia ja juoksee postilaatikolle napatakseen tuoreeltaan uusimman Aku Ankan -isoveljenhän se on, mutta vielä lukutaidoton lapsikin tykkää katsoa hauskat kuvat. Illalla perheen lapset kinastelevat tietokoneella pelivuoroista samalla, kun huoltajat kauhistelevat tv-uutisten synkkiä talousennusteita. Ennen nukkumaanmenoa jutellaan vielä koko perhe nettipuhelun välityksellä mummon ja ukin kanssa. Harjattuaan hampaansa Disney-harjalla lapsi pukee päällensä Pokémon -pyjaman ja nukahtaa Nalle Puh -lakanoiden väliin Hessu Hopo -yövalon turvallisessa hohteessa. On taas eletty yksi tavallinen päivä lapsena mediakulttuurissa. (mukailtu MLL:n Meidän media -materiaalista)

Mediakasvatus

Tuetaan mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään

Tutustutaan eri medioihin

Kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti

Media ja mediakulttuuri näkyvät pienen lapsen elämässä monella tavalla niin leikeissä, mielenkiinnon kohteissa, puheissa, leluissa kuin vaatteissakin. Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen tarkoituksena on opetella taitoja, joita mediamaailmassa elämiseen tarvitaan: faktan ja fiktion erottamista, viestien ymmärtämistä ja tulkitsemista sekä mediamaailmassa toimimisen pelisääntöjä. Mediavälineet tarjoavat väylän niin viihteeseen kuin hyötykäyttöönkin, yhden välineen itseilmaisuuksiin ja vaikuttamiseen, tarinoiden, ajatusten ja hetkien tallentamiseen, lapsen kuulemiseen ja osallisuuteen.

Varhaiskasvatuksessa mediaan tutustutaan uteliaasti ihmetellen, leikkien ja ennakkoluulottomasti kokeillen. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin medioihin, mediavälineisiin ja mediasisältöihin arjessa. Median tarinoin eläydyttään ja niitä käsitellään oman ilmaisun keinoin. Median tuottaminen on leikinomaista ja kokeilevaa yhdessä tekemistä, joka

samalla rohkaisee lapsia luovaan itseilmaisuuksiin. Mediaa käytetään apuna, kun tutkitaan yhdessä lasten kanssa ympäristöä, etsitään tietoa lapsia kiinnostavista kysymyksistä tai viestitään yhteisistä asioista. Viestinnässä tarpeellisia taitoja, vuorovaikutusta ja toisten huomioimista, harjoitellaan arjessa. Kokemisen ja tekemisen lomassa opetellaan turvalliseen ja vastuulliseen mediavälineiden ja -sisältöjen käyttöön yhdessä aikuisen kanssa.⁵⁹

⁵⁹ Digitaalisen osaamisen kuvaukset

Kasvan kokeillen

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös ympäristökasvatusta ja teknologiakasvatusta. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa⁶⁰.

Varhaiskasvatuksessa matemaattisen ajattelun tukeminen toteutuu arjen tilanteissa, leikeissä, peleissä ja perushoitotilanteissa. Valmiiden vastausten sijaan kasvattaja haastaa lapsen tutkimaan, pohtimaan ja ihmettelemään yhdessä. Kasvattaja ohjaa lasta kiinnittämään huomiota matematiikan ilmiöihin ja sanoittaa niitä lapselle sekä tekee arkimatematiikkaa näkyväksi ja lapselle ymmärrettäväksi. Kasvattaja ohjaa lapsen huomiota uusiin asioihin ja mahdollistaa lapsen oppimisen toistojen kautta.

Matemaattiset ilmiöt

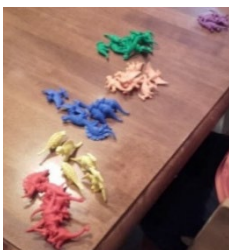
Oivaltaminen ja oppimisen ilo

Ohjaa huomioimaan matemaattiset ilmiöt arjen tilanteissa ja ympäristössä

Innosta pohtimaan ja kuvailemaan

Tarjota mahdollisuuksia luokitteluun, vertailuun, järjestykseen asettamiseen, säännönmukaisuuksien etsimiseen ja löytämiseen, laskemiseen, lukusanojen ja numeroiden yhdistämiseen, mittaamiseen, sijainti- ja suhderekäsiteiden opetteluun, tilan ja tason hahmottamiseen, kappaleiden ja muotojen tutkimiseen, aikakäsitteiden havainnointiin

Ongelmien pohdinta, päättely, ratkaisu

Lajittelua ja laskemista leikin lomassa

Lasten kasvu ihmetellään menemällä pituusjärjestykseen, metsässä ollessa "etsi itsesi pituinen puu", "etsi kätesi pituinen keppi", jne. Usein pohdinnat syntyvät täysin hetkessä. Päiväkodin ikkunaan on maalattu kuusia. Lapsi sanoo aikuiselle: "Toi on pienempi." Tästä alkaa keskustelu: suurempi, pienempi.

⁶⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 48

"Harjoittelemme metsämatikkaa hyödyntäen luonnonmateriaaleja: geometriset kuviot, mittaaminen, lukumäärän vertailu ja laskeminen. Pohdimme yhdessä syy-seuraus-suhteita luonnossa ja opettelemme huolehtimaan ympäristöstä, esim. pohdimme, kuinka kävisi, jos kaikki heittäisivät roskat luontoon. Harjoittelemme arjen eri tilanteissa aika-, sijainti- ja suhdekäsitteitä, esim. takana, edessä ylhäällä, alhaalla, eilen, tänään. Pohdimme yhdessä, mikä on ihmisen rakentamaa ja mikä luonnon muovaamaa."

Kasvattajan kommentti

Kasvattajan on tiedostettava ja oivallettava, että **matemaattisia ilmiöitä on kaikkialla**. Lasten aloitteita ja ihmetyksiä matemaattisiin ilmiöihin huomataan arjen eri tilanteissa. Perushoitotilanteet ovat loistavia hetkiä lorutteluun ja laskemiseen, ja arjen eri tilanteissa löydetään lukuisia mahdollisuuksia pohtia esimerkiksi aikakäsitettä: milloin äiti tulee hakemaan, montako minuuttia menee, että päästään syömään, milloin on joulukuukautta on seuraaviin syntymäpäiviin. Matemaattiset ilmiöt nousevat lasten kysymyksistä, eikä niihin tarttuminen ja niiden käsittely vaadi erillistä hetkeä ja matikkakortteja.

"Toivon, että lapseni oppisi varhaiskasvatuksessa laskemista leikin varjolla, luonnon ilmiöiden ihmettelyä, uteliaisuutta ympäröivää maailmaa kohtaan - että lapsi löytäisi itsessään pienen tutkijan."

Huoltajan kommentti

Lapselle on luontaista tutkia ja ihmetellä itseään, ympäristöään ja ilmiöitä. Lapsi haluaa haistaa, maistaa, koskea, kuunnella ja testata erilaisia asioita ja esineitä. Lapselle on tärkeää kokea uusia asioita päivittäin eri aistien välityksellä kokemusten, yritysten ja erehdyksen kautta. Lapselle tarjotaan mahdollisuus tutkimiseen ikätasoisesti. Pienempien lasten kanssa tutkitaan konkreettisia asioita, isompia lapsia kannustetaan itsenäisesti ja yhdessä toisten lasten kanssa etsimään vastauksia tutkimalla, havainnoimalla ja kokeilemalla. Tutkiessaan lapsi oppii vertaamaan ja yhdistelemään tietoja. Lapsen oma ajattelu, havaintoherkkyys ja ongelmanratkaisutaito vahvistuvat. Tutkimisen kautta lapsi oppii myös arvostamaan ympäristöään ja toisia ihmisiä.

Tärkeää on hetkeen tarttuminen, jossa läsnä olevalla kasvattajalla on aikaa kuunnella ja keskustella lasten kanssa. Kasvattajalla on ensisijainen

vastuu ympäristön kehittämisestä ja kokemusten tarjoamisesta ja mahdollistamisesta. Kasvattaja tukee, innostaa, motivoi, kannustaa ja säilyttää lapsen luontaista uteliaisuutta tutkimiseen.

“Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön.”

Varhaiskasvatuksessa opitaan arvostamaan luontoa ja ympäristöä. Opetellaan lajittelua ja kierrätystä. Askarteluissa käytetään kierrätysmateriaalia. Mallina on kasvattajan oma esimerkki.

Ympäristökasvatus:

Lapsen luontosuhteen ja vastuullisuuden vahvistaminen

Ohjataan kohti kestävää elämäntapaa

Kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja toimiminen ympäristön puolesta

Sisältöinä: retkeily, luonnon ilmiöiden ja vuodenaikojen havainnointi ja tutkiminen, ympäristöön liittyvät käsitteet, tiedon etsiminen kiinnostavista asioista

Luonnon ja ympäristön kunnioittaminen: omien tekojen vaikutusten huomiointi

"Lapset näkivät muurahaiskeon, jossa muurahaiset olivat ottaneet leppäkertun 'vangiksi'. Lapset pelastivat leppäkertun. Lapsen aloitteesta syntyi keskustelu siitä, mikä eläin on petoeläin ja mitä se tarkoittaa."

Teknologiakasvatus

Kannustetaan lapsia tutkimaan ja kokeilemaan työtapaan

Ohjataan havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja

Rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin vastauksia, ratkomaan pulmia ja tekemään päätelmiä

Tutustutaan tietoteknologiaan laitteisiin ja niiden toimintaan

Tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoita, kokeilla eri laitteiden toimintaa, luoda omia laitteita.

"Lapset alkoivat kerätä metsäretkellä keppejä. Lapsille tuli kinaa siitä, että kenellä on eniten keppejä. Aikuinen

ehdotti, että voitaisiinko kepeistä tehdä nuotio. Kun nuotio oli valmis, lapset alkoivat keskustella tulesta, miten tulen voi tehdä. Aikuinen kertoi, että tulen saa aikaiseksi ilman tulitikkuja. Lapset alkoivat hangata kahta keppiä vastakkain. Syntyi ihmettelyä ja keskustelua lämmöstä, kipinästä. Nuotioleikki jatkui seuraavilla metsäretkillä."

"Käytöstä poistettujen, vanhojen tietokoneiden purkaminen: kuinka kiinnostavaa se onkaan lasten mielestä."
Kasvattajan kommentti

Matkalla avaruuteen

Pojille annettiin leikkeihin pahvilaatikot ja he askartelivat niistä avaruusaluksen. Leikki avaruusalusten ympärillä kesti monta viikkoa. Innostuminen, motivoituminen, syttyminen, kasvattajan roolina mahdollistajana oleminen, oppimisen ilo!

Kun lähdetään liikkeelle leikeistä, voidaan saada aikaan mitä tahansa ja eheyttäminen syntyy luonnostaan, eikä tarvita toimintaa sisältöpäivien pohjalle, kun leikeistä syntyvä toiminta pitää sisällään kaiken.

Avaruusaluksia rakentaessa käytiin monenlaisia pohdintoja teknisistä vempaimista, koneiden suunnittelusta ja innovaatioiden maailmasta.

Liikkuen ja loikkien

Kasvan, liikun ja kehityn

Liikkuminen ja leikkiminen ovat lapselle ominaisia tapoja olla ja oppia. Liikunnallisen elämän kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Fyysinen aktiivisuus virkistää, herkistää kaikki aistit opeteltavaan asiaan, parantaa keskittymistä ja lisää lasten sitoutuneisuutta. Liikkuminen tukee lapsen oppimista. Liikkuminen on leikinomaista oppimista lapsen omien vahvuuksien siivittämänä.

"Liikunta ei ole erillinen osa-alue, vaan se saa ja sen tulee näkyä kaikessa toiminnassa."

Lasten ajatuksia unelmien ulkoilusta

"Että mä voin hyppiä trampoliinilla niin että mun lippis lähtee ja sit kun mä keinun niin että mun maha kutisee."

"Kun pyöräillään ja mun polkupyörä menee niin kovaa."

"Kun laitetaan pihalle telttä ja syödään sit siinä välipalaa."

"Kun me leikitään pihassa juoksusuunnistusta ja mä oon opettanut sen isällekin."

"Vesilätäkö-tanssi, kun vesi roiskuu meidän päälle."

Kasvattajan ABC

Muista sekä arkiliikunta että raskaampi fyysinen liikunta, jossa lapsi hengästyy

Motivaatio, ilmapiiri, hyväksyntä, kannustus! Tue myös epäonnistumisten hyväksymistä

Pidä lähtökohtana lasten ajatukset ja aloitteet

Anna lasten ideoida uusia liikuntamuotoja ja -leikkejä, kehittää sääntöjä ja opettaa muita

Muista erilaiset oppimistyylit: katsomallakin voi oppia

Henkilökunnan omat taidot esille

Yhdistä liikuntaa luontevasti muihin oppimisen alueisiin

Rakenna yhteistyötä liikuntatoimijoiden ja seurojen kanssa

Kieltämisen ja rajaamisen sijaan salli ja mahdollista

osa kotona. Fyysisen aktiivisuuden suositus koostuu kuormittavuudeltaan monipuolisesta liikunnasta: kevyestä liikunnasta ja reippaasta ulkoilusta sekä erittäin vauhdikkaasta fyysisestä aktiivisuudesta. Päivittäinen liikkuminen on lapselle yhtä tärkeää kuin riittävä uni ja terveellinen ravinto.⁶² Varhaiskasvatuksessa lasten liikkuminen on sekä säännöllistä ja ohjattua että omaehtoista liikkumista ja leikkimistä. Päivän päätteeksi olisi tärkeää myös huoltajan kuulla lapsen fyysisestä aktiivisuudesta, jotta he osaisivat vaikuttaa omalta osaltaan liikuntasuosituksen täyttymiseen.

Hyvät motoriset taidot tukevat lapsen kehitystä sekä psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Kokeilemaan kannustaminen ja onnistumisesta yhdessä iloitseminen auttavat lasta muodostamaan myönteisen minäkuvan. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tarjota lapsille monipuolisesti kokemuksia eri lajeista, jolloin jokainen voi löytää itselle mieleisen tavan liikkua.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.⁶¹

Säännöllisellä ja ohjatulla liikkumisella on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää.

Lapsella on tarve ja oikeus liikkua joka päivä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaan lapsen tulisi liikkua kolme tuntia päivässä - tästä liikunnasta osa tapahtuu

varhaiskasvatuksessa ja

"Liikkuminen varhaiskasvatuksessa on kokonaisvaltaista olemista ja tekemistä aamusta iltaan, ei yksittäisiä, irrallisia hetkiä."

⁶¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 50

⁶² Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä – Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset 2016, 5

"Esiopetusryhmän kasvattajat ohjasivat alle kolmivuotiaiden ryhmän ulkoilua ryhmän henkilökunnan tiimipalaverin ajan. Ulkoilussa oli mukana myös esiopetusryhmän lapsia. Isommat lapset tekivät temppuradan, johon pienet halusivat myös mukaan ja isommat tekivät helpotetumman version heille. Tekeminen yhdisti isot ja pienet eri ryhmistä."

"Aamuisin portilla on korttipussi, johon lapset ja aikuiset ovat kehitelleet liikunnallisia tehtäviä, joita tehdään yhdessä huoltajan kanssa hoitoon tullessa. Esim. kävele hernepussi pään päällä ovelle asti tai tanssi yms. On jotain mitä odottaa portille tullessa ja murheet unohtuvat."

"Lapset ovat erityyppisiä liikkujia (erilaisia fyysisesti, pitävät eri lajeista) ja kaikkien vahvuuksia tulisi tukea. Erilainen kehitystahti ja yksilölliset erot on muistettava. Kaikki eivät ole yhtä innostuneita liikkumaan, mutta kasvattajan on pyrittävä innostamaan kaikkia. Pakottaminen voi viedä lapsen innostuksen ja kiinnostuksen liikuntaan. Miten viestittää lapselle, että ei ole pakko tehdä? Lapsen oma motivaatio tekemiseen on keskeistä. Myös lasten omaehtoinen, leikkiin liittyvä liikunta on yhtä tärkeää, kuin ohjattu."

"Liikunnallisuus huomioidaan oppimisympäristöjen rakentamisessa ja kehittämisessä (esim. lattiaan teipatut ruudut, leikkiiloissa pallonheittopaikat, käytävillä eläinliikkumista). Varhaiskasvattajan luovuus ja kekseliäisyys ovat avainasemassa liikumisen järjestämisessä pienissäkin tiloissa ja erilaisissa tilanteissa (esim. siirtymätilanteet). Lasten ideat ja ajatukset huomioidaan liikumisen suunnittelussa ja toteuttamisessa."

Monipuolinen toimipaikan oman ympäristön hyödyntäminen on tärkeää. Liikuntaa tulee toteuttaa toimipaikan omien mahdollisuuksien ja puitteiden mukaan. Toimipaikoilla on erilaiset mahdollisuudet lajien harrastamiseen, ja olennaista onkin hyödyntää luovasti ja monipuolisesti kunkin yksikön ja lähiympäristön mahdollisuuksia. **Liikuntavälineiden tulee olla lasten saatavilla, jotta lapset voivat tarttua niihin aktiivisesti ja omaehtoisesti osana luontaista arkea.**

Haluamme Janakkalan varhaiskasvatuksessa panostaa lasten päivittäiseen monipuoliseen liikkumiseen sekä terveellisten elintapojen edistämiseen. Myönteinen asenne liikkumiseen on tärkein tekijä tavoitteiden saavuttamisessa ja aikuisen on hyvä tiedostaa oma roolinsa lasten liikkumisen mallina ja innostajana. Varhaiskasvatuksen henkilöstö haluaa omalla esimerkillään kasvattaa lapsia pienestä pitäen suhtautumaan liikkumiseen myönteisesti. Liikunnallisia menetelmiä hyödynnetään varhaiskasvatuksessa kaikilla oppimisen alueilla.

"Pyritään istumaan mahdollisimman vähän."

Tärkeää on liikkumisen ilo, hyväksyntä ja kannustava suhtautuminen liikkumiseen.

Liikunnallisen elämäntavan edistäminen

Osallisuus, yhteisöllisyys ja yhteistyö

Lapset, henkilöstö ja huoltajat osallistuvat yhdessä liikunnallisen ja aktiivisen arjen rakentamiseen

- Lapset ja henkilöstö osallistuvat yhdessä toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen
- Lapset mukana suunnittelemassa ulkoiluaikaa
- Lapsiryhmien ideat käyttöön (äänestykset, ideaseinät)
- Yhteiset tapahtumat (esim. liikuntapäivät, tempaukset)
- Yhteistyö huoltajien kanssa (aktiivisen varhaiskasvatusmatkaliikkumisen tukeminen ja tähän kannustaminen)
- Yhteistyö myös paikallisten seurojen ja toimijoiden kanssa

Liikkumisen hyödyt ja hyvinvointi

Liikkuminen tukee mm. oppimista, keskittymistä, jaksamista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia.

- Lapsille ja huoltajille tehdään näkyväksi liikkumisen positiivisia vaikutuksia (vasu-keskustelut, ohjattu toiminta, vanhempainillat)
- Liikunnallinen elämäntapa tukee ja parantaa monipuolisesti lasten oppimista, sosiaalisia taitoja ja yhteisöllisyyttä, tarkkaavaisuutta, työmuistia ja toiminnanohjausta, kokonaisvaltaista hyvinvointia ja viihtyvyyttä esiopetuksessa
- Liikkumista ja taukoja hyödynnetään vireystilan säätelyssä
- Pidempiaikaisena tavoitteena on lapsena opittujen toimintamallien siirtyminen aikuisuuteen

Rakenteet ja oppimisympäristöt

Päiväkodin tilat, välineet ja arjen järjestelyt tukevat ja kannustavat liikkumiseen ja fyysiseen aktiivisuuteen.

- Liikunta- ja ulkoiluvälineet helposti saataville
- Pihat ja sisätilat aktiiviseen käyttöön
- Lähiympäristön ja luonnon hyödyntäminen
- Liikkumista tukevat siirtymät ja käytännöt
- Päivän rakenteessa huomioidaan riittävät ja oikein ajoitetut aktiiviset hetket

Pedagogiikka ja aktiivinen oppiminen

Fyysinen aktiivisuus ja liikkuminen ovat luonteva osa varhaiskasvatuksen päivän rakennetta, ja niitä hyödynnetään oppimisen ja hyvinvoinnin tukena osana arjen pedagogisia ratkaisuja ja kokopäiväpedagogiikkaa.

- Toiminnalliset tehtävät (esim. oppimispisteet, liikkumalla oppiminen)
- Istumisen ja paikallaan olon tauottaminen (liikuntatauot, aivojumput)
- Ulkona oppiminen ja lähiympäristön hyödyntäminen
- Vaihtelevat työskentelytavat (seisten, liikkuen, ryhmissä)
- Lasten aktivointi osallistumaan tekemällä ja liikkumalla
- Arjen pienet ratkaisut lisäävät liikettä (esim. välineiden hakeminen itse)

Toimintakulttuuri ja arjen käytännöt

Liikkuminen on luonteva ja hyväksytty osa päiväkodin arkea ja toimintakulttuuria.

- Päiväkodin johtaja mahdollistaa, ohjaa ja johtaa toimintaa
 - Päiväkodin johtajan tehtävänä on varmistaa, että tavoitteet vastuut ja toimenpiteet kirjataan selkeästi toimipaikan lukuvuosisuunnitelmiin
 - Yhteistä suunnittelu-aikaa varataan toimintatapojen kehittämiseen ja hyvien käytäntöjen jakamiseen
- Liikunnallisen elämäntavan edistäminen on koko päiväkodin yhteinen tehtävä, ei vain liikuntavastaavien vastuulla
 - Liikkumiseen kannustava ja positiivinen ilmapiiri
 - Varhaiskasvatukseen on laadittu liikunnallisen elämäntavan edistämisen materiaali (mm. liikkumisen vuosikello)
 - Henkilöstö toimii esimerkkinä aktiivisesta toiminnasta
 - Positiivinen palaute liikkumisesta ja aktiivisuudesta sekä kannustaminen omaehtoiseen liikkumiseen
 - Kannustetaan fyysisesti aktiiviseen arkeen sekä aktiiviseen esiopetusmatkaliikkumiseen
- Liikkuminen näkyväksi osaksi päiväkodin arvoja ja arkea
 - Toiminta on monipuolista ja saavutettavaa mahdollisimman monelle lapselle.
 - Oppimisympäristöjä, rakenteita, oppimisvälineitä ja lähiympäristöä hyödynnetään tarkoituksenmukaisesti lasten päivittäisen aktiivisuuden lisäämiseksi esiopetuspäivän aikana
 - Kaikille saavutettava ja matalan kynnyksen liike
 - Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa henkilöstöpalavereissa ja pedatiimeissa keskustellaan aikuisten roolista ulkoilussa.

Seuranta, arviointi ja kehittäminen

Toimintaa seurataan, arvioidaan ja kehitetään suunnitelmallisesti.

- Kunnan oma nykytilan arviointityökalu
- Paikalliset arviointi- ja palautekäytänteet
- Vasu-keskusteluissa huomioidaan liikkuminen
- Toiminnan vuosikellot
- Liikunnallisen elämäntavan edistämisen toimenpiteet kirjataan ryhmävasuun.
- Toimintaa kehitetään suunnitelmallisesti osana opetussuunnitelmien arviointi- ja kehittämistyötä.

Lasten suusta...

2,5-vuotias lapsi kertoi isälleen luistelusta: "Se oli tosi kivaa, mä vaan putosin monta kertaa."

Harjoittelimme pallotaitoja ja neljävuotias tokaisi "tää on ihan tyhmää, kun tää pallo ei tottele mua."

Neljävuotiaan kanssa harjoittelimme pyöräilyä. Aina mutkassa hän päästi ohjaussarvista irti ja laittoi kädet silmilleen. Kysyin, miksi hän tekee niin. "Ei pelota niin paljon, kun en nää, mihin oon menossa."

Olimme jumppasalissa jumppaamassa ja kun palasimme, näytti 5-vuotias poika, että housuihin oli tullut reikä haaroihin. "Ei se jumpasta johtunut vaan liian pitkistä jaloista."

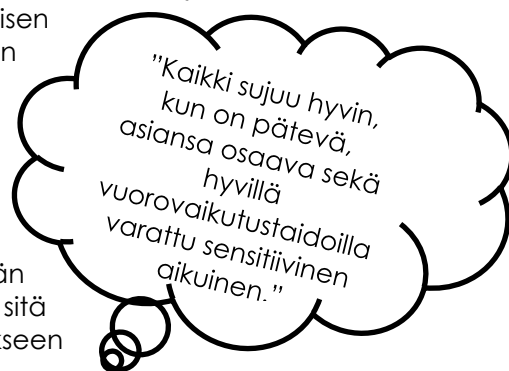
5. Lentoon hentoon, siivin uljain

Siipien suojassa tukea antaen

Lapsen tuki

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.⁶³

Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivyttyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.⁶⁴

Tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tehdään hallintopäätös tuen tarpeen arviointiin perustuen. Janakkalassa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja (kveo) valmistelee hallintopäätöksen ja vastaa lapsen huoltajien tai muun laillisen edustajan kuulemisesta. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuspäällikkö. Valmisteluprosessissa huomioidaan mahdolliset asiantuntijalausunnot. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään päätöksen mukaisesti, myös silloin kun tuen taso muuttuu.

Lapsi voi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi tarvita varhennettua oppivelvollisuutta⁶⁵. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa esiopetuksessa⁶⁶ sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös varhennettua oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna⁶⁷. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta. Kokonaiskuvan muodostamiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tulee tarkastella suhteessa lapsella ilmeneviin tuen tarpeisiin ja oppimisen edellytyksiin. Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa päätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta⁶⁸ hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Varhennettuun

⁶³ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 56

⁶⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2002, 38

⁶⁵ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

⁶⁶ Oppivelvollisuuslaki 3 §

⁶⁷ Perusopetuslaki 26 a §

⁶⁸ Oppivelvollisuuslaki 2 §

oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisesta määrätään tarkemmin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa⁶⁹.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.⁷⁰

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. (Vasun perusteet s. 40) Lapsen tuen tarvetta arvioitaessa olennaista on määritellä lapsen kehityksen ja oppimisen kokonaistilanne sekä siihen liittyvät tuen tarpeet, ottaa ne puheeksi huoltajien kanssa ja kirjata ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstö rakentaa oppimisympäristöön lapsen saaman tuen sekä arvioi sen vaikutuksia säännöllisesti.

Inklusiivinen toimintakulttuuri ohjaa tuen suunnittelua ja sen järjestämistä

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on mahdollistaa tukea tarvitsevan lapsen osallisuus lapsiryhmässä. Tämä toteutuu joustavan ryhmittelyn avulla sekä muodostamalla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia oppimistilanteita, jotka tukevat lapsen tasavertaisuuden kokemusta ja vuorovaikutusta. Pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää, samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.⁷¹ Janakkalassa tuen rakentumista ohjaavat varhaiskasvatuksen pedagogiset kärjet (kts. s.26) sekä toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet (kts. s.41).

Yhteistyö tuen aikana

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohtana varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.⁷² Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.⁷³ Tavoitteena on toimiva kasvatusyhteistyö, jossa huoltajat ja henkilöstö tietoisesti sitoutuvat lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimisen tukemiseen osana lapsen arkea. Se edellyttää keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toisensa kunnioittamista.

Lapsella ja perheellä on mahdollisuus saada tukea myös perhekeskuksen palveluiden kautta, kuten lastenneuvolasta, lastenneuvolatiimistä, terapeuteilta, lapsiperheiden sosiaalityöstä ja perheneuvolasta. Periaatteena on, että lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Osaavana ohjaamassa

Lapsen tuen jatkumo

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa.⁷⁴ Lapselle määritellään sopivin tuen taso⁷⁵ ja tuen muodot⁷⁶ tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla⁷⁷.

⁶⁹ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5.1

⁷⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 57

⁷¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 42

⁷² Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 58

⁷³ Varhaiskasvatustilaki (540/2018 15d § 4. momentti)

⁷⁴ Varhaiskasvatustilaki (540/2018 15c §)

⁷⁵ Varhaiskasvatustilaki (540/2018 15a §)

⁷⁶ Varhaiskasvatustilaki (540/2018 15b §)

⁷⁷ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 61

TUEN TASOT		
Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
❖ Toteutetaan osana varhaiskasvatuksen perustoimintoja heti tuen tarpeen ilmettyä. ❖ Lyhytkestoisia, yksittäisiä tuen muotoja ❖ Arjen kohtaamisissa ja lapsen vasu keskusteluissa luodaan huoltajien kanssa yhteistä käsitystä lapsen kokonaistilanteesta. ❖ Kveon pedagoginen ohjaus ❖ Monialainen yhteistyö käynnistyy ❖ Mahdollisista tukipalveluista (tulkitsemis- ja avustamispalvelut ja apuvälineet) tehdään hallinnollinen päätös (Varhaiskasvatuslaki 15 c §).	❖ Lisääntynyt, säännöllinen tuen tarve ❖ Useita säännöllisesti ja samanaikaisesti toteutettavia tuen muotoja. ❖ Yhteistyö huoltajien kanssa vahvistuu lapsen tukemiseksi. ❖ Kveon konsultointi liittyy lapsen tuen tarpeen arviointiin, tukitoimien ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin. ❖ Tehdään hallintopäätös	❖ Jatkuva ja kokoinainen tuen tarve ❖ Henkilöstön erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen ❖ Useita yksilöllisesti suunniteltuja ja toteutettuja tuen muotoja ja tukipalveluja. ❖ Yhteistyö huoltajien kanssa tiivistyy monialaiseksi yhteistyöksi. ❖ Kveon säännöllinen tuki ❖ Säännöllinen ja jatkuva monialainen yhteistyö lasta kuntouttavien tahojen kanssa. ❖ Tehdään hallintopäätös ❖ Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita varhennettua oppivelvollisuutta (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020 2 §)

Lapsen tuen jatkumo perustuu inklusiiviseen toimintakulttuuriin, joka luo perustan laadukkaalle varhaiskasvatukselle. Tuen intensiteetti, kesto ja systemaattisuus vahvistuvat kuvion yläosaa kohti tuen tasoilla portaattomasti liikuttaessa.

Lapsen saama tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.⁷⁸ Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla.⁷⁹ Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkastamisen yhteydessä tai tuen tarpeen ja oppimisympäristön muuttuessa.⁸⁰ Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista.⁸¹

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti.⁸² Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia** ja **hoidollisia** tuen muotoja.⁸³ Janakkalassa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja (kveo) osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin.

⁷⁸ Varhaiskasvatuslaki 540/2018 15d §, 23§

⁷⁹ Varhaiskasvatuslaki 15a §, 15d §

⁸⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 63

⁸¹ Varhaiskasvatuslaki 15d §, 20 §

⁸² Varhaiskasvatuslaki 15e §

⁸³ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 61

TUEN MUODOT

Pedagoginen tuki

- arjen jäsentäminen
- kasvatustoiminnan mukauttaminen
- oppimis- ja toimintaympäristön jäsentäminen
- toiminnanohjauksen ja tarkkaavuuden tuki
- sosioemotionaalisten taitojen tuki
- kielellisten taitojen tuki

Rakenteellinen tuki

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoittukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän pienentäminen
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Hoidollinen tuki

- hoidollinen avustaminen
- terveydenhoidolliset tarpeet lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyen

Tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tehdään varhaiskasvatuksessa sekä esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Janakkalassa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja (kveo) valmistelee hallintopäätöksen ja vastaa lapsen huoltajien tai muun laillisen edustajan kuulemisesta. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuspäällikkö. Valmisteluprosessissa huomioidaan mahdolliset asiantuntijalausunnat. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään päätöksen mukaisesti, myös silloin kun tuen taso muuttuu. Suunnitelman tuen aikana laatii varhaiskasvatuksen opettaja tai perhepäivähoitaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, lapsen ja huoltajien kanssa.

"Tärkeimpänä asiana näen sen, että jokainen lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään. Mahdollistetaan toiminta ja vaikuttamismahdollisuudet niin, että lapsi voi siihen osallistua. Samoin kuin sen, että lapsen erityisyyden (tuen tarpeen) ohi nähdään myös lapsi ja hänen kehittymismahdollisuuksiinsa uskotaan. Haasteet voivat olla vaikeita, mutta lapsi ei ole vaikea."

"Lopultakin kyse on kohtaamisesta. Kohtaa minut sellaisena kuin olen. Katso minua, näe minut persoonallisena, ainutkertaisena ihmisenä, lapsena, kaikkine ominaisuuksinani, vahvuuksinani ja haasteineni."

Pedagogisen tuen seinä

Janakkalan varhaiskasvatuksessa jokaiseen kunnalliseen päiväkotiyksikköön on rakennettu pedagogisen tuen seinä, joka toimii laadukkaan pedagogiikan tukena. Pedagogisen tuen seinä on Janakkalan konsultoitujen varhaiskasvatuksen erityisopettajien (kveo) kehittämä työväline. Pedagogisen tuen seinän materiaali on koottu eri lähteistä, muun muassa Arjen kesyttämön sekä Viitottu rakkaus -sivuston tuottamasta materiaalista. Pedagogisen tuen seinä tarjoaa konkreettisia keinoja ja materiaaleja lapsen tuen vahvistamiseksi jokaiselle tuen tasolle. Tiimit, huoltajat ja muut yhteistyötoimijat voivat pysähtyä pedagogisen seinän äärelle ja pohtia yhdessä, mitä keinoja ja menetelmiä voitaisi hyödyntää ja kokeilla lapsen tuen vahvistamiseksi.

Kveot tukevat tuen materiaalin ja menetelmien käyttöönottamista ohjaamalla tiimejä. Koko tiimin tulee olla sitoutunut tuen toteuttamiseen. Kaikkien tiimin kasvattajien tulee olla tietoisia, miten ja miksi tuen materiaalia ja menetelmiä käytetään. Olennaista on, että koko tiimi toimii yhdenmukaisesti. Kasvattajat käyttävät esimerkiksi samanlaisia struktuurikuvia tai

liikennevaloja. Johdonmukaisuus ja sinnikkyys tuen menetelmien käyttämisessä palkitsevat, ja onkin tärkeää, että tiimi huomaa onnistumiset ja toimivat käytännöt. Tuen materiaalia ja -keinoja päivitetään ryhmän tarpeiden mukaisesti. Janakkalaan on laadittu Tuen käsikirja vahvistamaan laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamista, arviointia ja kehittämistä.

6. Vaikuttavaa varhaiskasvatusta

Tiimityö ja pedagoginen vastuu

Tiimissä toimitaan moniammatillisessa yhteistyössä, jossa jokaisella on tärkeä roolinsa lapsen kokonaisvaltaisen hyvän päivän rakentumisessa. Varhaiskasvatuksen opettajalla on tiimissään **pedagoginen vastuu ja tiimin johdollinen rooli.**

"Pedagoginen vastuu on sitä, että kaikki tietävät työn tavoitteen, toimivat samojen pelisääntöjen mukaisesti, kohtelevat lapsia kunnioittavasti ja oppivat huomioimaan lasten aloitteet oppimisen ytimessä. Se on vastuuta koko päivän pedago-giikasta ja lapsia arvostavasta vuorovaikutuksesta."

Kasvattajan kommentti

"Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa tiimityön sujumisesta ja ottaa rohkeasti tiimin johtajan roolin. Hän huolehtii, että tiimissä työskennellään valtakunnallisen, kunnallisen että lasten vasujen suuntaisesti. Kaiken tulee olla pedagogisesti perusteltua ja lapsen etu edellä pohdittua. Opettaja huolehtii, että tiimipalavereissa käydään jatkuvasti pedagogista keskustelua: arvioidaan havaintoja, oppimisympäristöä, vuorovaikutusta ja kasvattajien toimintaa. Keskustelun herättelyä, kyseenalaistamista, kehittämistä ja uusien toimintatapojen tuomista arkeen. Pedagoginen vastuu on kykyä tarkastella omaa sekä ryhmän työskentelyä kriittisesti, pohtien vaihtoehtoja, kykyä kannustaa työyhteisöä arvokeskusteluun, seurata yhteiskunnallisia muutoksia kasvatus- ja opetus alalla sekä kehittää osaamistaan suhteessa perustehtävään ja tiimin johtamiseen." Kasvattajan kommentti

- Suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtävistä vastaa varhaiskasvatuksen opettaja, mutta toimintaa toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä mm. tiimipalavereissa.
- Lähtökohtana työhyvinvoinnille ja kehittämiselle on toimiva tiimityö.
- Osaamisen jakaminen, vahvuuksien hyödyntäminen, joustavuus, positiivinen palaute, kuuleminen ja kunnioitus, neuvottelemineen, kannustus, improvisaatio, kehittävä työote, huumori ☺☺☺

Painopisteen muutos päiväkodissa opettajien työssä (suunnittelu/ toteutus/ arviointi)

Tuokioiden ennakkosuunnittelusta:

1. yhteisöisten kasvatuskäytäntöjen kehittämiseen
➔ **Muutosagentti – rooli**
2. tietoiseen kasvatustoiminnan taustakeskusteluun; kasvatustietoon innoittaja
➔ **Vastavuoroisen keskustelun/dialogin ylläpitäjä**
3. kasvatuksellisen toiminnan dokumentaation kehittäjä, seuraaja ja kasvatustoiminnan arvioinnin koostaja
➔ **Pedagogisen dokumentaation koostaja**

Pedagoginen suunnittelu, arviointi ja kehittäminen tiimissä

Varhaiskasvatuksen pedagogiikan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen toteutuvat tiimitasolla yhdessä moniammatillisesti. Koska pedagogiikka ilmenee kaikissa päivän tilanteissa, myös pedagogiikan suunnittelun ja arvioinnin tulee kohdistua koko päivään. Varhaiskasvatuksen opettaja valmistelee pedagogisen vastuunsa myötä tiimin yhteiset kokoontumiset, mutta itse varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen osallistuu koko tiimi. Näiden keskustelujen myötä rakentuu ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma. Tiimin pedagoginen prosessi pitää sisällään:

- Oppimisympäristöjen suunnittelua – oppimisympäristöjen kehittämistä
- Perheille tiedottamisen ja dokumentoinnin suunnittelua
- Havaintojen dokumentointia: niiden pohjalta suunnitellaan, muutetaan toimintaa siten että toiminta lähtee lasten mielenkiinnon kohteista
- Toiminnan jälkikäteen dokumentointi ja arviointi suhteessa vasuun, arvioidaan prosesseja ja pohditaan, mitä suuntia tulevalle toiminnalle nousee
- Työn arviointia ja kehittämistä
- Arvokeskustelua, yhteisen, vasun mukaisen toimintakulttuurin luomista
- Lasten vasuihin valmistautumista ja niiden yhteistä purkamista → kuinka lasten vasujen asiat näkyvät kasvattajien toiminnassa ja siirtyvät arkeen
- Vuorovaikutuksen arviointia
- Oman ja tiimin toiminnan arviointia: jokaisella tiimin jäsenellä on vastuu puuttua toisen epäammatilliseen käyttäytymiseen tai siihen, jos joku ei pidä kiinni yhteisistä sopimuksista
- Osallisuuden suunnittelua: kuinka voimme entistä paremmin ottaa lapset (ja huoltajat) mukaan arjen rakentumiseen, suunnitteluun ja oppimisympäristöjen muokkaamiseen

"Suunnittelemme tarkkaan etukäteen aikataulutettua ja sisällöltään määriteltyä toimintaa, jotta voimme todeta jälkikäteen, ettei se toteutunut niin – ja se on avain pohtia, mitä tapahtui ja miten pääsisimme lähemmäs lapsilähtöistä toimintaa ja sen toteuttamista."

Aimo-koulun rehtori Pekka Lehtimäki

Varhaiskasvatuksen opettajan S-A-K-aika

Varhaiskasvatuksen opettajien viikkotyöajasta varataan pedagogiseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen 13 prosentin osuus eli viikkotasolla 5 tuntia / viikko.

"S-A-K-aika on toimintaa, joka edistää toiminnan pedagogista arviointia, kehittämistä, havainnointia, dokumentointia. Se pitää sisällään palavereiden valmistelut, tiimin pedagogisen toiminnan suunnittelun ja arvioinnin, havainnoinnin ja dokumentoinnin analysoinnin ja vaikutukset kasvatustoimintaan. Varhaiskasvatuksen opettajan tulee säännöllisesti kerrata perusteet ja asiakirjat, joihin työ pohjautuu. S-A-K-aika tulee suunnata arviointiin ja kehittämiseen - arvioidaan leikin, oppimisen alueiden, laaja-alaisen osaamisen mahdollisuuksia, toteutumista ja toteutumisen esteitä. Arvioinnin kautta suunnataan kasvattajien toimintaa."

Pedagoginen keskustelu ja arviointi	Dokumentointi ja muut kirjalliset tehtävät	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	Työn perustaan tutustuminen
• Tiimipalavereiden suunnittelu • Havainnot ja dokumentit, toiminnan peilaaminen vasuihin • Toiminnan kehittäminen ja arviointi: konkreettiset toimenpiteet kasvattajien toiminnassa, oppimisympäristössä • Pedagoginen dokumentointi, tiimin toiminnan arviointi ja kehittäminen • Pedagogiset palaverit / pedatiimit	• Lapsen tukeen liittyvät suunnitelmat ja asiakirjat • Erilaiset lapsikuvaukset yhteistyötahoille • Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman laadinta ja arviointi • Varhaiskasvatuksen arjen käytäntöihin liittyvät muut tehtävät	• Lasten vasukeskusteluihin valmistautuminen, ydinasioiden koostaminen tiimipalaveriin • Tiedonsiirrosta vastaaminen lapsen siirtyessä ryhmästä/yksiköstä toiseen	• Työtä ohjaavien asiakirjojen aktiivinen käsittely (vasu, esiops, kunnan täydentävät suunnitelmat, varhaiskasvatuslaki) • Ammattikirjallisuuteen ja alan tutkimuksiin perehtyminen ja niiden keskusteluun nostaminen tiimissä • Oman ammattitaidon ylläpitämistä, laajentamista ja oman työn reflektointia

Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.⁸⁴

Janakkalan varhaiskasvatuksessa on tavoitteena, että laadun arviointi on jatkuva ja luonnollinen osa arkipäivän kehittämistyötä. Arviointia toiminnasta tekevät varhaiskasvatuksen henkilöstö, huoltajat ja lapset. Laadukas varhaiskasvatus rakennetaan yhdessä. Pedagogisella keskustelulla, arvioinnilla ja

⁸⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 70

kehittämällä varmistamme varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen. Arvioinnin kohteet on avattu alla olevassa kuviossa:

Huoltajien osallisuus arvioinnissa

Arvioinnin välineitä ja menetelmiä:

- Vanhempainillat /perheillat erilaisin painotuksin ja toiminnallisin menetelmin
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut
- Huoltajia kannustetaan antamaan palautetta ja kertomaan näkemyksiään varhaiskasvatussuunnitelmasta ja toiminnan toteuttamisesta arkisissa kohtaamisissa henkilöstön kanssa (mm. sähköinen palautekanava, palautelomake)
- Koko varhaiskasvatusta koskevat vuosittaiset asiakaskyselyt
- Ryhmäkohtaiset arviointi- tai palautekyselyt tarpeen mukaan

Asiakaskyselyn tulokset käsitellään varhaiskasvatuksen johtotiimissä ja yksikkökohtaisesti henkilöstön kanssa. Tulokset julkaistaan huoltajille sekä esitellään Sivistyslautakunnalle.

"Meidän tehtävämme on löytää tavat saada myös huoltajat osallistumaan toiminnan arviointiin heidän omista lähtökohdistaan. On kunnioitettava myös sitä, että joku on aktiivisempi, joku vähemmän aktiivinen.

"Tulisi järjestää iltapäiväkahvityyppisiä, nopeita piipahduksia, joissa huoltajat voivat kertoa mielipiteensä. Heillä on paljon ajatuksia, joita meidän tulee rohkaistua kysymään. Kommunikoinnista pitäisi tehdä helppoa, että huoltajat osaavat tulla ja kokevat, että ovat osa yhteisöä, tää on meidän juttu ja meidän mielipidettä halutaan kuulla."

Lasten osallisuus arvioinnissa

Arvioinnin välineitä ja menetelmiä:

- Toiminnassa ja arjen keskusteluissa esiin nousevat ajatukset, aloitteet ja mielenkiinnonkohteet huomioidaan
- Lapsihavainnointi
- Janakkalan varhaiskasvatukseen on laadittu lasten kysely, joka toteutetaan jokaiselle lapselle vähintään kerran vuodessa
- Mitä pidät päiväkodista- peli (aurinko-pilvi-arviointi), lasten kokoukset, äänestämiset, haastattelut ja erilaiset toiminnalliset menetelmät
- Keskustelut lasten kanssa tietystä hetkestä tai tilanteesta

Kasvattajien itsearviointi

Arvioinnin välineitä ja menetelmiä:

- Tiimipalaverit
- Pedatiimit / pedagogiset palaverit
- Henkilöstöpalaverit
- Kehittämisisillat
- Henkilökohtaiset kehityskeskustelut, tiimikehityskeskustelut ja osaamiskartoitukset
- Esihenkilön / varhaiskasvatusjohtajan arvioinnit tiimin toiminnasta ja oppimisympäristöstä
- Karvin Valssi
- Konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan (kveo) arvioinnit ja havainnoinnit tiimin toiminnasta ja oppimisympäristöstä
- Yleisen tuen arviointiväline
- Toimintakulttuurin ja -ympäristön arviointiväline
- Opiskelijoiden, sijaisten ym. havainnot ja huomiot tiimin toiminnasta ja oppimisympäristöstä
- Henkilöstön kyselyt, esim. työhyvinvointikysely
- Vertaismentorointi, benchmarking ja työkierto
- Videointi: videoidaan erilaisia tilanteita ja havainnoidaan sitä kautta kasvattajan roolia

Työvälineinä arvioinnissa toimivat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma sekä kasvattajan / tiimin itsearviointit. Pedagoginen dokumentointi tekee toimintaa näkyväksi ja tuottaa materiaalia arvioinnin pohjaksi. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvin) Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset luovat perustan varhaiskasvatuksen rakenteen ja sisällön arvioimiseksi sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Janakkalan varhaiskasvatukseen on laadittu arvioinnin suunnitelma, jossa määritellään vuosittaiset arvioinnin painopistealueet.

Varhaiskasvatuksen laadun arviointijärjestelmä Valssi on Karvin ylläpitämä varhaiskasvatuksen laadun arviointijärjestelmä, joka otettiin käyttöön Janakkalan varhaiskasvatuksessa keväällä 2024.

Valssi perustuu tutkimusperustaisille arviointilomakkeille, joiden avulla voidaan toteuttaa tiedonkeruita, raportoida kerättyä tietoa, koostaa keskustelemalla tuotettua tietoa sekä julkaista toimijan lakisääteisiä arviointituloksia. Valssilla saadaan kehitettyä pedagogista laadukasta toimintaa varhaiskasvatuksessa.

Valssin arviointiraportin pohjalta käydään päiväkodissa pohdintakeskustelu, jossa henkilöstö yhdessä johtajan kanssa määrittelee arvioitavaan teemaan

liittyvät keskeiset vahvuudet ja kehittämiskohteet, sopii kehittämisen toimenpiteistä sekä niiden seurannasta.⁸⁵

Arvioinnista

"Ajatus siitä, että kun on vasu, se voi olla tarkistuslista, toteutuuko ja näkykö nämä asiat, mitä sanotaan esim. arvoista – peilaa jatkuvasti omaan ja oman tiimin toimintaan."

"Itsearviointia: ensin pitää tiedostaa, jotta voi arvioida. Arvioida myös omaa vuorovaikutustaan, omia tunteitaan, mitä päivän aikana herää. Herkkyyttä, kuinka kuuntelen, miten aktivoin lapsia."

"Arvioidaan, miten työskennellään ja mitä tehdään. Arvioidaan pedagogista järjestelyä ja fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista oppimisympäristöä, ei lasta."

"Arviointi on kokonaisvaltaista, vuorovaikutusta, arvoperustan, oppimiskäsityksen, lapsikäsityksen arviointia. Miten ne toteutuu ja näkyy?"

"Lasten vasujen arviointi siitä näkökulmasta, onko aikuinen toteuttanut ne toiminnot, jotka vasuun on kirjattu. Vasujen tavoitteet kun täytyy aina asettaa kasvattajan toiminnalle, ei lapselle."

"Toimintojen arviointia eri näkökulmista... Toiminnan arviointi osallisuuden, leikin tai esim. tunneilmapiirin näkökulmasta."

"Arvioinnissa on tärkeää arvioida omia toimintatapoja. Nähdään myös asiat, jotka ovat hyvin!"

⁸⁵ Karvi 2024

Yleisen tuen arviointiväline on kehitetty Janakkalassa Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Lapsen tuen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa-hankkeessa. Arviointivälineen avulla arvioidaan, miten hyvin yleinen tuki toteutuu ryhmässä. Työväline on tiimin itsearviointityöväline ryhmän yleisen tuen kehittämiseen, ja toimii pohjana kehittämistavoitteiden asettamiselle. Arviointiväline koostuu seitsemästä osiosta, jotka ovat strukturoitu arki, sensitiivinen ja lämmin vuorovaikutus, inklusiivinen toimintakulttuuri, leikkitaitojen tukeminen, oppimis- ja toimintaympäristö, tunnetaidot sekä kielitietoinen arki.

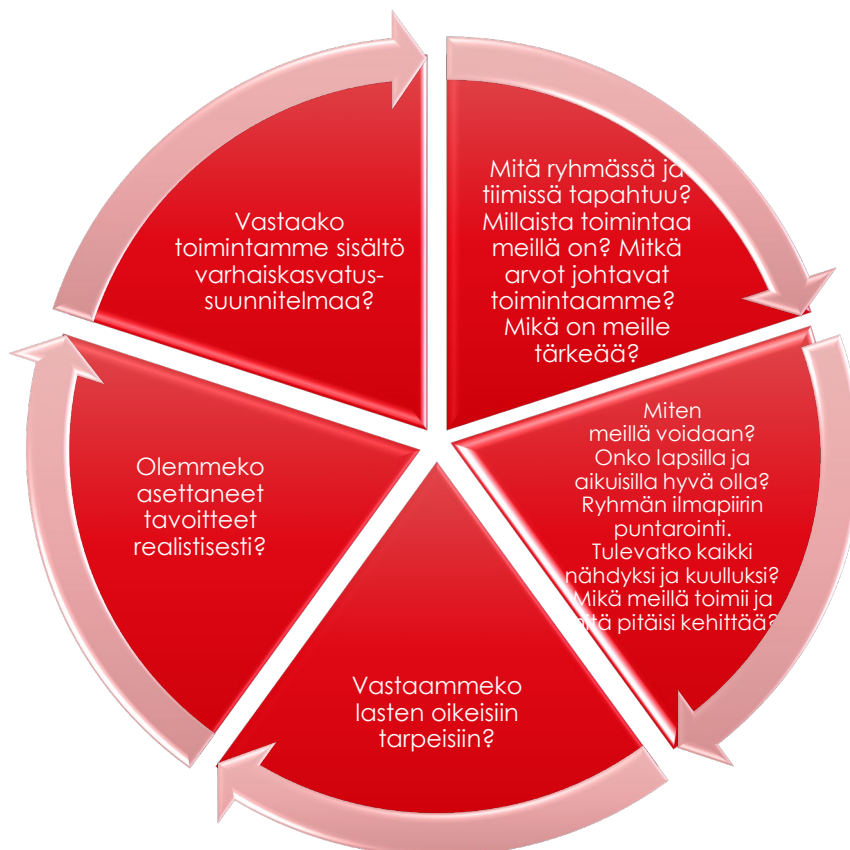
Arviointivälinettä käytetään tiimeissä pedagogisen keskustelun pohjana, ja arviointikriteerit ohjaavat tarkastelemaan laadukasta ja kaikkia lapset huomioivaa varhaiskasvatusta. Tiimi arvioi ja kirjaa omaa pedagogista toimintaansa, ja tekee lopuksi toiminta- ja kehittämissuunnitelman tiimi niistä teemoista, jotka tiimi kokee pedagogisen laadukkuuden kannalta tärkeimmiksi. Tiimi kirjaa myös, millä toimenpiteillä yleinen tuki toteutuu ryhmässä paremmin.

Havaintojen pohjalta säännöllinen arviointi tiimeissä on tärkeää. Arvioinnin pohjalta nousee esiin varhaiskasvatuksen vahvuudet ja kehittämiskohteet, joille tulee miettiä konkreettiset toimenpiteet ja kehittämisen aikataulu.

"Aikuisen toiminta on se, mitä arvioidaan. Lapsen oppiminen on se, mitä havainnoidaan."

Arvioinnin tarkoituksena on parantaa varhaiskasvatuksen laatua ja lasten elämää varhaiskasvatuksessa. Koska vain laadukkaalla varhaiskasvatuksella on myönteisiä vaikutuksia lasten myöhempään elämään. (Sanna Parila, 2022)

Aurinko ohjaa tassujen pohjaa...

Veljekset, 2,5v. ja 4v., olivat istahtaneet kumpikin ikkunan ääreen omille tuoleilleen Pikku Kakkosen jälkeen odottamaan isän tuloa. Yksi kasvattajista teki lähtöä kotiin. Vanhempi veljeksistä kysyi: Mihin sä meet? Kasvattaja vastasi lähtevänsä kotiin. Nuorempi veljeksistä kysyi:

Koska sä tuut takas? Kasvattaja vastasi tulevansa takaisin taas huomenna, yhden yön päästä.

Vanhempi veljeksistä sanoi: Me tiijetään yks juttu! Kasvattaja kysyi ollessaan ovensuussa, että mikähän se juttu mahtaa olla, jolloin vanhempi veljeksistä tokaisi: Me ollaanki veljekset kuin ilvekset. Kasvattaja vastasi siihen: Niinhän te olette. Kasvattaja hymyili ja tunsu lämpimän ailahduksen sydämessään. Ihanan työpäivän ihana päätös!

*Oman työn arvon ja merkityksen
ymmärtäminen
kytkeytyy vahvasti arvioinnin merkityksen
ymmärtämiseen.
Haluun kehittää ja kehittyä.
Ymmärtää hyvä ja pyrkiä parhaaseen
mahdolliseen.*

(Sanna Parrila, 2022)

Valloittavaa varhaiskasvatusta

Aitoja arvoja

Sensitiivisiä seikkailuja

Uskallusta unelmoida

